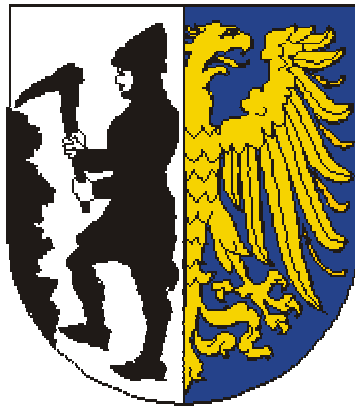

Urząd Miejski w Bytomiu

PROGRAM REWITALIZACJI BYTOMIA NA LATA 2007-2020

BYTOM, GRUDZIEŃ 2009

Spis treści

Wstęp	4
I. Opis sytuacji w mieście	6
1.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA	6
1.2 GOSPODARKA	8
1.3 SPOŁECZNOŚĆ	11
1.4 KULTURA	13
1.5 ŚRODOWISKO	18
II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju miasta Bytomia	23
2.1 DOKUMENTY STRATEGICZNE, PROGRAMOWE I STUDIALNE W ZAKRESIE REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA	23
2.2 REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2007-2013 W ZAKRESIE REWITALIZACJI MIAST	30
2.3 RZĄDOWE PROGRAMY OPERACYJNE W ZAKRESIE REWITALIZACJI MIAST	31
III. Założenia programu rewitalizacji Bytomia	33
3.1 BYTOM JAKO REWITALIZOWANY OŚRODEK MIEJSKI	33
3.2 OBSZARY REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA	34
3.3 OBSZARY REWITALIZACJI ZWIĄZANE Z DZIAŁANAMI W ZAKRESIE MIESZKALNICTWA	38
3.4 POMOC PUBLICZNA W PROJEKTACH REWITALIZACYJNYCH ZWIĄZANYCH Z MIESZKALNICTWEM....	40
3.5 TYPY REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA.....	42
3.6 PRIORYTETY TEMATYCZNE REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA	43
3.7 CELE STRATEGICZNE REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA.....	45
3.8 CELE OPERACYJNE REWITALIZACJI MIASTA BYTOMIA	48
3.8.1 Cele operacyjne rewitalizacji gospodarczej	48
3.8.2 Cele operacyjne rewitalizacji społecznej.....	48
3.8.3 Cele operacyjne rewitalizacji kulturowej	48
3.8.4 Cele operacyjne rewitalizacji środowiskowej.....	49
IV. Typy projektów rewitalizacji miasta Bytomia	50
4.1 TYPY PROJEKTÓW REWITALIZACJI GOSPODARCZEJ.....	50
4.2 TYPY PROJEKTÓW REWITALIZACJI SPOŁECZNEJ	52
4.3 TYPY PROJEKTÓW REWITALIZACJI KULTUROWEJ.....	53
4.4 TYPY PROJEKTÓW REWITALIZACJI ŚRODOWISKOWEJ	55
4.5 LISTA PLANOWANYCH NA OBSZARZE MIASTA BYTOMIA PROJEKTÓW REWITALIZACYJNYCH W LATACH 2007-2013 I DALSZYCH.....	56

V. System wdrażania, komunikacji społecznej i aktualizacji programu rewitalizacji Bytomia ..	62
5.1 FORMA PRAWNO-ORGANIZACYJNA ZARZĄDZANIA PROCESEM REWITALIZACJI BYTOMIA.....	62
5.2 ZASADY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, PRYWATNYM I OBYWATELSKIM.....	62
5.3 SYSTEM OKRESOWEJ AKTUALIZACJI PROGRAMU REWITALIZACJI BYTOMIA	64
VI. Monitoring i ocena programu rewitalizacji Bytomia	65
6.1. OCENA PROGRAMU REWITALIZACJI BYTOMIA – WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW OPERACYJNYCH.	65
6.2 ZASADY MONITORINGU PROGRAMU REWITALIZACJI BYTOMIA.....	69
Spis tabel	71
Spis rysunków.....	71
Spis map	71
Spis załączników	71

Wstęp

Rewitalizacja¹ w odniesieniu do miasta to zestaw planowanych działań inwestycyjnych i organizacyjnych, mających na celu przywrócenie, bądź wprowadzenie nowych funkcji na danym obszarze miasta. Jest to proces kompleksowy, łączący remonty i modernizacje zdegradowanych zasobów z działaniami zmierzającymi do ożywienia społecznego i gospodarczego, które inicjowane są przez sektory: publiczny, prywatny i obywatelski.

W wyniku przeprowadzonych warsztatów programowych stwierdzono, że miasto Bytom zasługuje na objęcie programem rewitalizacji całego obszaru miasta z uwagi na:

- rozległe negatywne skutki eksploatacji górniczej, dotyczące zasobów mieszkaniowych, infrastruktury komunalnej i środowiska przyrodniczego,
- procesy likwidacyjne w górnictwie i hutnictwie oraz w branżach towarzyszących, które spowodowały utratę znacznej części bazy ekonomicznej miasta,
- głęboką nierównowagę strukturalną, występującą na lokalnym rynku pracy i wynikające z niej zjawiska wykluczenia społecznego,
- zagrożenie utratą na dużą skalę dziedzictwa kulturowego i przemysłowego, nagromadzonego w mieście, które w przeszłości stanowiło jeden z wiodących ośrodków Aglomeracji Górnośląskiej.

Wszystkie wymienione zjawiska, procesy i skutki występują na obszarze całego miasta, we wszystkich jego dzielnicach oraz obejmują wpływami znaczną powierzchnię terenów i liczbę obiektów, co w pełni uzasadnia objęcie całego obszaru miasta programem. Rewitalizacja miasta Bytomia stanowi wyjątek w skali europejskiej i zasługuje na skumulowane wsparcie ze strony funduszy europejskich, to jest Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego, poprzez wdrażane programy operacyjne, w szczególności „Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”.

„Program Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” zawiera:

- opis sytuacji miasta, obejmujący gospodarkę, społeczność, kulturę i środowisko,
- nawiązanie do strategicznych dokumentów, dotyczących rozwoju miasta Bytomia,
- założenia programu rewitalizacji miasta Bytomia,
- typy projektów rewitalizacji miasta Bytomia,
- system wdrażania i komunikacji społecznej programu,
- monitoring i ocenę,
- indykatorywną tablicę finansową,
- karty projektów rewitalizacyjnych miasta Bytomia.

¹ łac. *re+vita*: przywrócenie do życia, ożywienie

Opracowanie „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” miało na celu:

- zdiagnozowanie uwarunkowań rewitalizacji miasta dla sformułowania programu w czterech podstawowych wymiarach: gospodarczym, społecznym, kulturowym i środowiskowym,
- umiejscowienie przedsięwzięć rewitalizacyjnych miasta w priorytetach i działaniach zawartych w krajowych, regionalnych i miejskich dokumentach strategicznych oraz programach operacyjnych,
- rozwinięcie i uszczegółowienie założeń programu, zawartych w strategicznych wytycznych do programu rewitalizacji miasta; dotyczy to w szczególności celów strategicznych i celów operacyjnych programu rewitalizacji,
- sformułowanie typów projektów w przekroju rewitalizacji gospodarczej, społecznej, kulturowej oraz środowiskowej dla umożliwienia beneficjentom formułowania wniosków, dotyczących projektów rewitalizacyjnych w różnych dziedzinach i dotyczących różnych części miasta,
- stworzenie systemu wdrażania, opartego o współpracę podmiotów sektora publicznego, prywatnego i obywatelskiego,
- zarysowanie systemu mierników, przy użyciu których niezbędne jest monitorowanie i ocenianie postępu w osiąganiu celów strategicznych i operacyjnych rewitalizacji miasta.

Niniejszy program obejmuje dwa okresy programowania: 2007-2013 i 2014-2020.

I. Opis sytuacji w mieście

1.1 Ogólna charakterystyka miasta

Położenie	- Bytom położony jest w północno-zachodniej części Aglomeracji Górnośląskiej. - Miasto sąsiaduje bezpośrednio z: Chorzowem, Piekarami Śląskimi, Radzionkowem, Rudą Śląską, Świętochłowicami, Tarnowskimi Górami, Zabrzem i Zbrosławicami.
Obszar	- Bytom zajmuje obszar 69,44 km². - Użytki rolne i lasy stanowią dominujący sposób użytkowania terenów (ponad 43% powierzchni miasta). - W wyniku działalności górniczej, wiele naturalnych form ukształtowania terenu uległo przekształceniom (hałdy odpadów kopalń i hut, zapadliska terenu nad wyrobiskami górniczymi). - W porównaniu z innymi miastami Aglomeracji Górnośląskiej, Bytom posiada najwięcej obiektów wpisanych do rejestru zabytków.
Ludność	- Bytom liczy 183,8 tys. mieszkańców², gęstość zaludnienia wynosi 2 647 osób na km². - Bytom jest piątym co do wielkości miastem Aglomeracji Górnośląskiej (po Katowicach, Sosnowcu, Gliwicach i Zabrzu). - Potencjał ludnościowy w podziale na rejony meldunkowe: • Śródmieście-Rozbark – 76, 7 tys. • Miechowice-Stolarzowice-Górniki – 31,4 tys. • Stroszek-Sucha Góra – 27,7 tys. • Szombierki – 26,4 tys. • Bobrek-Karb – 14,1 tys. • Łagiewniki – 9,9 tys. - W mieście następuje proces depopulacji, będący wynikiem ujemnego przyrostu naturalnego (-2,2 na 1000 mieszkańców²) oraz ujemnego salda migracji (roczne saldo migracji wewnętrznych -665 osób, migracji zagranicznych -421²). - Miasto cechuje pogarszający się wskaźnik obciążenia demograficznego ilustrowany jaskrawo przez stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Wskaźnik ten wzrósł z 81,3 w roku 2003 do 102,2 w roku 2007. - Ludność miasta Bytomia jest przykładem „starzejącego się” społeczeństwa. Obszarami z największym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym³ są Szombierki (20%) i rejon Śródmieście-Rozbark (20%); obszarem „najmłodszym” demograficznie jest obszar Bobrek-Karb (23,4% mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym⁴). - Bytom jest miejscem ogniskującym skutki kilku dużych ruchów migracyjnych ostatniego stulecia, przez co specyficzną cechą lokalnej społeczności jest zróżnicowanie kulturowe, ale też problem z określeniem tożsamości.

² Według danych GUS na koniec roku 2008.

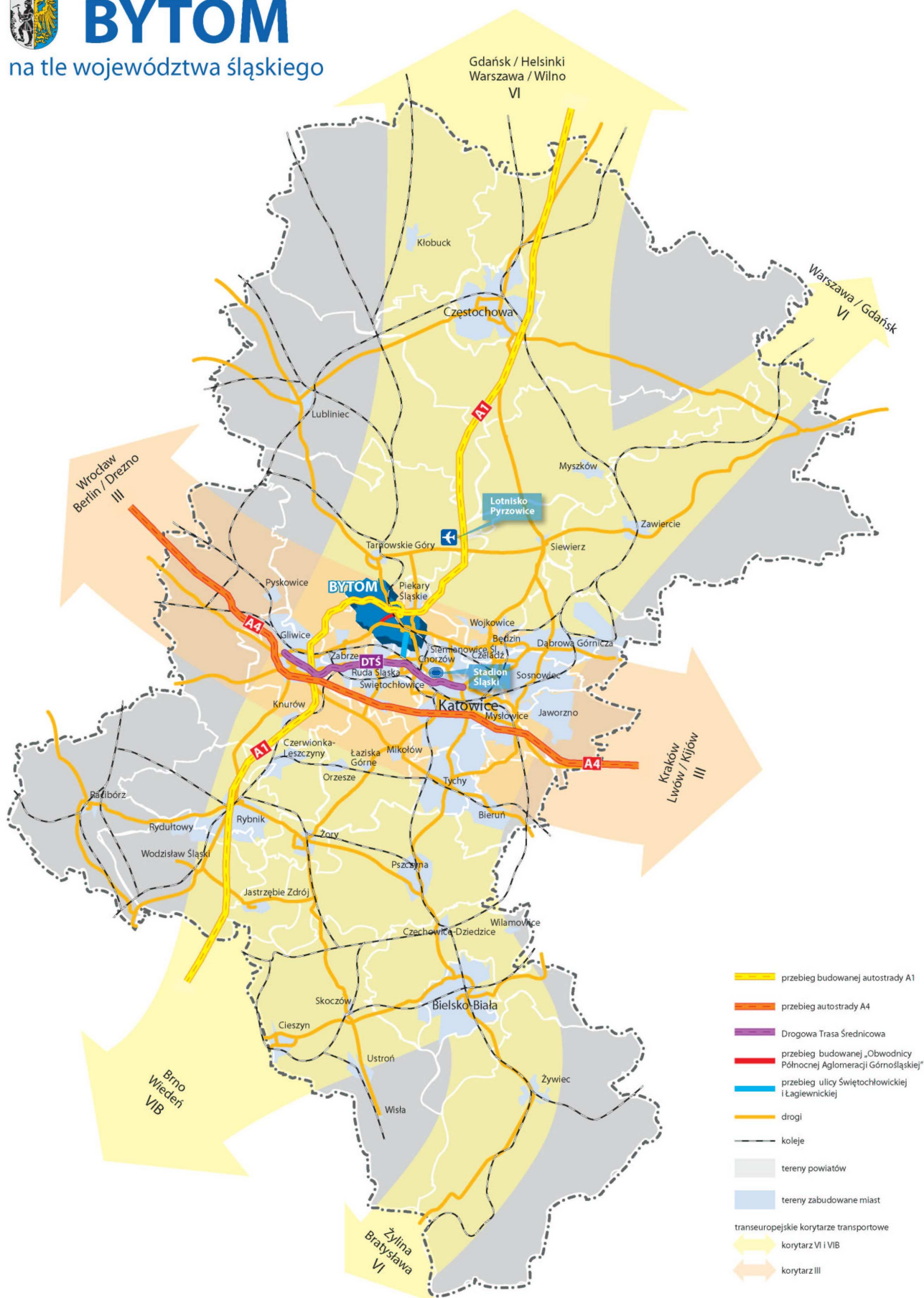
³ Średnia dla miasta Bytomia 17,7%.

⁴ Średnia dla miasta Bytomia 17,5%.

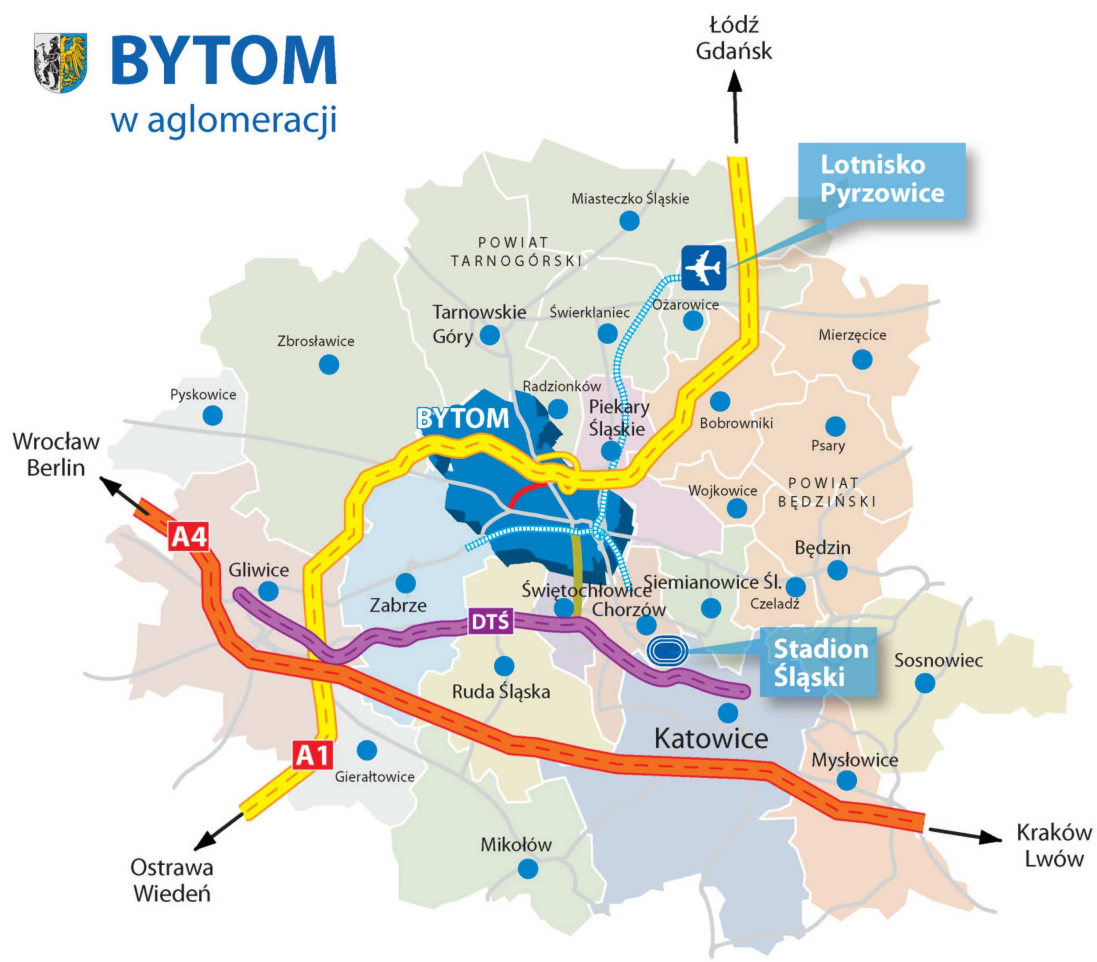

BYTOM

na tle województwa śląskiego

Mapa 1. Bytom na tle województwa śląskiego

Mapa 2. Bytom w Aglomeracji Górnośląskiej

1.2 Gospodarka

Baza ekonomiczna Bytomia uległa w ciągu ostatnich kilkunastu lat drastycznemu zredukowaniu, a w strukturze gospodarczej miasta nie ukształtowały się perspektywiczne sektory działalności, mogące stać się nowymi filarami konkurencyjności. O niskim aktualnie poziomie konkurencyjności gospodarki Bytomia świadczy brak zdolności do stwarzania odpowiedniej liczby miejsc pracy. Dodatkowo, jakość miejsc pracy na terenie miasta w dużej mierze nie odpowiada aspiracjom i kwalifikacjom mieszkańców. Rynek pracy, zwłaszcza rozpatrywany w układzie dzielnicowym, wykazuje się głęboką nierównowagą.

Liczba pracujących ogółem w mieście spada, przy czym tempo tendencji spadkowej ulega w ostatnim czasie wyhamowaniu.

Tabela 1. Liczba pracujących w mieście Bytomiu

	J. m.	2000	2006	2007
ogółem	osoba	44 938	33 115	33 230
mężczyźni	osoba	25 060	16 465	16 371
kobiety	osoba	19 878	16 650	16 859

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

W okresie od 2000 do 2006 roku liczba pracujących uległa obniżeniu o 26,3%, wynosząc na koniec 2006 roku 33,1 tys. osób. Tym samym wskaźnik zatrudnialności netto

uległ obniżeniu z 35,9% (2000) do 27,3% (2006). Powstrzymanie tendencji spadkowej nastąpiło w roku 2007, lecz – co warto jest odnotowania – wynikało przede wszystkim ze wzrostu liczby pracujących kobiet. Zmiany strukturalne w gospodarce miasta charakteryzują się przesunięciami zatrudnienia między przemysłem i budownictwem, usługami rynkowymi oraz usługami nierynkowymi.

Okres transformacji systemowej w Bytomiu wiąże się przede wszystkim z procesami likwidacji i redukcji działalności gospodarczej, w szczególności w górnictwie, hutnictwie i branżach powiązanych z tymi sektorami. Po przemianach ustrojowych, zainicjowanych na początku lat 90-tych ubiegłego wieku i wkroczeniu Polski na drogę gospodarki rynkowej, koniecznością stały się zmiany strukturalne w polskim przemyśle węglowym, gdzie przez wiele lat nie respektowano zasad rachunku ekonomicznego. Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku na terenie miasta eksploatację prowadziło sześć kopalń. Po przeprowadzonej w latach 1999-2004 restrukturyzacji i likwidacji kopalń obecnie na terenie miasta wydobywa węgiel kamienny jedynie Kompania Węglowa S.A. Oddział KWK „Bobrek-Centrum” – dwuruchowa kopalnia skupiająca dawne kopalnie „Bobrek” i „Centrum” oraz Oddział ZG „Piekary” – eksploatujący w części dawnego obszaru górniczego ZG „Bytom II”. Kompania Węglowa S.A. Oddział KWK „Bobrek-Centrum” posiada koncesje na wydobywanie węgla kamiennego dla Ruchu „Bobrek” do 2026 roku, a dla ruchu „Centrum” do 2010 roku. Obecnie tereny objęte eksploatacją węgla stanowią niewiele ponad 20% całej powierzchni miasta. Eksploatacja górnicza prowadzona będzie nadal pod dzielnicami Karb, Miechowice oraz w rejonie na północ od ulicy Piłsudskiego i al. Legionów, a także pod terenami niezabudowanymi na wschód, od dzielnicy Miechowice do szlaku PKP Bytom-Północ i dalej, do ulicy Odrzańskiej i granic miasta Piekary Śląskie. Oddział ZG „Piekary” prowadzący eksploatację w rejonie na północ od ul. Siemianowskiej posiada koncesję na wydobywanie węgla obowiązującą do 2017 roku (złoża Bytom II-1). Obecnie toczy się postępowanie o udzielenie koncesji na wydobywanie węgla ze złoża „Piekary” również do końca 2017 roku.

Następcą prawnym zlikwidowanych kopalń została w 2000 roku Bytomska Spółka Restrukturyzacji Kopalń Sp. z o.o., której zadaniem było zlikwidowanie obiektów byłych kopalń oraz naprawa wszystkich szkód spowodowanych ruchem zakładów górniczych. Obiekty znajdujące się na terenach pokopalnianych zostały w większości wyburzone, a tereny wyrównane. Problemem stały się powstałe w przestrzeni miejskiej puste tereny. Zagospodarowanie ich jest trudne z uwagi na pozostałe w gruncie fundamenty obiektów przemysłowych oraz zasypane instalacje technologiczne np. osadniki. Atrakcyjność inwestycyjna takich terenów jest relatywnie niska.

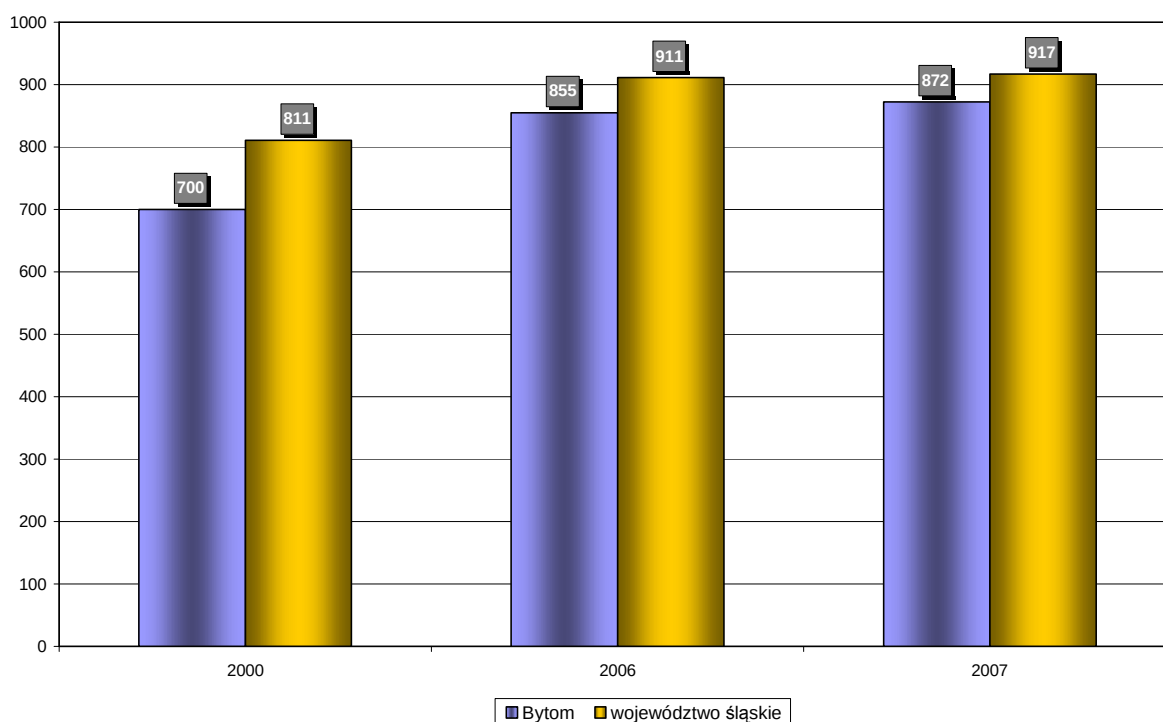
W Bytomiu działalność prowadziły również dwie huty: „Bobrek” i „Zygmunt”. Huta „Bobrek”, zlokalizowana w dzielnicy Bobrek, zajmowała ok. 60 ha. W wyniku prowadzonego procesu restrukturyzacyjnego z huty wydzielono nowe podmioty gospodarcze. Dwa z nich, tj. Zakłady Metalurgiczne Sp. z o.o. i Duo-Stal Sp. z o.o., prowadzące działalność hutniczą, nie sprostały wymogom rynku i zostały postawione w stan upadłości.

W 2000 roku ogłoszono upadłość Huty „Zygmunt”, znajdującej się w dzielnicy Łagiewniki, ale działalność zakładu podjęły nowe firmy: HZ Zakład Metalurgiczny „STAL-ODLEW” Sp. z o.o. oraz Zakład Budowy Maszyn „Zygmunt” Sp. z o.o. (obecnie ZAMET – Budowa Maszyn S.A. Wydział „Huta ZYGMUNT”).

Problemem miasta są nie tylko niekorzystne zjawiska związane z likwidacją kopalń i hut, ale również z likwidacją lub pogorszeniem się sytuacji ekonomicznej innych zakładów przemysłowych, przede wszystkim związanych z górnictwem (np. Linodrut, Przedsiębiorstwo Robót Górniczych, Zakłady Naprawcze Przemysłu Węglowego). Z powodu trudności finansowych obniża się estetyka terenów takich zakładów, a nieużytkowane obiekty są opuszczane i zaniedbywane. Zakłady te próbują rozwiązywać swoje problemy m.in. poprzez oferowanie do sprzedaży części terenów.

Pomimo długiego okresu transformacji gospodarka miasta nie osiągnęła zdolności szybkiego generowania i rozwoju alternatywnych działalności wypełniających ubytki powstałe w procesie przyspieszonej restrukturyzacji. W dalszym ciągu niski jest potencjał i kompetencje, które umożliwiałyby kreowanie nowej kultury produkcyjnej predestynowanej do tworzenia nowych produktów i miejsc pracy. Stosunkowo niewielkie jest wykorzystanie potencjału przedsiębiorczości mieszkańców miasta. Wskaźniki dotyczące liczby zarejestrowanych na terenie miasta podmiotów gospodarczych wyraźnie odbiegają od średnich wskaźników dla województwa śląskiego. Co prawda, w ostatnich latach mamy w Bytomiu do czynienia z większą dynamiką wzrostu liczby podmiotów gospodarczych niż w porównywanym układzie wojewódzkim, ale rozmiar utrzymującej się luki jest w dalszym ciągu znaczący. Trzeba też pamiętać o tym, że wzrost tego relatywnego wskaźnika wynika w pewnej części także z niekorzystnych zjawisk demograficznych, to jest z dużego spadku liczby mieszkańców w ostatnich latach.

Rysunek 1. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Wśród **głównych problemów gospodarczych Bytomia** na pierwszy plan wysuwają się:

- dysproporcja pomiędzy tempem powstawania nowych podmiotów gospodarczych i nowych miejsc pracy, a upadkiem dużych przedsiębiorstw sektora publicznego i likwidacją miejsc pracy mającą miejsce na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat,
- utrata bazy ekonomicznej miasta skutkująca zachwianiem całej struktury gospodarczej, a w szczególności problemami przedsiębiorstw okołogórnich i okołohutniczych, które utraciły swoich głównych kooperantów,
- nieadekwatność kwalifikacji części osób zwolnionych z kopalń i hut w stosunku do wymagań rynku pracy,
- niska atrakcyjność części obiektów i terenów przemysłowych dla potencjalnych inwestorów,

- utrudnienia w przeprowadzeniu spójnej koncepcji zagospodarowania terenów przemysłowych ze względu na przypadkową sprzedaż fragmentów nieruchomości przez ich dysponentów,
- relatywnie niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, zwłaszcza rozpatrywany na tle innych miast Aglomeracji Górnośląskiej,
- zły stan i wysoka awaryjność infrastruktury technicznej, a co za tym idzie jej niedostosowanie do potrzeb inwestorów,
- negatywny wizerunek miasta – wynikający z dewastacji obiektów, znacznego zanieczyszczenia środowiska, niskiej estetyki znacznej części przestrzeni publicznych, zwłaszcza zlokalizowanych w strefie centralnej miasta – obniżający zainteresowanie inwestorów i potencjalnych mieszkańców o wysokich kwalifikacjach niezbędnych na współczesnym rynku pracy.

1.3 Społeczność

Rynek pracy

Transformacja gospodarcza zachodząca w mieście stała się generatorem problemów i konfliktów społecznych. Redukcja miejsc pracy, dramatyczny spadek dochodów znacznej części mieszkańców, brak przystosowania do nowych warunków ekonomicznych doprowadziły do pojawienia się w Bytomiu rozległych obszarów biedy i patologii. Proces ten jest odczuwalny szczególnie w dzielnicach, które historycznie zostały ukształtowane w powiązaniu z dominującym dużym przedsiębiorstwem (kopalnie lub huty). W kryzysowych dzielnicach doszło do nakładania się zjawisk wykluczenia społecznego i patologii. Ujawniły się postawy nacechowane brakiem zaradności i wzrostem roszczeniowości. W praktyce, całe miasto i większość jego mieszkańców, ze względu na duże uzależnienie od górnictwa i hutnictwa, zostało dotknięte negatywnymi zjawiskami restrukturyzacji przemysłu ciężkiego. Co prawda część zwalnianych pracowników znalazła zatrudnienie w innych kopalniach, przeszła na emeryturę, bądź po przekwalifikowaniu, znalazła zatrudnienie w innych gałęziach gospodarki, to jednak znaczna część pozostała bezrobotna. Podobne procesy wystąpiły również w przedsiębiorstwach współpracujących z kopalniami i hutami. Wskaźnik bezrobocia w latach 1998-2004 wzrósł w Bytomiu z 9,8% do 26,7%. Na koniec 2006 roku stopa bezrobocia wynosiła 20,6%, przy 14,9% w Polsce i 12,8% w województwie śląskim. W grudniu roku 2008 stopa bezrobocia spadła w Bytomiu do 12,4% (w Polsce było to 9,5%, a w województwie śląskim zaledwie 6,9%), czyli do poziomu, który w województwie śląskim został osiągnięty już dwa lata wcześniej. Tempo spadku bezrobocia w mieście jest więc wyższe niż w kraju i regionie.

Demografia

Miasto stale traci swój potencjał demograficzny. Ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji doprowadziły w ciągu 9 lat do spadku liczby mieszkańców o prawie 20 tysięcy osób. Tempo tego procesu spada, ale jego charakter się utrzymuje. Co więcej, prognozy demograficzne dla miasta wskazują, że problem ten w kolejnych latach będzie w dramatyczny sposób postępował. Prognozuje się, że w roku 2020 w Bytomiu będzie nieco ponad 152 tys. mieszkańców, a w roku 2030 około 126 tys. mieszkańców⁵.

⁵ Źródło: *Prognoza ludności na lata 2003-2030*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.

Tabela 2. Stan ludności i przyrost naturalny mieszkańców miasta Bytomia

	J. m.	1998	2000	2007
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci stan na 31 XII				
ogółem	osoba	205 560	195 807	184 765
mężczyźni	osoba	99 830	95 257	89 933
kobiety	osoba	105 730	100 550	95 908
Przyrost naturalny				
ogółem	osoba	-278	-284	-411
mężczyźni	osoba	-182	-170	-266
kobiety	osoba	-96	-114	-145

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Tabela 3. Migracje (wewnętrzne i zagraniczne) na pobyt stały wg typu, kierunku i płci

	J. m.	1998	2000	2007
Saldo migracji w ruchu wewnętrznym				
ogółem	osoba	-179	-232	-665
mężczyźni	osoba	-68	-111	-393
kobiety	osoba	-111	-121	-272
Saldo migracji w ruchu zagranicznym				
ogółem	osoba	-694	-1254	-421
mężczyźni	osoba	-337	-630	-203
kobiety	osoba	-357	-624	-218

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Negatywnie zmienia się struktura wiekowa mieszkańców Bytomia. Wskaźniki obciążenia demograficznego w ostatnich latach przybierają coraz mniej korzystne wartości. Zwłaszcza wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym do ludności w wieku przedprodukcyjnym ulega wyraźnemu pogorszeniu. Tym samym, ciągłość demograficznego rozwoju miasta i związane z nim procesy rozwoju ekonomicznego są zagrożone.

Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców miasta Bytomia

	J. m.	2007
Wskaźnik obciążenia demograficznego		
- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	53,7
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	102,2
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	27,1
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem		
- w wieku przedprodukcyjnym	%	17,3
- w wieku produkcyjnym	%	65,1
- w wieku poprodukcyjnym	%	17,6

Źródło: Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny.

Problemy społeczne

Do kluczowych **problemów społecznych Bytomia**, które blokują rozwój miasta należy zaliczyć:

- deprecjację kapitału ludzkiego miasta,
- zbyt niskie aspiracje edukacyjne i kulturalne części mieszkańców,
- zbyt niski poziom rozwoju przedsiębiorczości w mieście,
- relatywnie małą aktywność organizacji pozarządowych i niewystarczającą ich współpracę z jednostkami organizacyjnymi miasta w realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej,
- dekapitalizację substancji mieszkaniowej.

W ocenie sytuacji społecznej Bytomia aspektem pozytywnym jest funkcjonowanie na terenie miasta szeregu placówek zajmujących się ochroną zdrowia, edukacją i pomocą społeczną. Potencjał instytucjonalny tych jednostek jest wspierany przez działalność organizacji pozarządowych i niektórych parafii.

1.4 Kultura

Bytom jest miastem o wielowiekowej, sięgającej średniowiecza historii. Jej materialnym świadectwem jest zachowany układ urbanistyczny oraz liczne obiekty zabytkowe. Zdecydowana większość zabytków o najwyższych walorach usytuowana jest w obrębie Śródmieścia.

Duże nagromadzenie obiektów o walorach zabytkowych stanowi o atrakcyjności Bytomia. Najatrakcyjniejsze pod tym względem jest historyczne centrum miasta i wpisany do rejestru zabytków średniowieczny owalny układ urbanistyczny miasta. Spośród 2313 zewidencjonowanych obiektów o cechach zabytkowych 1710 zlokalizowanych jest w Śródmieściu. Obiektami wyróżniającymi się są: kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (Rynek), kaplica pw. św. Ducha (ul. Krakowska), kościół pw. św. Wojciecha (pl. Klasztorny), kościół pw. św. Jacka (ul. Witczaka), kościół pw. św. Trójcy (ul. Piekarska), Poczta Główna (ul. Piekarska), budynek Sądu Rejonowego (ul. Piekarska), zespół zabudowy wielkomiejskiej z przełomu XIX i XX w. (rejon ul. Dworcowej, Rynku, pl. Kościuszki). Część obiektów zabytkowych o wybitnych walorach pełni funkcje kulturotwórcze (np. gmachy Opery Śląskiej i Muzeum Górnośląskiego, kamienica przy Rynku 26 – siedziba galerii „Kronika”, kamienica przy ul. Powstańców Warszawskich 12 – siedziba MDK nr 1).

Zabudowa średniowieczna reprezentowana jest reliktoowo (np. piwnice dawnego domu Gorywodów przy Rynku czy fragmenty murów miejskich). Archeologiczne badania ratownicze poprzedzające inwestycje w centrum dowodzą, że część reliktyw dawnej zabudowy (ratusz miejski, waga miejska, bramy i mury miejskie) zachowana jest pod obecnymi poziomami użytkowymi. Większość istniejących zabytków Bytomia pochodzi z okresu XIX i XX w. Najstarsze zachowane budowle – gotyckie kościoły pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha – zostały przebudowane w późniejszych latach. Obecnie pierwszy nosi szatę neogotycką, drugi barokową. Zachowany, bez większych przebudów, jest barokowy kościół pw. św. Ducha wraz z prawie kompletnym wyposażeniem. Pozostałe obiekty sakralne to m. in. kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, zespół ewangelicko-augsburski przy ul. Matki Ewy w Miechowicach, neostylowe i modernistyczne kościoły o wysokich walorach architektonicznych tworzone przez znanych górnośląskich architektów (M. Giemsa, P. Jackisch, H. Heer). Ogólnodostępne sakralne zabytki ruchome to przede wszystkim wyposażenie świątyń z wiodącymi pod tym względem kościołami pw. św. Ducha, Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, pw. św. Jacka, pw. św. Trójcy, pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.

W pejzażu miasta dominują czynszowe kamienice z przełomu XIX i XX w. w stylu eklektyzmu lub historyzmu z elementami secesji. Wyróżniającą się grupę stanowią wybitne secesyjne realizacje Carla Bruggera z wielobarwnej cegły glazurowanej, obejmujące przede wszystkim gmachy użyteczności publicznej oraz nawiązujące do nich kamienice secesyjne projektowane przez bytomskich, berlińskich i wiedeńskich budowniczych oraz architektów. Tworzą one charakterystyczną grupę wyróżniającą się na tle pozostałej architektury Górnego Śląska. Cenny zespół stanowi kompleks modernistycznej zabudowy z czasów Republiki Weimarskiej, usytuowany w północnej i zachodniej części Śródmieścia oraz na Rozbarku.

Bytom wyróżniają również zabytkowe parki pochodzące z końca XIX w., utrzymane w typie parków krajobrazowych lub leśnych (Fazaniec). Cenny zespół tworzy w Miechowicach park zabytkowy z ruiną pałacu.

Wśród cmentarzy wyróżnia się cmentarz Mater Dolorosa z zachowanym zespołem rzeźby nagrobnej i kaplic grobowych pochodzących z okresu od końca XIX w. do lat 20-tych XX w. oraz cmentarze – ewangelicki i żydowski.

Osobną grupę stanowią dawne zespoły przemysłowe i zabytki techniki oraz zabytkowe, zachowujące lokalny śląski koloryt, kolonie robotnicze w Bobrku i zachowana, prawie bez większych wyburzeń, zabytkowa Kolonia Zgorzelec w Łagiewnikach, stanowiąca przykład typowej zabudowy dzielnicy robotniczej. Obiekty poprzemysłowe zgrupowane są poza ścisłym centrum. Na terenie miasta zewidencjonowano 36 zespołów przemysłowych i poprzemysłowych o walorach zabytkowych. Do najwybitniejszych, zachowanych po dziś dzień, należą modernistyczne zespoły: dawnej oczyszczalni ścieków przy ul. Zabrzeńskiej z unikatowym wyposażeniem projektu Carla Bruggera, elektrociepłowni „Szombierki” projektu Georga i Emila Zillmanów, dawna cechownia kopalni „Rozbark” oraz dawny szyb „Bończyk” tejże kopalni, wieża wyciągowa dawnego szybu „Krystyna” kopalni „Szombierki” oraz zespół dawnych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowych. Unikatowe w skali kraju są dwa, do dziś pełniące swe funkcje, zabytki techniki – linia Górnos Śląskich Kolei Wąskotorowych i tramwaj nr 38.

Liczba, wartość i urozmaicenie zabytków zlokalizowanych na terenie miasta tworzą istotny wyróżnik Bytomia w regionie. Poważnym problemem jest jednak stan tych zabytków oraz skala koniecznych działań naprawczych. Jako zły należy określić stan zachowania większości czynszowej zabudowy z przełomu XIX i XX wieku. Budynki są silnie zniszczone (długotrwały brak remontów, wpływy szkód górniczych), słabo wyposażone (ogrzewanie piecowe, częsty brak łazienek i ubikacji w mieszkaniach). W najgorszym stanie są budynki oficynowe – one też mają najniższy standard. Standard wyposażenia stanowi też główny problem w wypadku budynków kolonii robotniczych. Obecnie spełniają one jedynie warunki lokali socjalnych.

W lepszym stanie są budowle sakralne, które poddawane były bieżącej konserwacji, choć w tym przypadku skala potrzeb przewyższa możliwości finansowe właścicieli. Wiele z nich jest po lub w trakcie remontów kapitałnych, w kilku remonty są już planowane. Generalnie w najlepszym stanie są obiekty użyteczności publicznej, które były stale użytkowane.

Najbardziej zniszczone są zabytki przemysłowe, a w szczególności obiekty znajdujące się na terenach zlikwidowanych kopalń i hut. Są one trudne do adaptacji, a ich sytuacja własnościowa jest często skomplikowana. Procesy likwidacyjne zakładów przemysłowych powodują, że duża liczba zabytkowych zespołów przemysłowych uległa zniszczeniu.

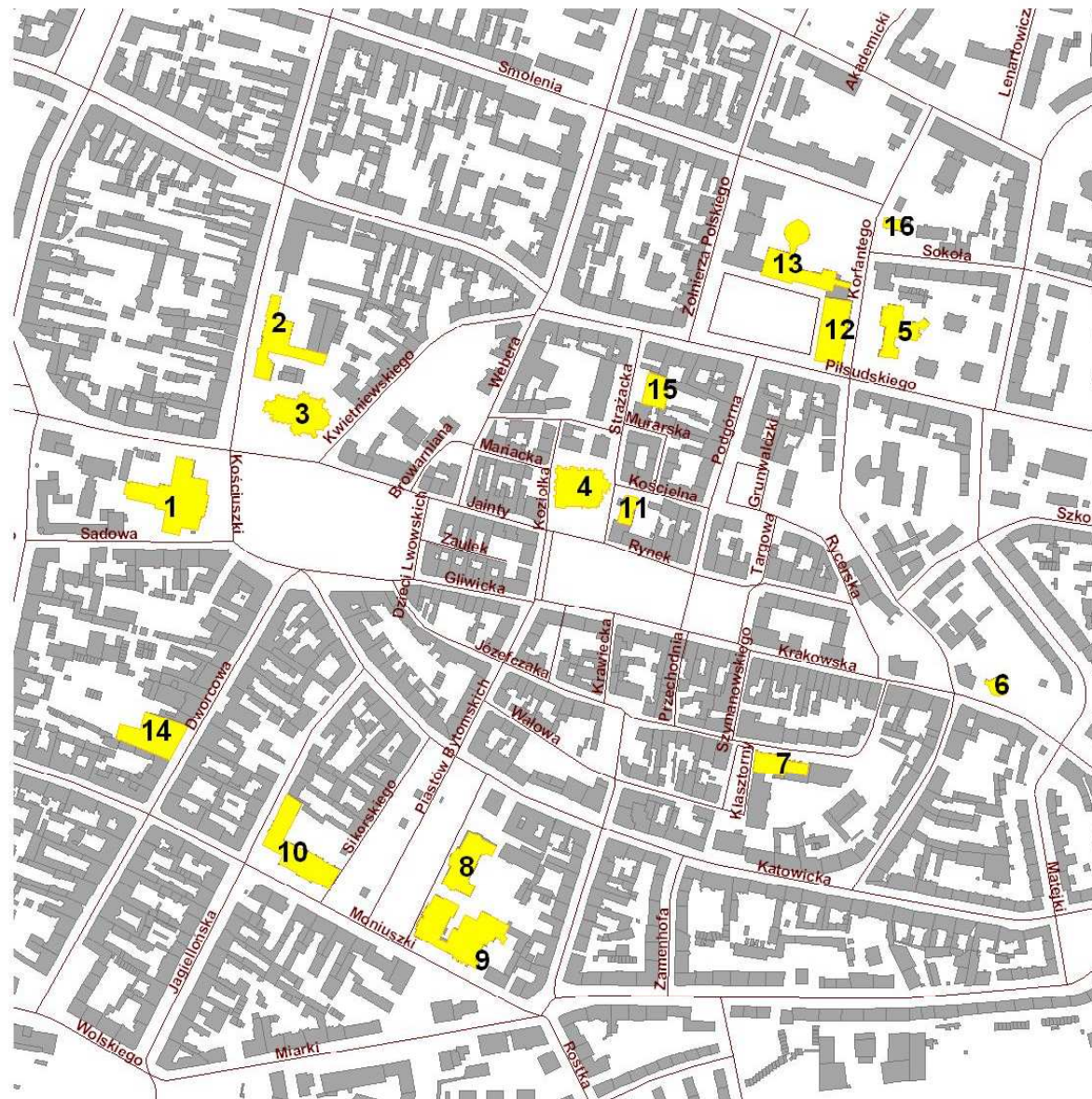

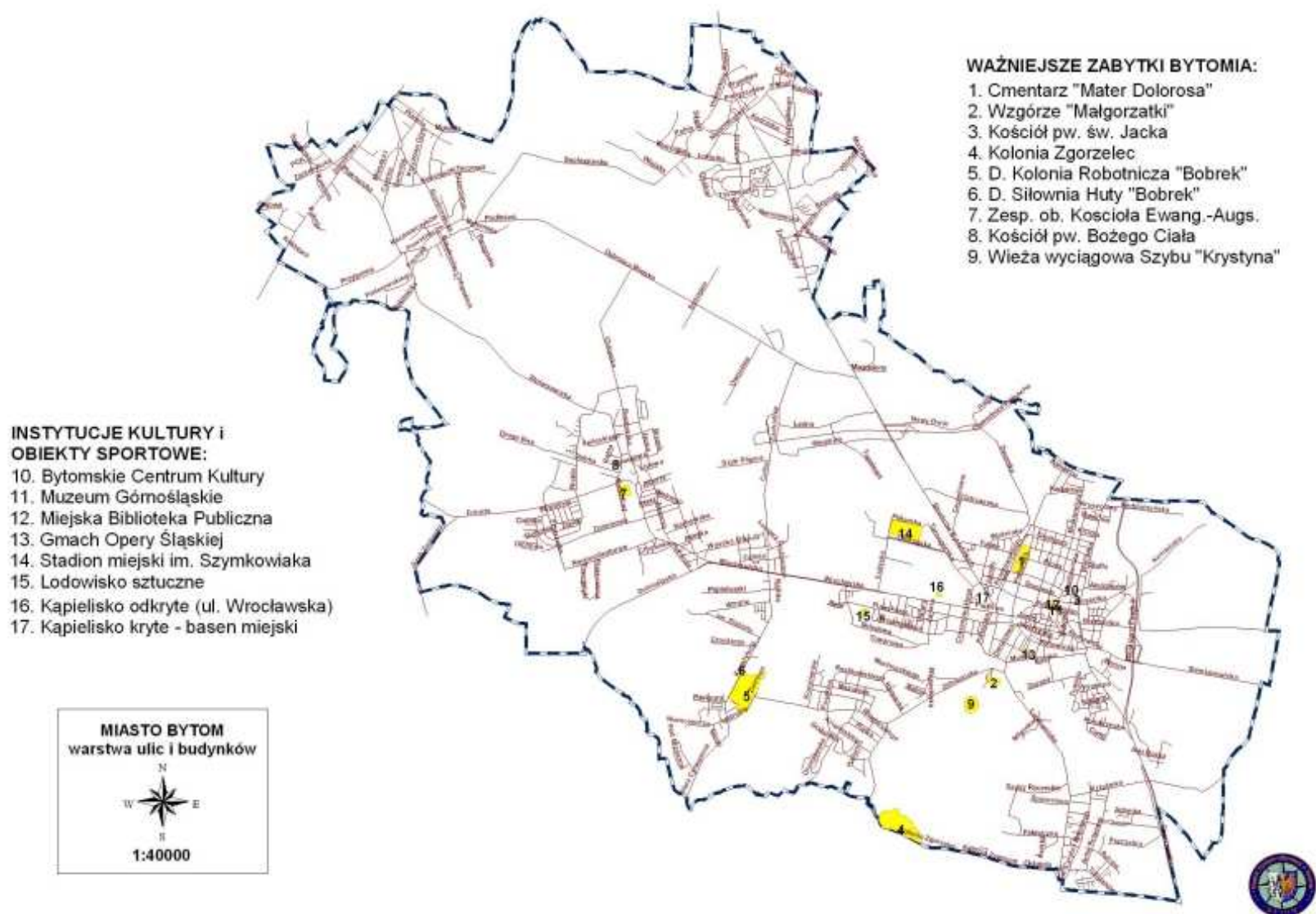
WAŻNIEJSZE ZABYTKI I INSTYTUCJE KULTURY ŚRÓDMIEŚCIA BYTOMIA:

1. Gmach Sądu Rejonowego
2. Gmach poczty głównej
3. Kościół pw. św. Trójcy
4. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
5. Gmach Muzeum Górnośląskiego
6. Kaplica pw. św. Ducha
7. Kościół pw. św. Wojciecha
8. Gmach IV L.O.
9. Gmach Opery Śląskiej
10. Gmach szkoły muzycznej
11. Piwnice Gorywodów
12. Muzeum Górnośląskie
13. Miejska Biblioteka Publiczna

INNE WAŻNE INSTYTUCJE:

14. Hotel Bristol
15. Budynek Komendy Miejskiej Straży Pożarnej
16. Dom Polski "UL"

Mapa 4. Ważniejsze zabytki, instytucje kultury i obiekty sportowe Bytomia

Obok cennych obiektów zabytkowych, krajobraz kulturowy Bytomia jest kształtowany przez działalność licznych instytucji kultury, w tym kilku o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. W tym kontekście, w pierwszym rzędzie należy wymienić:

- Operę Śląską,
- Śląski Teatr Tańca,
- Bytomskie Centrum Kultury i Galerię „Kronika”,
- Muzeum Górnos Śląskie.

Duże znaczenie w tworzeniu oferty kulturalnej miasta, pielęgnowaniu jego dziedzictwa oraz upowszechnianiu kultury odgrywają również:

- Miejska Biblioteka Publiczna wraz z jedenastoma dzielnicowymi filiami,
- domy kultury,
- szkoły artystyczne.

Program działania wymienionych placówek, aktywność środowisk artystycznych, organizowane w mieście wydarzenia kulturalne o charakterze doraźnym i cyklicznym, stawiają Bytom na pozycji jednego z liderów kulturalnych w Aglomeracji Górnos Śląskiej. Zainteresowanie odbiorców ofertą wzrasta, czego przykładem może być liczba osób zwiedzających Muzeum Górnos Śląskie. Wzrosła ona z 11,4 tys. osób w 2000 roku do 33 tys. w 2007 roku.

Szczególnym wyróżnikiem miasta staje się działalność muzyczna, na którą składają się między innymi kolejne realizacje przedstawień w Operze Śląskiej, koncerty i przedstawienia organizowane w Bytomskim Centrum Kultury, czy też warsztaty i festiwale, których animatorem jest Śląski Teatr Tańca. Ważną rolę odgrywa corocznie organizowana Międzynarodowa Konferencja Tańca Współczesnego i Festiwal Sztuki Tanecznej. W roku 2009 zorganizowano XVI edycję tej imprezy.

Wsparciem dla funkcjonowania instytucji kultury oraz środowisk twórczych są placówki edukacyjne, zwłaszcza te ukierunkowane na edukację muzyczną. W mieście funkcjonuje Ogólnoszkółca Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. Fryderyka Chopina oraz Ogólnoszkółca Szkoła Baletowa im. Ludomira Różyckiego. Z inicjatyw Śląskiego Teatru Tańca w Bytomiu utworzono Wydział Teatru Tańca stanowiący Wydział Zamiejscowy PWST w Krakowie ze specjalnością aktor ruchu. Jest to pierwsza w kraju placówka kształcąca w zakresie tańca współczesnego. Powstanie i funkcjonowanie szkoły stało się możliwe dzięki współfinansowaniu z Programu UE Leonardo da Vinci. Partnerskimi instytucjami w tej inicjatywie są między innymi: CODARTS Rotterdamse Dansacademie z Rotterdamu, Folkwang Hochschule z Essen i Bruckner University z Linzu. Wzbogaceniem oferty kulturalno-edukacyjnej miasta Bytomia jest działalność Akademii Weekendowej przy Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach.

Potencjał kulturalny Bytomia może stanowić dobrą podstawę dla odrodzenia miasta zarówno w płaszczyźnie gospodarczej, jak i społecznej. Rozwój funkcji kulturalnych stanowi też podstawę dla zmiany wizerunku miasta i ustalenia jego pozycji w otoczeniu. Aby jednak tak się stało konieczne jest zmierzenie się z takimi **problemami kulturowymi Bytomia** jak:

- wizerunek miasta nie kojarzący się szerokiemu odbiorcy z silnym ośrodkiem kultury i wysoko specjalizowanymi funkcjami związanymi z kulturą muzyczną,
- słaba korelacja pomiędzy rozwojem kultury, funkcjonowaniem środowisk twórczych, a rozwojem przemysłów kultury,
- stosunkowo niski, w stosunku do możliwości, poziom współpracy pomiędzy instytucjami kultury a placówkami edukacyjnymi,
- niska atrakcyjność miasta dla ludzi kultury, utrudniająca przyciąganie artystów na stałe,
- brak osiedli koncentrujących ludzi kultury, brak przygotowanej oferty mieszkaniowej

- dla twórców z wykorzystaniem walorów Śródmieścia oraz dzielnic robotniczych,
- niski poziom dochodów mieszkańców Bytomia ograniczający lokalny rynek produktów kultury.

1.5 Środowisko

Cechą wyróżniającą Bytom wśród innych miast Aglomeracji Górnośląskiej jest znaczący udział terenów zielonych o walorach ekologicznych i rekreacyjnych. Prawie połowa powierzchni miasta zajęta jest przez lasy, parki, obszary cenne przyrodniczo, tereny otwarte obejmujące uprawy rolne, łąki, pastwiska, nieużytki z zielenią nieurządzoną, tereny zieleni normowanej jak: tereny z zielenią izolacyjną (pasy przydrożne), ogródki działkowe, cmentarze, zieleńce. Wśród terenów zielonych na obszarze Bytomia przeważa zwarty kompleks leśny o powierzchni ok. 1436 ha, stanowiący ponad 20% powierzchni miasta, obejmujący m.in.: dolinę potoku Rokitnickiego i potoku Segiet, Las Piekielec, Las Hipolit, Rezerwat Leśny Segiet, wyrobisko dolomitu „Blachówka”, Dolinę Trzech Stawów, Park im. E. Osmańczyka. Część południowa tego kompleksu znajduje się bezpośrednio pod wpływem szkód górniczych, które powodują znaczną dewastację drzewostanu. Na obszarze miasta funkcjonuje 6 parków, wśród których 3 posiadają wartość historyczną i są wpisane do rejestru zabytków:

- Park Miejski – 31,6 ha (wpisany do rejestru zabytków),
- Park Fazaniec – 16,9 ha (wpisany do rejestru zabytków),
- Park Ludowy w Miechowicach – 14,0 ha (wpisany do rejestru zabytków),
- Park Mickiewicza – 8,9 ha,
- Park Łagiewnicki – 3,4 ha,
- Park Grota w Suchej Górze – 2,6 ha.

Większość parków ma niezadowalający poziom zagospodarowania, są częściowo zdewastowane i nie spełniają założonej funkcji rekreacyjnej.

Na obszarze Bytomia znajdują się także obszary cenne przyrodniczo. Do najcenniejszych ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych należą: Rezerwat „Segiet” – na pograniczu Bytomia i Tarnowskich Gór, stanowisko dokumentacyjne przyrody „Blachówka” w wyrobisku dolomitu w kamieniołomie Blachówka, zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Żabie Doły”, usytuowany na pograniczu Bytomia i Chorzowa, obejmujący nieużytki, grunty rolne, zbiorniki wodne i hałdy. Ważną rolę pełnią również obszary zieleni nieorganizowanej, powstające na różnego rodzaju nieużytkach w wyniku spontanicznej sukcesji. W wielu przypadkach na nieużytkach tworzą się zbiorowiska roślinne lokalnie niepospolite, w których odnotowuje się udział rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt. Stanowią one rezerwar lokalnej bioróżnorodności.

Pomimo dużego odsetka terenów zielonych, w tym także terenów o wysokiej wartości przyrodniczej, sytuacja ekologiczna miasta wymaga polepszenia. Przyroda miasta została zdegradowana w wyniku rozwoju osadnictwa, przemysłu i transportu. Szczególnie jest to odczuwalne w centralnych częściach miasta, gdzie powierzchnia terenów zielonych jest niewielka, a stan zieleni niezadowalający. Najcenniejsze przyrodniczo i objęte różnymi formami ochrony tereny są rozproszone, nie tworząc spójnego i ciągłego systemu pomiędzy terenami zagospodarowanymi. Konieczne jest takie gospodarowanie przestrzenią miasta, w wyniku którego możliwe stanie się odtworzenie ciągłości przestrzeni przyrodniczej.

Duże uciążliwości środowiskowe są konsekwencją rozwoju transportu na terenie Bytomia. Główne zagrożenia ze strony układu komunikacyjnego, przede wszystkim drogowego, dotyczą generowania hałasu i emisji zanieczyszczeń. Bytomski układ dróg powstał na potrzeby miasta przemysłowego przełomu XIX i XX wieku. Łącznie, drogi na terenie miasta zajmują 992,4 tys. m² powierzchni. Przez miasto przebiegają ważne dla regionu

trasy tranzytowe i węzły komunikacyjne w kierunku Wrocławia, Poznania, Krakowa, Katowic. Układ dróg podstawowych, związany z przenoszeniem tranzytu i ruchu ciężkiego, zlokalizowany jest w Śródmieściu (trasa międzynarodowa E-22 i trzy drogi krajowe nr: 4, 11 i 94). Do szczególnie obciążonych dróg należy droga krajowa nr 4, kierująca ruch kołowy z Wrocławia do Krakowa oraz droga krajowa nr 11, wyprowadzająca ruch napływający z południa regionu w kierunku północno-zachodnim. Nieuniknioną konsekwencją rozwoju infrastruktury drogowej jest postępująca fragmentacja obszarów czynnych biologicznie oraz przerwanie ciągłości korytarzy ekologicznych związanych z dolinami cieków. Zanieczyszczenia zawarte w wodach opadowych spływających z głównych dróg stanowią istotne zagrożenie dla wód powierzchniowych.

W sposób najbardziej dramatyczny, na sytuację środowiskową miasta, wpłynęła eksploatacja górnicza. Górnictwo węgla kamiennego oraz rud cynku i ołowiu tworzyło przez wiele wieków bazę rozwoju ekonomicznego miasta, generując jednak obok efektów pozytywnych także szereg zjawisk niepożądanych. Przed przekształceniami górnictwa, 83% całego obszaru miasta stanowiły obszary górnicze kopalń. Eksploatacja górnicza koncentrowała się pod gęstą zabudową Śródmieścia oraz pod dzielnicami Karb i Miechowice. Pod terenami dzielnic Szombierki, Bobrek, Łagiewniki i osiedlem Arki Bożka eksploatację górniczą zakończono pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Tereny dzielnic Stroszek, Sucha Góra, Stolarzowice i Górniki objęte były eksploatacją rud srebra.

Na powierzchni wystąpiły liczne skutki eksploatacji podziemnej w postaci obniżenia i deformacji terenu, występowania drgań gruntu wywołanych wstrząsami górniczymi, zaburzenia stosunków wodnych, które szkodliwie oddziałują na znajdujące się obiekty kubaturowe i liniowe. Uszkodzone dachy i kominy, spękane stropy, mury podokienne, nadproża drzwiowe i okienne to typowe uszkodzenia obiektów kubaturowych. W obiektach drogowych pojawiły się uszkodzenia w postaci garbów, przełomów, zapadnięć, a w sieci wodno-kanalizacyjnej i gazowej rozerwania rur oraz wypadnięcia kielichów.

Prowadzona od dziesięcioleci eksploatacja węgla kamiennego spowodowała, na terenach niezabudowanych, obniżenia rzędu 30 m (np. na pn. od ul. Odrzańskiej i na pn. od zabudowanej części Karbia). W gęstej zabudowie Śródmieścia, w rejonie skrzyżowania ulic Piekarskiej i Piłsudskiego, maksymalne obniżenie wyniosło 6,98 m, a budynek Urzędu Miejskiego obniżył się o 6,63 m. W dzielnicy Karb, w rejonie ul. Młodzieżowej, maksymalne obniżenie terenu wyniosło 12,0 m, a w rejonie skrzyżowania ulic Miechowickiej i Konstytucji 7,0 m. W dzielnicy Miechowice maksymalne obniżenie terenu wyniosło 18,5 m (rejon pl. Słonecznego), a około 3,7 m w rejonie ul. Stolarzowskiej (kościół pw. Bożego Ciała). Nierównomierne obniżenia terenu spowodowały powstawanie przeciwpadków w kanalizacji sanitarnej i deszczowej. Zaistniała więc konieczność budowy lokalnych przepompowni ścieków sanitarnych oraz pompowni wód opadowych. Przepompownie ścieków sanitarnych znajdują się przy ulicach Łanowej, Przelotowej, Technicznej, Piłsudskiego, Matejki.

Poważny problem, zwłaszcza w czasie wzmożonych opadów atmosferycznych, stanowią powstałe w obniżeniach terenu zalewiska, wymuszające konieczność ponoszenia kosztów pompowania wód. Pompownie takie istnieją w kilku rejonach miasta: ul. Dworska, ul. Celna (Karb-Prefabrykaty), ul. Zachodnia, ul. Leśna, staw Lenart, ul. Strzelców Bytomskich, staw 36 w Parku Miejskim, POD Kościuszkę przy ul. Piłkarskiej, POD Łan przy ul. Strzelców Bytomskich. Część zalewisk stanowi jednak korzystne urozmaicenie krajobrazu miasta, a w kilku przypadkach stawy są użytkowane jako tereny rekreacyjne oraz wykorzystywane przez związki wędkarskie. Teren zalewisk w rejonie ul. Siemianowskiej („Żabie Doły”), z uwagi na walory przyrodnicze, został zaliczony do zespołu terenów przyrodniczo-krajobrazowych i jest prawnie chroniony.

Eksploatację rud cynkowo-ołowiowych zakończono w Bytomiu pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Płytką eksploatacją rud spowodowała konieczność

odwadniania zrobów w celu zapewnienia bezpieczeństwa kopalniom węgla kamiennego. Centralna Pompownia „Bolko” odprowadza wody dołowe z wyrobisk porudnych, a koszty jej utrzymania ponoszone są z corocznej dotacji budżetowej. Innym skutkiem tej eksploatacji są pozostałości w postaci szybów i pustek porudnych. Prowadzone w latach 70 ubiegłego wieku badania stwierdziły występowanie na terenie Bytomia ponad 300 szybów porudnych o głębokości od 24 do 115 m. Większość z nich zlokalizowana jest pod terenami leśnymi i nieużytkami (158). Mogą one stanowić pewne zagrożenie. Pod terenem zabudowanym pustki zostały podsadzone i zlikwidowane.

Do usuwania wszystkich negatywnych skutków eksploatacji podziemnej zobowiązane są zakłady górnicze lub ich następcy prawni, co jednak nie znaczy, że skutki te nie obciążają budżetu miasta, mieszkańców i innych podmiotów działających na terenie miasta. Na usuwanie szkód spowodowanych ruchem zakładów górniczych Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. otrzymuje dotacje budżetowe, za które naprawia budynki mieszkalne, obiekty oświaty, drogi, kanalizacje. Realizuje także zastępcze budownictwo mieszkaniowe i oświatowe, w zamian za obiekty wyburzone z powodu eksploatacji górniczej w latach 80-tych ub. wieku, a niewykonane dotychczas z powodu złej kondycji finansowej kopalń. Ponosi także koszty utrzymania przepompowni ścieków, wód opadowych oraz odwadniania powstałych zalewisk bezodpływowych. Pomimo sześcioletniej działalności Spółki nie wszystkie szkody zostały usunięte. Dotyczy to m.in. naprawy ulic: Strzelców Bytomskich, Piłsudskiego, Frenzla, wiaduktu przy ul. Brzezińskiej, nitki tramwajowej na ul. Wrocławskiej oraz zastępczego budownictwa mieszkaniowego.

Tereny zdegradowane w wyniku eksploatacji górniczej podlegają rekultywacji. Zadanie to należało również do SRK S.A. Zrekultywowane tereny występują w wielu miejscach na obszarze miasta. Są to zarówno tereny hałd, które zostały zalesione przez naturalną sukcesję roślin, jak i tereny, na których prowadzona była rekultywacja techniczna i biologiczna, a także tereny po osadnikach, podtopieniach itd., które zostały zasypane i wyrównane lub zagospodarowane w kierunku rekreacyjnym.

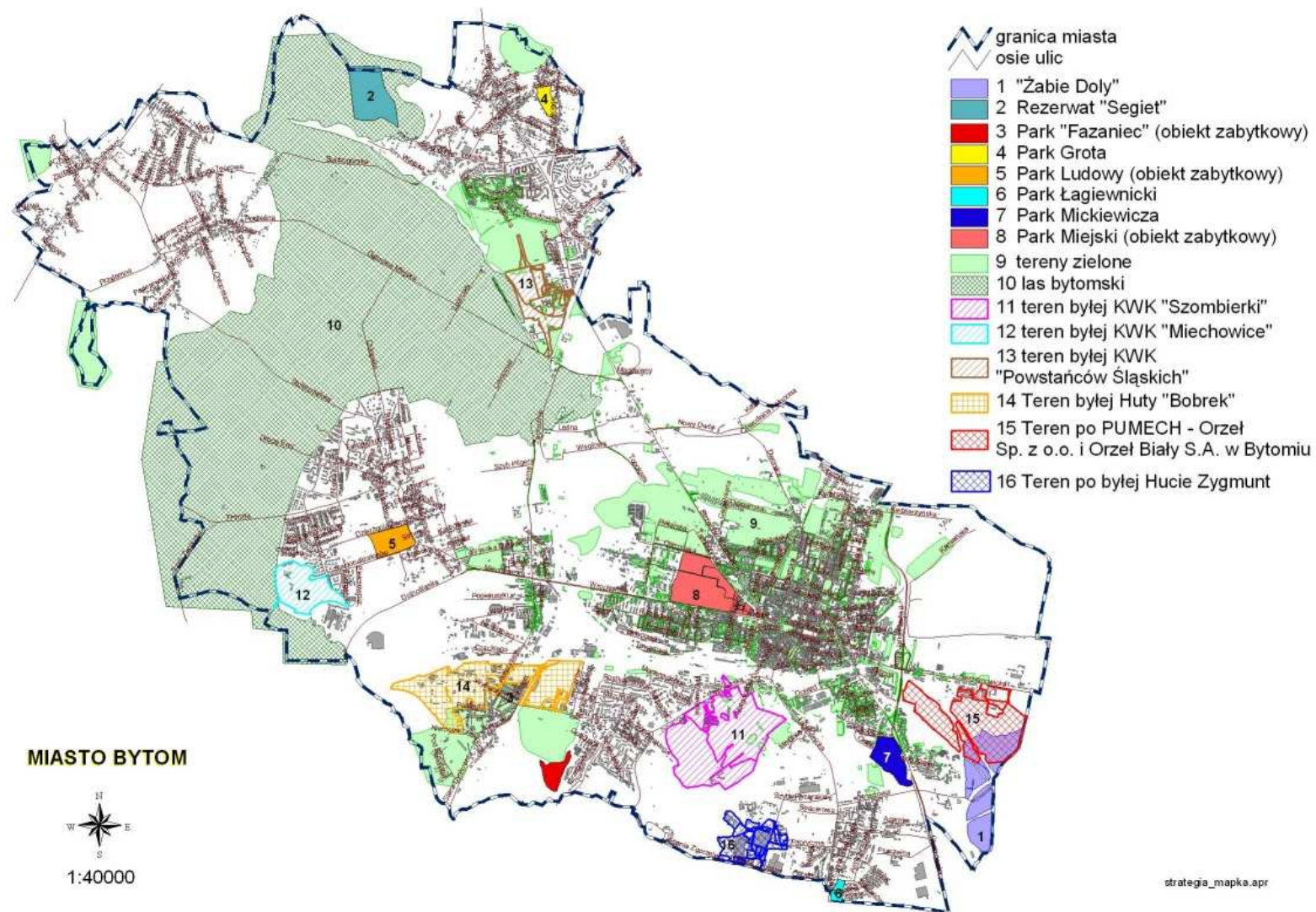
Na terenie miasta funkcjonują nadal czynne zwałowiska, na których gromadzone są odpady pogórnice. Są to: Pole F-1 przy Szybie Zachodnim, staw nr 7 przy ul. Niemcewicza, hałda 3a przy kopalni „Centrum”. Istnieją również zwałowiska, do rekultywacji których zobowiązane są czynne zakłady górnicze (hałda nr 1, hałda nr 3). Przy al. Jana Pawła II i przy ul. Siemianowickiej są rozbierane hałdy, które powstały w wyniku działalności Zakładów Górniczo-Hutniczych „Orzeł Biały”, a materiał wykorzystywany jest w budownictwie drogowym.

Na terenie miasta występują również hałdy pohutnicze, które są sukcesywnie rozbierane. Poza terenem byłej huty rozbierana jest hałda przy ul. Orzegowskiej. Z uwagi na to, że istniały tu obiekty, w których prowadzona działalność była niebezpieczna dla środowiska, rekultywacja i ponowne zagospodarowanie tego terenu jest niezwykle trudne, tym bardziej, że huta była rozbudowywana na składowisku odpadów pohutniczych.

Reasumując, za istotne **problemy środowiskowe Bytomia** rzutujące negatywnie na warunki życia mieszkańców należy uznać⁶:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych,
- degradację powierzchni ziemi spowodowaną deformacjami wywołanymi działalnością górniczą,
- zagrożenie hałasem komunikacyjnym,
- zanieczyszczenie powietrza związane głównie z niską emisją ze źródeł komunikacyjnych i stacjonarnych,

⁶ Por. Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytomia, UM Bytom, 2004.

Mapa 5. Tereny zielone i tereny przemysłowe w mieście Bytomiu

- skażenie gruntów,
- znaczny udział terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych,
- zagrożenie pofragmentowaniem przestrzeni przyrodniczej,
- niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców miasta.

Walory środowiskowe miasta stanowią podstawę dla rozwoju funkcji rekreacyjnych i turystycznych. Przykładem wykorzystania potencjału przyrodniczego miasta, ale także dziedzictwa przemysłowego, może być całoroczne centrum narciarskie i snowboardowe Dolomity Sportowa Dolina w Suchej Górze. Do potencjalnych atrakcji turystyczno-rekreacyjnych może należeć zrewitalizowana Górnosłaska Kolejka Wąskotorowa. Uzupełnienie naturalnych i antropogenicznych walorów rekreacyjnych stanowi oferta lokalnych placówek takich jak: Ośrodek Sportu i Rekreacji (zarządzający krytą pływalnią, dwoma halami sportowymi, sztucznym lodowiskiem, kąpieliskiem odkrytym) wraz z działającym w jego ramach Miejskim Ośrodkiem Sportu Młodzieżowego, prowadzącym sekcje sportowe dla dzieci i młodzieży, a także kluby i stowarzyszenia sportowe, prowadzące sekcje sportowe oraz biorące udział w rozgrywkach i zawodach regionalnych, krajowych i międzynarodowych.

II. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju miasta Bytomia

2.1 Dokumenty strategiczne, programowe i studialne w zakresie rewitalizacji miasta Bytomia

Analizę dokumentów strategicznych, programowych i planistycznych przeprowadzono w celu:

- identyfikacji ustaleń dotyczących rewitalizacji miasta zawartych w poszczególnych dokumentach,
- określenia znaczenia poszczególnych dokumentów dla procesu rewitalizacji,
- określenia miejsca „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” w strukturze dokumentów strategicznych, planistycznych i studialnych sporządzonych dla Bytomia.

W Tabeli 5 zaprezentowano listę dokumentów, których treść nawiązuje do zagadnień związanych z procesem rewitalizacji miasta Bytomia.

Tabela 5. Dokumenty strategiczne, programowe, planistyczne i studialne nawiązujące do procesu rewitalizacji miasta Bytomia

Rodzaj	Tytuł dokumentów	Uchwały RM
Dokumenty strategiczne	Strategia Rozwoju Bytomia na lata 2009-2020	Uchwała Nr XLVI/640/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 maja 2009r.
	Miejska Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2006-2020	Uchwała Nr LXII/829/06 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 22 lutego 2006r.
	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom	Uchwała Nr XXVI/460/00 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 października 2000r.
Dokumenty programowe	Plan Rozwoju Lokalnego dla miasta Bytomia na lata 2005-2015	Uchwała Nr XXXVII/557/05 Rady Miasta w Bytomiu z dnia 26 stycznia 2005r.
	Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytomia	Uchwała Nr XXX/477/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 29 września 2004r.
	Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Bytomia	Uchwała Nr XXX/477/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 29 września 2004r.
		Uchwała Nr LII/741/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 30 września 2009r. (aktualizacja)
Dokumenty planistyczne	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu obszaru Rozbarku	Uchwała Nr LIV/786/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 listopada 2009r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego północnej części dzielnicy Miechowice	Uchwała Nr LIII/759/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 28 października 2009r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Kędzierzyńskiej	Uchwała Nr XLV/629/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 kwietnia 2009r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu, położonego na północ od ul. Powstańców Śląskich, obejmującego obszar w rejonie ulicy Dworskiej i al. Jana Pawła II, zwany planem „Dworska – Wschód”	Uchwała Nr XLV/628/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 kwietnia 2009r.

	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w dzielnicy Miechowice, obejmującego zabudowę pomiędzy ulicami Ks. Jana Frenzla i Jana Dzierżonia	Uchwała Nr XLV/627/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 27 kwietnia 2009r.
	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia „Planu Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)” dla kwartału położonego pomiędzy ul. Jainty, ul. Webera i ul. Kwietniewskiego	Uchwała Nr IX/122/07 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 kwietnia 2007r.
	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia „Planu Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)” dla terenu położonego pomiędzy ul. Przemysławą i ul. Składową	Uchwała Nr IX/121/07 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 kwietnia 2007r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Bytomia pod nazwą „Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)”	Uchwała Nr XXIX/458/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 sierpnia 2004r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego przy ulicy Hutniczej w Bytomiu	Uchwała Nr XXIX/457/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 sierpnia 2004r.
	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w rejonie obwodnicy północnej Bytomia	Uchwała Nr XXIX/456/04 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 sierpnia 2004r.
	Zmiana ustaleń fragmentu miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia dla terenu w obrębie działek nr 255/13, 256/13, 263/13 położonych przy ul. Siemianowickiej w Bytomiu	Uchwała Nr V/55/03 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 29 stycznia 2003r.
	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia dla terenu położonego wzdłuż ulic: Wrocławskiej, Miechowskiej, ks. Frenzla i Stolarzowskiej	Uchwała Nr XLV/853/02 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 22 maja 2002r.
	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia dla terenu położonego w dzielnicy Miechowice, przy drodze krajowej nr 4	Uchwała Nr XXVI/461/2000 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 25 października 2000r.
	Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia dla terenu położonego w zachodniej części miasta, w dzielnicy Bobrek	Uchwała Nr XLVI/705/97 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 26 listopada 1997r.
Inne dokumenty	Program Współpracy Miasta Bytomia z Organizacjami Pozarządowymi	Coroczne uchwały Rady Miejskiej w Bytomiu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Bytom, listopad 2009.

Strategia Rozwoju Bytomia na lata 2009-2020

W dokumencie strategicznym dotyczącym rozwoju Bytomia za problem węzłowy uznano utrzymywanie się negatywnej presji niedokończonych restrukturyzacji bazy ekonomicznej miasta. W wyniku tego odnotowuje się wysoki poziom dekapitalizacji zasobów mieszkaniowych i degradacji związanych z nimi przestrzeni publicznych.

Definiując wartości podstawowe rozwoju miasta, w strategii przyjęto dwa następujące podejścia.

- 1) zasadniczej i natychmiastowej zmiany w Bytomiu wymaga:
 - standard mieszkalnictwa, przestrzeni publicznych i usług publicznych,
 - poziom obciążenia środowiska naturalnego,
 - sposób użytkowania terenów i obiektów spuścizny przemysłowej;
- 2) w Bytomiu bezwzględnie należy zachować:
 - dziedzictwo urbanistyczno-architektoniczne,
 - dziedzictwo przyrodnicze,
 - tradycje kultury wysokiej.

Uwzględniając zapisy strategii rozwoju miasta w niniejszym programie rewitalizacji należy przyjąć, że proces rewitalizacji Bytomia powinien opierać się na dwóch procesach,

z jednej strony ograniczaniu presji rewitalizacyjnych wynikających z zaszłości związanych z przemysłowym charakterem miasta, z drugiej natomiast wzmacnianiu potencjału kultury, nauki i biznesu czerpiąc z bogatego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Ze strategii rozwoju miasta wynikają wprost cele, kierunki i przedsięwzięcia rewitalizacji Bytomia. Szczególnie ważnym pod tym względem jest priorytet I: „Udogodnienia miejskie”. W ramach tego priorytetu zdefiniowano cel strategiczny: „Bytom miastem zrewitalizowanych zasobów mieszkaniowych i zrewaloryzowanych przestrzeni publicznych”. Wygenerowano również trzy kierunki działań:

- 1) Funkcjonalna przebudowa Śródmieścia.
- 2) Modernizacja zespołów zabudowy mieszkaniowej.
- 3) Wspieranie różnych form budownictwa mieszkaniowego.

Tym samym w strategii wskazano, że działania rewitalizacyjne w przypadku Bytomia powinny w pierwszej kolejności koncentrować się na obszarze śródmiejskim a także na terenie dzielnic i osiedli mieszkaniowych. Ich rezultatem powinno być podniesienie atrakcyjności miasta, jako środowiska zamieszkania oraz miejsca lokalizacji nowych aktywności ekonomicznych.

W „Strategii Rozwoju Bytomia na lata 2009-2020” ustalono przedsięwzięcia strategiczne, które należy rozważyć w niniejszym programie rewitalizacji. Są to m.in.:

- 1) Remont kluczowych obiektów architektonicznych w Śródmieściu.
- 2) Remont i budowa mieszkań o wysokich standardach w obrębie secesyjnej starówki.
- 3) Relokalizacja mieszkań socjalnych ze śródmieścia miasta.
- 4) Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych oparta na systemie sprzedaży mieszkań i terenów budowlanych.
- 5) Utworzenie systemu inicjatyw lokalnych na rzecz budowy obiektów małej infrastruktury w zespołach mieszkaniowych (place zabaw, małe przedszkola, zieleńce).
- 6) Sanacja parków miejskich i terenów otwartych.
- 7) Pozyskiwanie sponsorów finansujących odnowę parków miejskich.
- 8) Rekultywacja hałd pogórnich.
- 9) Zagospodarowanie terenów poprzemysłowych do celów rekreacji.
- 10) Rekultywacja rozlewiska przy Kolonii Zgorzelec w Bytomiu na cele przyrodnicze.
- 11) Rewitalizacja Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej na terenie miast Bytomia, Tarnowskich Gór i Miasteczka Śląskiego - etap I.
- 12) Odtwarzanie miejsc i przestrzeni symbolicznych nawiązujących do historycznych tradycji miasta.
- 13) Lokalizacja nowych funkcji kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych, handlowych, biznesowych i hotelowych w nieruchomościach poprzemysłowych.

Miejska Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Bytomia na lata 2006-2020

W dokumencie zdefiniowano następujące dziedziny priorytetowe, odnoszące się do zagadnień rewitalizacji miasta:

- Wyrównywanie szans;
- Mieszkanie i środowisko zamieszkania;
- Bezpieczeństwo publiczne;
- Zdrowie i pomoc społeczna;
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi;
- Kultura, edukacja i społeczeństwo informacyjne.

Realizacja celów strategicznych, określonych w ramach poszczególnych priorytetów, ma przyczynić się do osiągnięcia spójności społecznej w mieście poprzez nową jakość życia

w środowisku zamieszkania, wzrost bezpieczeństwa publicznego, a przede wszystkim przez odbudowanie więzi społecznych i wzmacnianie idei społeczeństwa obywatelskiego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bytom

W zakresie rewitalizacji obszarów miejskich i terenów poprzemysłowych określono w studium kierunki koniecznych zmian. Obszarami w stosunku do których szczególnie należy podjąć działania rewitalizacyjne są:

- Śródmieście jako obszar przekształceń struktury funkcjonalnej i urbanistyczno-architektonicznej, których celem jest podniesienie atrakcyjności, standardu kulturowo-użytkowego i konkurencyjności w stosunku do innych ośrodków metropolitalnych w regionie;
 - tereny pokopalniane (KWK „Szombierki”, KWK „Miechowice”, KWK „Powstańców Śląskich”, KWK „Rozbark”) jako obszary strefy produkcyjnej przeznaczone do ponownego zagospodarowania i restrukturyzacji;
 - dzielnica Bobrek jako zdewastowany obszar zabudowy wymagający natychmiastowych działań modernizacyjnych;
 - obszar Kolonii Zgorzelec jako teren zabytkowej zabudowy wymagający rehabilitacji;
- Obecnie trwają prace nad aktualizacją obowiązującego studium.

Plan Rozwoju Lokalnego dla miasta Bytomia na lata 2005-2015

W „Planie Rozwoju Lokalnego dla miasta Bytomia” zdefiniowano cel generalny dotyczący tworzenia sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i przyciągania nowych inwestycji oraz zwiększenia atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej przestrzeni miejskiej. Wśród priorytetów, mających związek z ożywieniem społeczno-gospodarczym, należy wymienić:

- Tworzenie warunków infrastrukturalnych dla rozwoju przedsiębiorstw;
- Aktywizacja i reorientacja zawodowa mieszkańców;
- Podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta;
- Podniesienie jakości infrastruktury edukacyjnej oraz sportowo-rekreacyjnej w szkołach bytomskich;
- Tworzenie warunków dla osiągnięcia standardów w zakresie opieki zdrowotnej oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Obecnie trwają prace na aktualizacją obowiązującego planu rozwoju.

Program Ochrony Środowiska dla miasta Bytomia

Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Bytomia

Konieczność uchwalenia programów dotyczących ochrony środowiska wynika z ustawy „Prawo ochrony środowiska” oraz ustawy „o odpadach”. W ramach programów zidentyfikowano problemy środowiskowe miasta Bytomia, określono zakres działań strategicznych oraz, w oparciu o drugi z wymienionych programów, przedstawiono projektowany system gospodarki odpadami.

W ramach 8 obszarów tematycznych określono tzw. cele ekologiczne wraz z priorytetowymi kierunkami działań. Poniżej przedstawiono cele ekologiczne związane z procesem rewitalizacji miasta:

- Zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko dzięki rozbudowie, modernizacji i integracji systemu transportowego;

- Wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego dla podniesienia atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej miasta;
- Uwzględnienie potrzeb przywracania ładu przyrodniczego w planowaniu i realizacji zabudowy mieszkaniowej i usługowej;
- Wykorzystanie terenów poprzemysłowych w równoważeniu rozwoju miasta;
- Zwiększenie ciągłości systemów przyrodniczych i zachowanie zasobów różnorodności biologicznej;
- Wykorzystanie rozwoju miasta dla przywracania powierzchni biologicznie czynnych oraz dla radykalnego ograniczenia arealu gruntów zdewastowanych;
- Radykalna poprawa jakości wód powierzchniowych i ograniczenie zanieczyszczania wód podziemnych;
- Zmniejszenie uciążliwości akustycznych występujących na obszarze miasta do poziomu społecznie akceptowalnego.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Śródmieścia Bytomia pod nazwą „Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)”

„Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Śródmieścia Bytomia” stanowi prawo miejscowe. Oznacza to, że wszyscy właściciele i użytkownicy nieruchomości zlokalizowanych na obszarze jego obowiązywania są zobligowani do respektowania zapisów planu dotyczących sposobu i formy zagospodarowania stref i terenów.

W „Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Śródmieścia Bytomia” znajdują się następujące regulacje dotyczące kwestii rewitalizacji miasta:

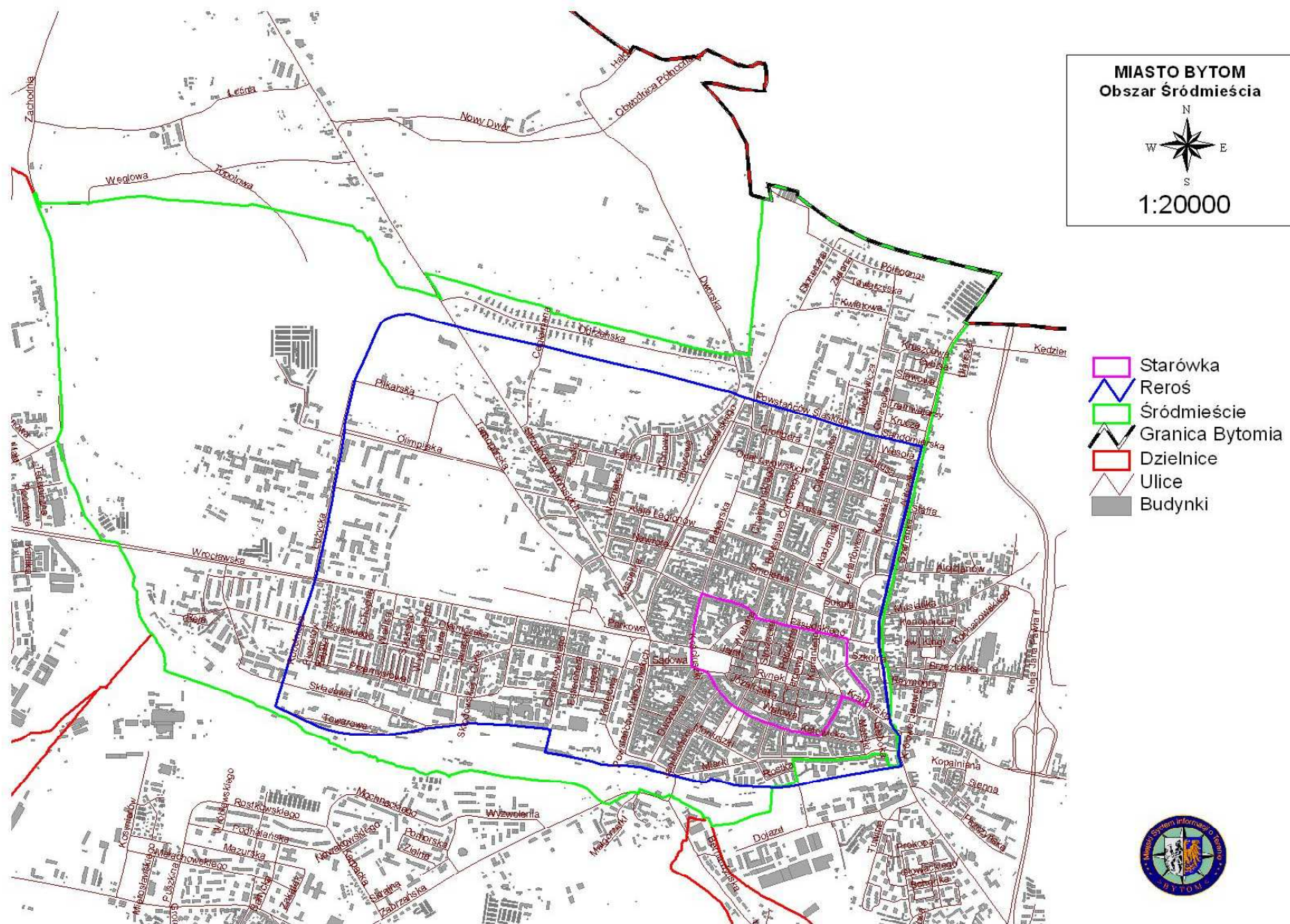
- „Ustala się zaliczenie obszaru Śródmieścia Bytomia do obszarów znajdujących się w stanie kryzysowym i wymagających rewitalizacji. Ustalenia planu w zakresie rewitalizacji stanowią podstawę do wdrożenia programu rewitalizacji Śródmieścia.” (§35 planu ReRoŚ);
- „Ustala się 9 stref przekształceń funkcjonalno – przestrzennych, programowych, społecznych i organizacyjnych, dla których ustalono zakres i warunki przekształceń rewitalizacyjnych, zwanych dalej „strefami rewitalizacyjnymi”. Ustalenia strefowe odnoszą się do terenów kwartałów lub ich części wyodrębnionych liniami rozgraniczającymi.” (§37 planu ReRoŚ).

W §38 planu ReRoŚ przedstawiono szczegółowe ustalenia, w tym: nakazy, zakazy, i zalecenia dotyczące rewitalizacji poszczególnych stref rewitalizacji. Ponadto w planie ustalono granice i zasady zagospodarowania terenów oraz obiektów podlegających ochronie, jak również zasady obsługi komunikacyjnej Śródmieścia i kształtowania układu komunikacyjnego.

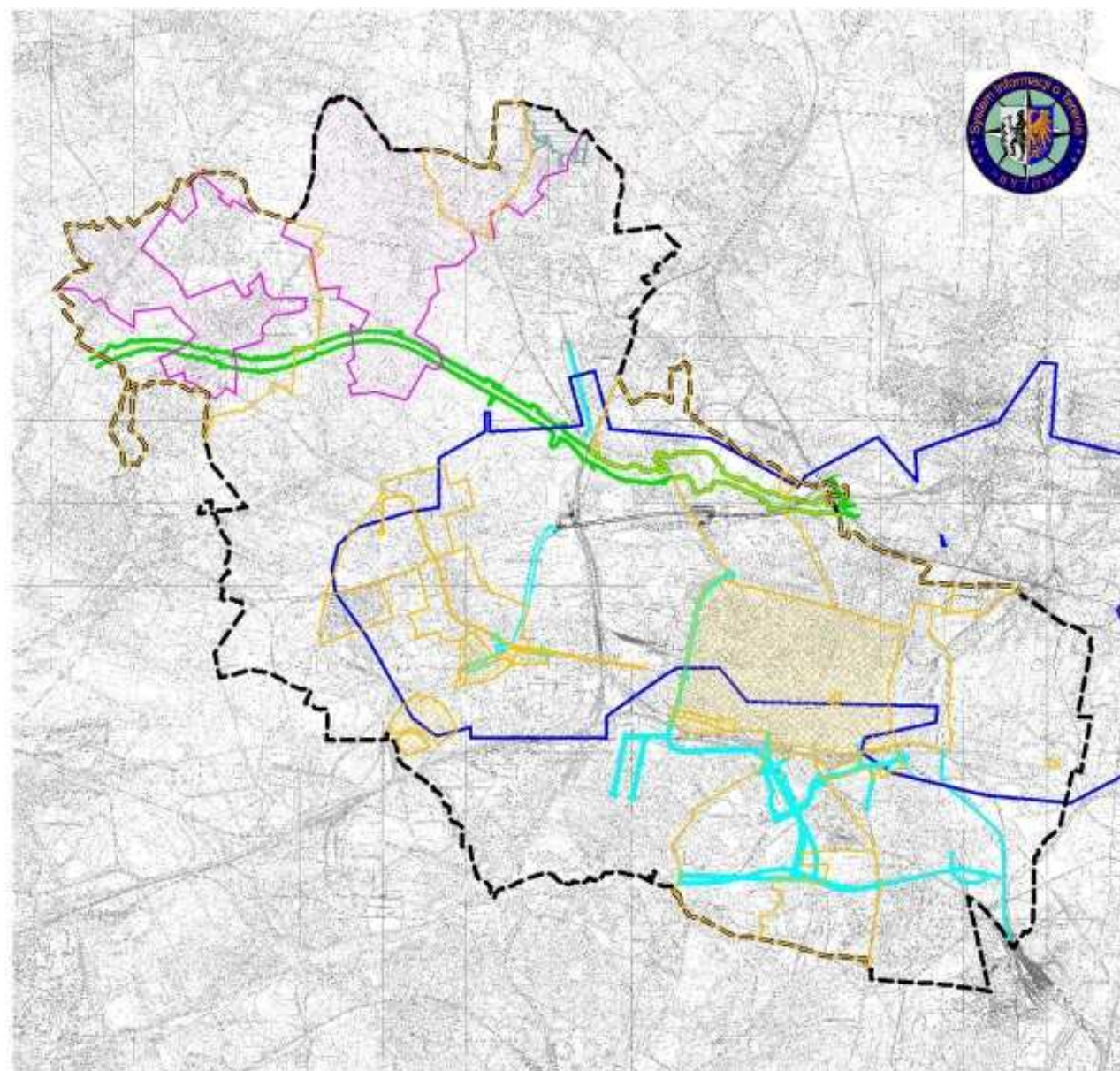
Pozostałe miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Oprócz „Planu Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)” pozostałe obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego również posiadają istotne znaczenie w zakresie rozstrzygnięć dotyczących rewitalizacji. Obejmują one, w sposób wycinkowy, głównie obszary dzielnicy Bobrek i Miechowice. Na uwagę zasługuje plan zagospodarowania terenu położonego wzdłuż ulic: Wrocławskiej, Miechowickiej, ks. Frenzla i Stolarzowickiej, gdyż dotyczy odtworzenia linii tramwajowej łączącej Śródmieście Bytomia z dzielnicą Miechowice.

Z kolei celem sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Kędzierzyńskiej jest utworzenie nowych terenów inwestycyjnych w miejsce likwidowanych obiektów przemysłowych oraz wykreowanie atrakcyjnych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Mapa 6. Śródmieście i Starówka Bytomska

Mapa 7. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia (wg stanu na listopad 2009r.)

Celem sporządzenia przedmiotowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Dworskiej oraz al. Jana Pawła II jest przede wszystkim umożliwienie realizacji działań polegających na rehabilitacji istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej oraz stworzenie możliwości inwestowania celem uatrakcyjnienia i podniesienia walorów tej części miasta. Przewidywane działania pozwolą na kontynuację zmian charakteru zabudowy i rodzaju przeznaczenia wybranych kwartałów, tj. odejście od funkcji związanych bezpośrednio z produkcją i przemysłem wydobywczym na rzecz funkcji mieszkaniowych i mieszkaniowo-usługowych.

Program Współpracy Miasta Bytomia z Organizacjami Pozarządowymi

Program daje podstawy do wprowadzenia zasad współzarządzania rozwojem miasta (*governance*), w tym organizowania i realizowania procesu rewitalizacji. Głównym celem organizacji pozarządowych jest aktywizacja społeczności lokalnej. Może ona stanowić jeden z priorytetów rewitalizacji społecznej miasta.

W ramach „Programu Współpracy Miasta Bytomia z Organizacjami Pozarządowymi” ustalono listę zagadnień priorytetowych, które władze lokalne chcą realizować przy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Na liście znalazły się następujące zagadnienia związane z rewitalizacją miasta:

- Wyrównywanie szans i aktywizacja zawodowa;
- Rozwój przedsiębiorczości;
- Ochrona dóbr kultury i tradycji;
- Bezpieczeństwo publiczne i przeciwdziałanie patologiom społecznym;
- Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.

W kolejnych latach aktualizowany corocznie „Program Współpracy Miasta Bytomia z Organizacjami Pozarządowymi” powinien uwzględniać postanowienia „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020”.

2.2 Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 w zakresie rewitalizacji miast

Realizacja programu rewitalizacji w skali lokalnej może być wspierana przez szereg instrumentów oferowanych w ramach regionalnych i krajowych programów. Najważniejszym dla wdrażania programu rewitalizacji opracowaniem w skali wojewódzkiej jest „Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013” (RPO).

Najistotniejszym z priorytetów RPO odnoszącym się do rewitalizacji jest priorytet szósty „Zrównoważony rozwój miast”, a zwłaszcza zapisane w jego ramach działanie 6.2. „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych”. Wśród działań i typów projektów objętych tym priorytetem należy zwrócić szczególną uwagę na wsparcie modernizacji obiektów i przestrzeni publicznych, tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej na terenach poprzemysłowych, wielofunkcyjne wykorzystanie zdegradowanych obszarów zlokalizowanych na terenach miejskich (przebudowa i remont obiektów poprzemysłowych, łącznie z adaptacją na cele: gospodarcze, edukacyjne, turystyczne, rekreacyjne, społeczne i kulturalne, wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia, przyczyniające się do likwidacji istotnych problemów gospodarczych lub społecznych na obszarze rewitalizowanym), itp.

Problematyka rewitalizacji miast jest też przedmiotem innych priorytetów ustalonych w RPO. W ramach priorytetu pierwszego uwagę zwracają działania nakierowane na wspieranie innowacyjności, rozwijanie infrastruktury, transfer technologii. W szczególności,

na uwagę zasługuje wspieranie aktywności w zakresie kompleksowego przygotowania parków przemysłowych i technologicznych, centrów wsparcia przedsiębiorczości, instytucji otoczenia biznesu do pełnienia ich funkcji, rozwoju sieci instytucji otoczenia biznesu oraz utworzenie systemu zewnętrznych źródeł finansowania przedsiębiorczości. Z kolei, rozwój sieci informatycznych i ułatwienia w dostępie do szerokopasmowego Internetu ujęte w priorytecie „Społeczeństwo informacyjne” mogą stanowić istotne wsparcie dla podwyższania atrakcyjności inwestycyjnej rewitalizowanych obszarów i zwiększania spójności społecznej.

Zakładany w programie rewitalizacji Bytomia rozwój funkcji turystycznych, zwłaszcza w oparciu o potencjał obszarów poprzemysłowych, zwraca uwagę na priorytet „Turystyka” umożliwiający pozyskanie wsparcia na poprawę jakości infrastruktury turystycznej, tworzenie i rozwój produktów turystycznych, zwiększenie dostępu do informacji turystycznej oraz wzrost rozpoznawalności regionalnej oferty turystycznej.

Kulturowy wymiar planowanej rewitalizacji miasta Bytomia jest skorelowany z priorytetem IV RPO „Kultura”. Bardzo duża liczba zabytków w mieście i ich regionalne znaczenie stanowią uzasadnienie do ubiegania się o wsparcie z tego priorytetu, a szczególnie podjęcie działań zorientowanych na rewitalizację, konserwację, renowację, rewaloryzację, remont, przebudowę, adaptację historycznych i zabytkowych obiektów wraz z ich otoczeniem oraz publicznych obiektów poprzemysłowych wraz z ich otoczeniem na cele kulturalne, czy też tworzenie i rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego.

Charakter procesu rewitalizacji w Bytomiu wymaga poświęcenia znaczącej uwagi zagadnieniom ochrony i przywracania wartości środowiska naturalnego. W tym kontekście interesujące są działania i typy projektów zawarte w piątym priorytecie RPO „Środowisko” wspierające rozwój i modernizację infrastruktury oraz projekty zorientowane na przywracanie wartości środowiskowych zdegradowanych przestrzeni.

Priorytet „Transport” zawiera działania i typy projektów zmierzające do usprawnienia sieci drogowej o kluczowym znaczeniu dla regionu i miasta (drogi wojewódzkie i powiatowe), a tym samym wpływa na spójność miasta i jego atrakcyjność inwestycyjną. Dla zrealizowania programu rewitalizacji Bytomia ważne są też projekty związane z budową, przebudową i remontami punktowej infrastruktury transportu publicznego (np.: dworce autobusowe, przystanki, terminale, centra przesiadkowe, węzły komunikacyjne).

Niezadowalający standard obiektów publicznych na terenie Bytomia, a zwłaszcza obiektów edukacyjnych i ochrony zdrowia, zwraca uwagę na priorytety RPO „Infrastruktura edukacyjna” oraz „Zdrowie i rekreacja”. W tym ostatnim priorytecie możliwe jest również wsparcie działań modernizacyjnych otwartych i zamkniętych obiektów sportowych.

Wsparcie na powyższe projekty w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 otrzymać można, w ramach trzech procedur oceny i wyboru projektów, w zależności od wagi projektu dla regionu i subregionu:

- 1) procedury konkursowej,
- 2) wyboru projektów kluczowych, dokonany przez Zarząd Województwa w oparciu o kryteria strategiczne, z pominięciem procedury konkursowej,
- 3) subregionalnych programów rozwoju - stanowiących grupę projektów, których realizacja jest dla danego subregionu szczególnie istotna i wpłynie na poprawę życia mieszkańców danego terytorium.

2.3 Rządowe Programy Operacyjne w zakresie rewitalizacji miast

Wśród krajowych programów operacyjnych najistotniejsze znaczenie dla realizacji programu rewitalizacji ma Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2007-2013, który jest jednocześnie podstawowym narzędziem do osiągnięcia celów założonych

w Narodowej Strategii Spójności na lata 2007-2013 przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Głównym celem Programu jest „podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej, przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej”. W ramach Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” można otrzymać wsparcie na projekty w ramach następujących priorytetów:

- I. Gospodarka wodno-ściekowa (Fundusz Spójności);
- II. Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi (Fundusz Spójności);
- III. Zarządzania zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska (Fundusz Spójności);
- IV. Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska (EFRR);
- V. Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych (EFRR);
- VI. Drogowa i lotnicza sieć TEN-T (Fundusz Spójności);
- VII. Transport przyjazny środowisku (Fundusz Spójności);
- VIII. Bezpieczeństwo transportu i krajowe sieci transportowe (EFRR);
- IX. Infrastruktura drogowa w Polsce wschodniej (Fundusz Spójności);
- X. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku (Fundusz Spójności);
- XI. Bezpieczeństwo energetyczne (EFRR);
- XII. Kultura i dziedzictwo kulturowe (EFRR);
- XIII. Bezpieczeństwo zdrowotne i poprawa efektywności systemu ochrony zdrowia (EFRR);
- XIV. Infrastruktura szkolnictwa wyższego (EFRR).

Společne wyzwania i problemy, na które musi odpowiedzieć program rewitalizacji miasta, są zbieżne z celami Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”. Program wspiera działania zmierzające do pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, wzrostu zatrudnienia, potencjału adaptacyjnego pracowników, podniesienia poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenia obszarów wykluczenia społecznego.

Natomiast w ramach Programu Operacyjnego „Innowacyjna Gospodarka” można znaleźć cele i osie priorytetowe zgodne z założeniami niniejszego programu rewitalizacji, w szczególności w sferach badawczo-naukowej oraz wprowadzania innowacji do przedsiębiorstw. Spośród 5 osi priorytetowych Programu Operacyjnego „Innowacyjna Gospodarka” na szczególną uwagę w kontekście planowanych działań rewitalizacyjnych zasługują:

- Oś priorytetowa 2. Infrastruktura sfery B+R (wsparcie m.in. dla jednostek badawczych i uczelni);
- Oś priorytetowa 3. Kapitał dla innowacji (wsparcie m.in. dla MŚP, instytucji otoczenia biznesu);
- Oś priorytetowa 4. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia (wsparcie dla przedsiębiorstw);
- Oś priorytetowa 5. Dyfuzja innowacji (wsparcie m.in. dla grup przedsiębiorców – klastrów);
- Oś priorytetowa 6. Polska gospodarka na rynku międzynarodowym (wsparcie m.in. dla przedsiębiorców oraz jednostek samorządu terytorialnego, w tym projekty przygotowujące projekty *greenfield*).

Można więc stwierdzić, że programy operacyjne, stanowią obok RPO dodatkową szansę dla wdrożenia „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020”.

III. Założenia programu rewitalizacji Bytomia

3.1 Bytom jako rewitalizowany ośrodek miejski

Diagnoza sytuacji miasta Bytomia w wymiarze gospodarczym, społecznym, kulturowym i środowiskowym oraz jej synteza przestrzenna uzasadnia decyzję o objęciu całego jego obszaru, tj. wszystkich jego dzielnic działaniami rewitalizacyjnymi. Bytom jako rewitalizowany ośrodek miejski zasługuje na objęcie całłościowym programem rewitalizacji ze względu na rozległe negatywne skutki eksploatacji górniczej i procesy likwidacyjne w przemysłach wydobywczym i hutniczym, które bez wyjątku dają się odczuć we wszystkich dzielnicach miasta poprzez:

- istnienie zdegradowanych terenów poprzemysłowych po zlikwidowanych kopalniach: KWK „Powstańców Śląskich”, KWK „Szombierki”, KWK „Miechowice”, KWK „Rozbark” oraz hutach „Bobrek” i „Zygmunt”,
- zły stan techniczny budynków mieszkalnych, infrastruktury komunalnej oraz obiektów sportowo-rekreacyjnych spowodowany uszkodzeniami górnictwem i niedoinwestowaniem w zakresie remontów, a nadto istnienie szeregu zdegradowanych osiedli mieszkaniowych,
- „depresję” społeczną wywołaną utratą miejsc pracy i pojawienie się w mieście tzw. kryzysowych dzielnic, do których zalicza się w największym stopniu Bobrek, Karb, Rozbark i Śródmieście.

Argumentem przemawiającym za włączeniem do programu rewitalizacji całego obszaru miasta Bytomia jest obecność we wszystkich dzielnicach terenów i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe, przemysłowe i przyrodnicze, a mianowicie:

- zabytkowe układy urbanistyczno-architektoniczne, na które składają się m.in. Starówka Bytomska, historyczne trakty miejskie i szlaki dziedzictwa kulturowego, reprezentacyjne place bytomskie, a także zabytkowe obiekty publiczne oraz zespół pałacowo-parkowy w Miechowicach,
- zabytki przemysłowe m.in. w postaci obiektów związanych z działalnością produkcyjną, transportem kolejowym, obiekty inżynieryjne oraz maszyny i urządzenia stanowiące tzw. ruchome dobra kultury przemysłowej,
- dziedzictwo przyrodnicze obejmujące m.in. bytomskie parki, zespół krajobrazowo-przyrodniczy „Żabie Doły”, rezerwat „Segiet” oraz Las Miechowski z Doliną Trzech Stawów.

W wyniku przeprowadzonych warsztatów strategicznych i wizyt studialnych wyodrębniono tereny i obiekty wymagające rewitalizacji w standardowym podziale na następujące grupy:

- miejskie przestrzenie publiczne,
- budynki użyteczności publicznej,
- zasoby mieszkaniowe,
- obiekty rekreacyjno-sportowe,
- infrastruktura komunikacyjna,
- tereny poprzemysłowe.

Występują one praktycznie we wszystkich dzielnicach miasta.

Rewitalizacja miasta Bytomia stanowi wyzwanie strategiczne dla władz lokalnych i jego mieszkańców, dla firm i instytucji sektora publicznego, prywatnego i społecznego. Skala działań rewitalizacji, które wymagają pilnej realizacji na obszarze całego miasta sprawia, że jest to przedsięwzięcie długotrwałe, obliczone na wiele lat.

Dramatyczny ubytek miejsc pracy i procesy wykluczenia społecznego na skutek likwidacji kopalń węgla kamiennego oraz hut żelaza i stali, a także przedsiębiorstw branż towarzyszących, w warunkach miasta liczącego prawie 190 tys. mieszkańców, predestynuje także administrację regionalną województwa śląskiego, zarówno rządową jak i samorządową, do podjęcia roli aktywnego i kreatywnego uczestnika procesu rewitalizacji miasta. Zbliżone oczekiwania należy kierować pod adresem Kompanii Węglowej oraz Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A.

Rewitalizacja miasta Bytomia stanowi przypadek wyjątkowy w skali europejskiej i zasługuje na skumulowane wsparcie ze strony funduszy europejskich, tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego poprzez wdrażane krajowe programy operacyjne oraz w szczególności w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”.

3.2 Obszary rewitalizacji miasta Bytomia

Na podstawie wniosków z dokumentów strategicznych, planistycznych i studialnych oraz w wyniku przeprowadzonych warsztatów i odbytych wizyt studialnych, dokonano identyfikacji terenów i obiektów, które są istotne z perspektywy funkcjonowania i rozwoju miasta jako całości, a wymagają podjęcia działań rewitalizacyjnych. Przedstawiony poniżej spis terenów i obiektów nie stanowi zamkniętej listy, ma natomiast na celu zaprezentowanie zakresu i skali problemów w ujęciu przestrzennym.

Do terenów wymagających rewitalizacji zaliczono:

- Obszar Śródmieścia,
- Obszar Rozbarku,
- Obszar Bobrka i Karbia,
- Obszar Łagiewnik z Kolonią Zgorzelec,
- Obszar Szombierek,
- Obszar Stroszka, Sucheje Góry i osiedle gen. J. Ziętki,
- Obszar Miechowic, Stolarzowic i Górnika.

Zasięg przestrzenny obszarów jest zgodny z ustaleniami wynikającymi z uchwały nr XLIV/612/09 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 26 marca 2009 roku w sprawie zmiany uchwały nr XXXVIII/582/05 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 23 lutego 2005 roku w sprawie ustanowienia obszarów, na których można utworzyć dzielnice. Granice poszczególnych obszarów prezentuje Mapa 8. Dzielnice miasta Bytomia - obszar rewitalizacji.

Śródmieście:

Do terenów i obiektów wymagających rewitalizacji w ramach Starówki Bytomskiej należy zaliczyć:

- przestrzeń publiczną (Rynek, plac Grunwaldzki, plac Generała Sikorskiego, plac Klasztorny, wraz z kwartałami do nich przyległymi),
- budynki użyteczności publicznej (Opera Śląska wraz z przylegającym obszarem, parkingi, obiekty sakralne – kościół pw. św. Trójcy, kościół pw. Wniebowzięcia NMP, kościół pw. św. Wojciecha, budynek Szkoły Podstawowej nr 3 przy ulicy Strażackiej, budynek Państwowej Straży Pożarnej),
- zasoby mieszkaniowe.

Ponadto, znaczna część obszaru Śródmieścia jest objęta miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego śródmieścia Bytomia pod nazwą „Plan Rewitalizacji i Rozwoju Śródmieścia (ReRoŚ)”. W pozostałej części Śródmieścia (poza obrębem Starówki Bytomia) do terenów i obiektów wymagających rewitalizacji należy zaliczyć:

- przestrzenie publiczne (kwartał ulic Jagiellońskiej i Kolejowej, plac Wolskiego wraz z dworcami PKP i autobusowym),
- budynki użyteczności publicznej (Muzeum Górnolaskie, Bytomskie Centrum Kultury wraz z otoczeniem, neoromański kościół pw. św. Jacka),
- tereny zielone i parki miejskie (Park Miejski im. F. Kachla, obiekty i zieleń parkowa),
- cmentarze przy ulicach: Powstańców Śląskich, Piekarskiej (renowacja grobów, obiekty i zieleń cmentarna),
- obiekty sportowe (Stadion Miejski, Lodowisko Sztuczne, Pływalnia Kryta),
- infrastruktura komunikacyjna (torowiska tramwajowe w Śródmieściu, plac Sikorskiego),
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe.

Do terenów i obiektów wymagających rewitalizacji w pozostałych obszarach miasta należy wstępnie zaliczyć:

Rozbark:

- przestrzenie publiczne (układ urbanistyczny wokół placu św. Barbary, nieuporządkowane tereny wzdłuż ul. Witczaka - niezabudowane działki gruntu, luki w tkance urbanistycznej),
- budynki użyteczności publicznej (zdeprawowany budynek byłej szkoły - rejon ulicy Alojzjanów i Musialika),
- tereny zielone i parki miejskie (Zespół krajobrazowo-przyrodniczy Żabie Doły, Park Mickiewicza),
- teren cmentarno-parkowy przy ul. Staffa,
- obiekty rekreacyjno-sportowe,
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe,
- były budynki warsztatowe GKW przy ul. Brzezińskiej.

Bobrek-Karb:

- obiekty rekreacyjno-sportowe (plac zabaw i obiekty sportowe dzielnicy Bobrek),
- systemy i układy transportowo-komunikacyjne (ul. św. Elżbiety – naprawa i poprawa dostępności),
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe.

Łagiewniki z Kolonia Zgorzelec:

- budynki użyteczności publicznej (obiekty dawnej oczyszczalni ścieków przy ul. Świętochłowickiej),
- tereny rekreacyjno-sportowe,
- systemy i układy transportowo-komunikacyjne (budowa obwodnicy południowej Bytomia),
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe.

Szombierki:

- budynki użyteczności publicznej,
- tereny zielone i parki miejskie (Park Fazaniec),
- obiekty rekreacyjno-sportowe,

- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe (budowa dróg i infrastruktury technicznej na terenie po byłej KWK „Szombierki”, rewitalizacja i adaptacja zabytkowego szybu „Krystyna” oraz utworzenie kompleksu terenów sportowo-rekreacyjnych – budowa pola golfowego, szyb „Ewa” wraz z pompownią wód podziemnych, Budynek Elektrociepłowni „Szombierki” jako obiekt dziedzictwa kulturowego i przemysłowego).

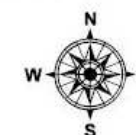
Stroszek, Sucha Góra, osiedle gen. J. Ziętki:

- tereny zielone i parki miejskie (rezerwat leśny Segiet, Park Grota),
- obiekty użyteczności publicznej (Górnośląska Kolej Wąskotorowa - stacja Sucha Góra),
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe.

Miechowice, Stolarzowice i Górniki:

- tereny zielone i parki miejskie (Las Miechowicki, Park Ludowy),
- budynki użyteczności publicznej,
- infrastruktura komunikacyjna (reaktywacja byłej linii tramwajowej łączącej Miechowice ze Śródmieściem),
- zasoby mieszkaniowe,
- tereny przemysłowe.

BYTOM

1:60000

Mapa 8. Dzielnice miasta Bytomia - obszar rewitalizacji

3.3 Obszary rewitalizacji związane z działaniami w zakresie mieszkalnictwa

Niniejszy punkt został opracowany zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działalności dotyczących mieszkalnictwa⁷ oraz wytycznymi dla opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji⁸.

W przypadku Bytomia wybrano trzy następujące wskaźniki, stanowiące kryteria finansowania inwestycji w zakresie mieszkalnictwa w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”:

- 1) **liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności,**
- 2) **udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym,**
- 3) **liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków.**

Wartości referencyjne powyższych wskaźników dla województwa śląskiego wynoszą odpowiednio:

- 1) 52 osoby korzystające z zasiłków na 1 tys. ludności,
- 2) 3,7% udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym,
- 3) 88% budynków wybudowanych przed 1989 roku.

Zgodnie z wytycznymi zamieszczonymi w wyżej wymienionych dokumentach, za obszary kwalifikujące się do wsparcia w zakresie mieszkalnictwa w ramach RPO WŚL uznaje się te, dla których wartości wskaźników są większe niż wartości referencyjne dla całego województwa.

Wskaźniki stanowiące kryteria finansowania inwestycji w zakresie mieszkalnictwa oszacowano dla siedmiu wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytom, na których istnieją zdegradowane osiedla mieszkaniowe oraz gdzie istnieje możliwość realizacji przyjętego w ramach Poddziałania 6.2.1 typu projektu pt. „Zastępowanie azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka, tylko wraz z utylizacją azbestu”.⁹

Wskaźnik, związany z liczbą osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej, został opracowany wg danych za rok 2007, uzyskanych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu. Szacując wskaźnik związany z problemem bezrobocia, na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bytomiu, przyjęto liczbę długotrwale bezrobotnych na dzień 31 grudnia 2006r. Natomiast aktualne dane dotyczące wieku budynków pozyskano z Referatu Systemu Informacji o Terenie.

Dane dotyczące liczby osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej wskazują, że wszystkie siedem analizowanych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia boryka się w większym lub mniejszym stopniu z problemami ubóstwa i wykluczenia społecznego. Największy udział beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w dzielnicy Karb, gdzie wartość referencyjna przyjęta dla województwa śląskiego została przekroczona ponad czterokrotnie. Wysokimi poziomami wskaźników cechują się również Śródmieście, Łagiewniki oraz Stroszek.

⁷ „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2015. Wytyczne Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa”, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, sierpień 2008.

⁸ Załącznik nr 4 do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013: „Wytyczne dla opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji”, Urząd Marszałkowski, Katowice, wrzesień 2009.

⁹ „Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”, Katowice, wrzesień 2009, s. 176.

Tabela 6. Dane dotyczące kryterium „Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia

Lp.	Nazwa obszaru rewitalizacji	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej	Liczba ludności obszaru rewitalizacji	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności Wskaźnik > 52
1	Śródmieście	9 607	52 634	183
2	Karb	1 692	7 706	220
3	Szombierki	2 460	24 293	101
4	Łagiewniki	1 363	9 148	149
5	Miechowice	2 113	24 896	85
6	Stroszek	1 581	13 748	115
7	Osiedle Gen. Ziętki	469	8 987	52

Źródło: na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Bytomiu za rok 2007.

Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym, na podstawie danych dotyczących bezrobocia na koniec 2006r. przekroczył wartość referencyjną przyjętą dla województwa śląskiego w przypadku wszystkich siedmiu analizowanych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia. Najwyższe wskaźniki, podobnie jak w przypadku ubóstwa i wykluczenia społecznego, odnotowano w Śródmieściu, a także w dzielnicy Karb. Na obydwu obszarach wartości referencyjne zostały przekroczone ponad dwukrotnie. Natomiast relatywnie najmniejsze problemy związane z długotrwałym bezrobociem odnotowano w dzielnicy Miechowice oraz na dwóch obszarach zlokalizowanych w północnej części Bytomia, tj. Osiedlu Gen. Ziętki oraz w dzielnicy Stroszek.

Tabela 7. Dane dotyczące kryterium „Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia

Lp.	Nazwa obszaru rewitalizacji	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	Liczba ludności w wieku produkcyjnym na obszarze rewitalizacji	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym Wskaźnik > 3,7
1	Śródmieście	2 898	34 212	8,47
2	Karb	387	5 009	7,73
3	Szombierki	710	15 790	4,50
4	Łagiewniki	346	5 946	5,81
5	Miechowice	616	16 182	3,81
6	Stroszek	346	8 936	3,87
7	Osiedle Gen. Ziętki	224	5 842	3,83

Źródło: na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bytomiu za rok 2006.

W przypadku wskaźnika związanego z wiekiem budynków mieszkalnych, wszystkie analizowane obszary rewitalizacji przekraczają wartość referencyjną przyjętą dla województwa śląskiego. Największy udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989r. wykazano w Szombierkach i Śródmieściu. Relatywnie najnowsze budynki znajdują się na Osiedlu Gen. Ziętki, jednakże również na tym obszarze wskaźnik przekracza wartości przyjęte dla województwa śląskiego.

W strukturze wiekowej zabudowy mieszkaniowej w Bytomiu dominują obiekty wybudowane przed 1945r. W sumie stanowią one 60% ogółu wszystkich budynków mieszkalnych. Przeważnie stanowią one własność osób fizycznych, wspólnot

mieszkaniowych lub też tworzą komunalny zasób mieszkaniowy. Relatywnie nowsze zasoby mieszkaniowe są własnością działających w Bytomiu spółdzielni mieszkaniowych. 67,4% budynków spółdzielczych pochodzi z lat 1960-1980, a 30,8% z okresu 1981-2005. Jednakże należy mieć na uwadze, że nie jest to równoznaczne z lepszym stanem technicznym tych zasobów.

Ogólnie stan techniczny budynków mieszkalnych w Bytomiu należy ocenić jako niezadawalający. Z danych Zakładu Budynków Miejskich Sp. z o.o., zarządzającym budynkami komunalnymi wynika, że około 45% z nich jest w złym bądź bardzo złym stanie technicznym. Z kolei stan techniczny budynków funkcjonujących jako wspólnoty mieszkaniowe, był określany jako zły bądź bardzo zły w przypadku 22% obiektów.¹⁰

Tabela 8. Dane dotyczące kryterium „Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia

Lp.	Nazwa obszaru rewitalizacji	Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989r.	Liczba budynków mieszkalnych ogółem	Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989 r. do ogólnej liczby budynków mieszkalnych Wskaźnik > 88
1	Śródmieście	2275	2289	99,39
2	Karb	223	230	96,96
3	Szombierki	379	380	99,74
4	Łagiewniki	497	515	96,50
5	Miechowice	1071	1123	95,37
6	Stroszek	446	455	98,02
7	Osiedle Gen. Ziętka	202	226	89,38

Źródło: Referat Systemu o Informacji Terenie Urzędu Miejskiego w Bytomiu.

Podsumowując, zgodnie z trzema wskaźnikami przyjętymi w niniejszym opracowaniu, terenami kwalifikującymi się do wsparcia w zakresie mieszkalnictwa są następujące obszary rewitalizacji miasta Bytomia:

- 1) **Śródmieście,**
- 2) **Karb,**
- 3) **Szombierki,**
- 4) **Łagiewniki,**
- 5) **Miechowice,**
- 6) **Stroszek,**
- 7) **Osiedle Gen. Ziętka.**

3.4 Pomoc publiczna w projektach rewitalizacyjnych związanych z mieszkalnictwem

Pomocą publiczną jest transfer zasobów przypisywany władzy publicznej, o ile spełnione są łącznie następujące warunki:

- transfer ten skutkuje przysporzeniem na rzecz określonego podmiotu korzyści, na warunkach korzystniejszych niż rynkowe,
- transfer ten jest selektywny – uprzywilejowuje określone podmioty lub wytwarzanie określonych dóbr,

¹⁰ „Raport o stanie miasta – Bytom 2006”, Urząd Miejski w Bytomiu, Biuro Rozwoju Miasta, Bytom 2007r.

- w efekcie tego transferu występuje lub może wystąpić zakłócenie konkurencji,
- transfer ten wpływa na wymianę gospodarczą między krajami członkowskimi.¹¹

Rozporządzenie nr 1080/2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dopuszcza, w ograniczonym zakresie, dofinansowanie ze środków programów operacyjnych projektów dotyczących mieszkalnictwa. W myśl wspomnianego rozporządzenia dofinansowanie projektów z zakresu mieszkalnictwa środkami EFRR jest dopuszczalne wówczas, gdy projekty te stanowią element większych projektów ukierunkowanych na rewitalizację.¹²

W ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013” przyjęto jeden typ projektów rewitalizacyjnych związanych z mieszkalnictwem. Dotyczy on zastępowania azbestowych elementów budynków wielorodzinnych mieszkalnych materiałami mniej szkodliwymi dla zdrowia człowieka, tylko wraz z utylizacją azbestu. Ze szczegółowego opisu wyżej wspomnianego typu projektu wynika, że:

- 1) Nerozerwalną częścią projektu jest utylizacja odpadów przez podmiot, który uzyskał zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.
- 2) Wymiana elementów azbestowych (konstrukcje, stropy, dachy, elewacje) nie może wiązać się z przebudową całego obiektu tj. wymiana okien, prac w indywidualnych mieszkaniach, remont klatek schodowych, drzwi wejściowych itp.
- 3) Koszty związane z dociepleniem czy zmianą elewacji budynku, mogą być wliczone w koszty projektu polegającego na usuwaniu azbestu tylko i wyłącznie przy założeniu, że działanie to pociąga za sobą konieczność uszkodzenia starego docieplenia i zastąpienia go nowymi materiałami elewacyjnymi.
- 4) Inwestycje dotyczą jedynie budynków mieszkalnych, w których nie jest prowadzona działalność usługowa, administracyjna, gospodarcza. Z możliwości ubiegania się o dofinansowanie nie zostaną jednak wykluczone budynki mieszkalne wielorodzinne, w których lokale użytkowe nie przekraczają 10% całkowitej powierzchni budynku.¹³

Beneficjentami dofinansowania projektów z zakresu mieszkalnictwa są m.in. jednostki samorządu terytorialnego, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe oraz porozumienia tych podmiotów.

Działalność polegającą na oferowaniu lokali mieszkalnych na sprzedaż lub wynajem prowadzą: gminy, spółdzielnie mieszkaniowe i TBS-y. Przekazanie takim podmiotom środków programu operacyjnego będzie stanowiło pomoc publiczną dla tych podmiotów. Natomiast działalności związanej z oferowaniem lokali mieszkalnych na sprzedaż lub wynajem nie prowadzą wspólnoty mieszkaniowe, które nie posiadają osobowości prawnej, będąc jedynie formą organizacji właścicieli poszczególnych lokali w celu wspólnego zarządzania tzw. nieruchomością wspólną. W związku z powyższym przekazanie wspólnotom mieszkaniowym środków programu operacyjnego nie ma znamion pomocy publicznej.

W przypadku lokali socjalnych, mieszkań chronionych, domów dla bezdomnych i noclegowni nie można mówić o rynkach tego typu lokali, zatem ich oferowanie przez gminy i inne podmioty (np. organizacje pozarządowe) nie stanowi działalności wykonywanej w warunkach konkurencji. Dlatego projekty polegające na dofinansowaniu środkami

¹¹ „Pomoc publiczna w programach operacyjnych 2007-2013. Poradnik dla administracji publicznej wraz z komentarzami do Rozporządzeń Ministra Rozwoju Regionalnego”, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, marzec 2008.

¹² „Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999” (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006r.).

¹³ „Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”, Katowice, luty 2009, s. 171-172.

programów operacyjnych budowy, adaptacji lub remontów budynków zawierających wyłącznie takie lokale nie będą związane z udzieleniem pomocy publicznej.

Główne założenia dotyczące finansowania projektów rewitalizacyjnych związanych z mieszkalnictwem są następujące:

- 1) Wsparcie dla projektów, które nie noszą znamion pomocy publicznej, jest możliwe do wysokości 85% kosztów kwalifikowalnych projektu.
- 2) Wsparcie dla projektów, które noszą znamiona pomocy publicznej, jest możliwe do wysokości określonej we właściwym rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie pomocy publicznej.
- 3) Minimalny udział środków UE w wydatkach kwalifikowalnych na poziomie projektu wynosi 20%.
- 4) W zakresie projektów, których wsparcie nie nosi znamion pomocy publicznej, rozpoczęciem okresu kwalifikowalności jest 1 stycznia 2007r.
- 5) W zakresie projektów, których wsparcie nosi znamiona pomocy publicznej, rozpoczęcie okresu kwalifikowalności wynikało będzie z zapisów właściwych rozporządzeń Ministra Rozwoju Regionalnego.¹⁴

3.5 Typy rewitalizacji miasta Bytomia

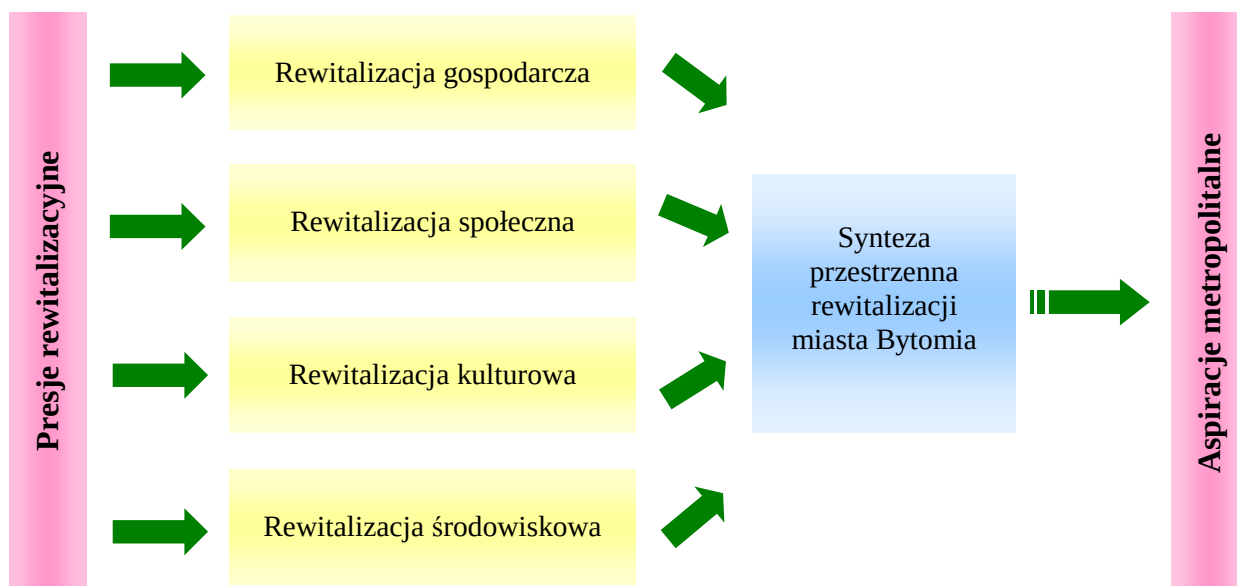
Długotrwałe i kreatywne zaangażowanie ze strony kluczowych podmiotów i użytkowników miasta powinno koncentrować się na czterech podstawowych typach rewitalizacji. Są to:

- **rewitalizacja gospodarcza** terenów przemysłowych po zlikwidowanych kopalniach i hutach wraz z zabytkami przemysłowymi, infrastrukturą i otoczeniem dla ich przygotowania na przyjęcie nowych funkcji i działalności,
- **rewitalizacja społeczna** dotycząca obszarów kryzysowych będących skupiskami wykluczenia społecznego i zjawisk patologicznych, będących zarazem obszarami depresji społecznej, na skutek utraty miejsc pracy w tradycyjnych zawodach i długotrwałego bezrobocia; znajdujące się tam grupy społeczne i środowiska lokalne oczekują na wielorakie wsparcie i pomoc,
- **rewitalizacja kulturowa** historycznych układów urbanistyczno-architektonicznych, w tym Śródmieścia ze Starówką wraz z kwartałami zabytkowych kamienic, reprezentacyjnych placów miejskich, obiektów sakralnych i cmentarzy, a także zabytków przemysłowych tej rangi co Górnośląska Kolejka Wąskotorowa czy dzielnice robotnicze, w tym m.in. dzielnica Bobrek, Rozbark oraz zabytkowa Kolonia Zgorzelec,
- **rewitalizacja środowiskowa** obejmująca zdegradowane tereny, zapadliska i nieużytki, ciekі wodne, nagromadzone i niebezpieczne odpady przemysłowe, w tym po zakładach „Orzeł Biały” i Hucie „Bobrek”, a równocześnie odnowa i zachowanie terenów chronionych ze względu na wartości przyrodnicze („Segiet” i „Żabie Doły”), restauracja parków miejskich oraz wprowadzanie nowych funkcji na tereny zdegradowane (sport i rekreacja).

Nakładające się na siebie i zarazem zazębiające typy rewitalizacji wywołują potrzebę radykalnych zmian parametrów technicznych ulic, mostów i wiaduktów, połączeń drogowych i kolejowych. Zmian wymagają równocześnie podstawowe systemy infrastruktury komunalnej m.in. sieć ciepłownicza, gospodarka wodno-ściekowa. Poniższy rysunek obrazuje

¹⁴ Ibid., s. 168-169.

logikę podejścia do rewitalizacji miasta Bytomia, której potrzeba wynika z istniejącej presji podjęcia działań rewitalizacyjnych w 4 wymiarach rewitalizacji, zmierzających do odnowy tkanki miejskiej, a w ostateczności do osiągnięcia założonych celów programu.

Rysunek 2. Rewitalizacja miasta Bytomia wobec wyzwań sanacyjnych i aspiracyjnych

3.6 Priorytety tematyczne rewitalizacji miasta Bytomia

Priorytety tematyczne „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” są podporządkowane wyzwaniom aspiracyjnym społeczności i władz lokalnych miasta, które wyrażają następujące sformułowania:

- Bytom jednym z centralnych ośrodków Aglomeracji Górnośląskiej obok Katowic, Gliwic i Sosnowca.
- Bytom ośrodkiem wyższej rangi usług kulturalnych, edukacyjnych i medycznych.
- Bytom ośrodkiem, w którym tereny przemysłowe stają się miejscem budowania nowych funkcji i form działalności.
- Bytom miastem atrakcyjnym dla biznesu i przyciągającym inwestorów.
- Bytom miastem społeczności lokalnych silnie emocjonalnie związanych ze swoimi dzielnicami.
- Bytom miastem o odbudowanych więziach pomiędzy różnymi grupami społecznymi.
- Bytom miastem o odnowionym historycznym układzie architektoniczno-urbanistycznym.
- Bytom miastem o przywróconych wartościach użytkowych zabudowy mieszkaniowej i usług infrastruktury komunalnej.
- Bytom miastem o wysokiej estetyce zabudowy mieszkaniowej oraz o atrakcyjnych przestrzeniach publicznych, w tym urządzonych terenach rekreacyjnych.
- Bytom miastem o zdrowym środowisku przyrodniczym i zdrowych warunkach zamieszkania.

Ustala się następujące priorytety tematyczne „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020”:

- a) w zakresie **rewitalizacji gospodarczej**:
 - nowy biznes na terenach przemysłowych,
 - rozwój przedsiębiorczości lokalnej,

- nowy biznes oparty na nauce i kulturze,
- atrakcyjna przestrzeń rezydencjalna dla nowej generacji kapitału ludzkiego;
- b) w zakresie **rewitalizacji społecznej**:
 - aktywność obywatelska mieszkańców,
 - integracja społeczności lokalnych,
 - warunki zamieszkania;
- c) w zakresie **rewitalizacji kulturowej**:
 - atrakcyjne przestrzenie publiczne,
 - dziedzictwo przemysłowe,
 - zabytki sakralne;
- d) w zakresie **rewitalizacji środowiskowej**:
 - tereny zdegradowane,
 - miejskie tereny zielone,
 - tereny sportowo-rekreacyjne.

Wyróżnione priorytety tematyczne ustalają punkty ciężkości „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020”, określając:

- typy przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które należy w mieście realizować w pierwszej kolejności,
- warunki jego spójności poprzez określenie ramowej zawartości działań rewitalizacyjnych.

Rysunek 3. Priorytety tematyczne rewitalizacji miasta Bytomia

3.7 Cele strategiczne rewitalizacji miasta Bytomia

Rewitalizacja gospodarcza miasta Bytomia obejmuje:

- rozwój przedsiębiorczości,
- atrakcyjność biznesową i turystyczną miasta,
- transfer innowacji technologicznych do firm.

Grupami docelowymi rewitalizacji gospodarczej miasta Bytomia są:

- mieszkańcy miasta, w szczególności ludność mobilna w przedziale wiekowym 25-44 lat,
- mikro i małe przedsiębiorstwa, w tym firmy rodzinne,
- inwestorzy zewnętrzni, w tym biznes międzynarodowy,
- turyści krajowi i zagraniczni, w tym w ramach tzw. turystyki sentymentalnej.

Celem strategicznym rewitalizacji gospodarczej miasta Bytomia jest rozwój przedsiębiorczości, wzrost dynamiki istniejących małych i średnich firm oraz wysoka atrakcyjność inwestycyjna i biznesowa miasta.

Ożywienie działalności gospodarczej będzie się odbywać poprzez zwiększanie motywacji i kompetencji przedsiębiorczych ludzi młodych, tworzenie i rozwój firm rodzinnych, wprowadzenie nowych aktywności gospodarczych opartych na innowacjach technologicznych.

Odbudowa atrakcyjności inwestycyjnej miasta polegać będzie na polepszeniu jego dostępności komunikacyjnej i uporządkowaniu wewnętrznego układu komunikacyjnego oraz na zwiększonej podaży nowych terenów inwestycyjnych. Ważnym składnikiem atrakcyjności miasta będzie nowa generacja kapitału ludzkiego.

Rewitalizacja gospodarcza miasta Bytomia odbuduje jego atrakcyjność jako miejsca życia, pracy, prowadzenia biznesu i spędzania czasu wolnego. Zabytkowe obiekty przemysłowe, historyczne układy urbanistyczno-architektoniczne oraz urządzone tereny zielone staną się podstawą atrakcyjności turystycznej miasta.

W rezultacie realizacji celu strategicznego rewitalizacji gospodarczej miasta Bytomia nastąpi przywrócenie miastu silnej pozycji konkurencyjnej w gronie centralnych ośrodków Aglomeracji Górnośląskiej.

Rewitalizacja społeczna miasta Bytomia wiąże się ściśle z:

- warunkami zamieszkania i możliwościami spędzania czasu wolnego,
- bezrobociem, wykluczeniem społecznym i patologią społeczną,
- warunkami świadczenia i dostępnością usług publicznych, zwłaszcza edukacyjnych i zdrowotnych,
- stanem bezpieczeństwa publicznego.

Grupami docelowymi rewitalizacji społecznej Bytomia są w pierwszej kolejności:

- osoby długotrwale bezrobotne,
- środowiska zagrożone patologiami i wykluczeniem społecznym,
- dzieci i młodzież,
- osoby starsze.

Celem strategicznym rewitalizacji społecznej miasta Bytom jest radykalne polepszenie jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienie spójności społecznej miasta.

Radykalne polepszenie jakości życia mieszkańców dotyczy w pierwszej kolejności standardu zamieszkania, przywrócenia wartości użytkowej komunalnych i spółdzielczych zasobów mieszkaniowych oraz likwidacji materiałów zawierających azbest, użytych w zasobach mieszkaniowych gminnych, spółdzielczych i wspólnot mieszkaniowych. Obejmuje przestrzeń rekreacji i rozrywki, w szczególności przywrócenie funkcji rekreacyjnej terenom zielonym, w tym parkom miejskim. Odbudowane i przystosowane do współczesnych

standardów zostaną obiekty sportowe. W odniesieniu do warunków świadczenia i dostępności usług publicznych kompleksowa rewaloryzacja i modernizacja obejmie szkoły i szpitale wraz z ich bezpośrednim otoczeniem. W dzielnicach kryzysowych pożądana jest reintegracja społeczna mieszkańców. Niezbędna jest odbudowa więzi społecznych i wzrost zaangażowania obywatelskiego społeczności lokalnych.

Wszystko to służyć będzie rewitalizacji dzielnic połączonej z ponownym podejmowaniem aktywności zawodowej przez środowiska związane wcześniej ze zlikwidowanymi kopalniami i hutami. Oczekiwane jest podwyższenie bezpieczeństwa mieszkańców w kryzysowych dzielnicach Bobrek, Karb, Rozbark oraz w samym Śródmieściu.

Rewitalizacja kulturowa miasta Bytomia koncentruje się na:

- odbudowie tradycji miasta, w tym jego dziedzictwa kulturowego,
- przywróceniu miastu estetycznego wyglądu, w tym uatrakcyjnienie Starówki Bytomskiej,
- rozwoju usług kulturalnych i turystycznych o randze metropolitalnej,
- tworzeniu pozytywnego wizerunku miasta w otoczeniu.

Grupami docelowymi rewitalizacji kulturowej Bytomia są:

- środowiska muzealne, konserwatorskie i towarzystwa społeczno-kulturalne,
- środowiska artystyczne i kulturalne,
- utalentowani i przedsiębiorczy ludzie dokonujący mariażu kultury i biznesu,
- inwestorzy oraz małe i średnie firmy budowlane i restauratorskie.

Celem strategicznym rewitalizacji kulturowej miasta Bytomia jest odnowa historycznego układu urbanistycznego, zachowanie zabytków przemysłowych oraz odzyskanie pozycji jednego z centralnych miast Aglomeracji Górnośląskiej w dziedzinie kultury, a także odbudowa krajobrazu i klimatu miejskiego.

Odnowa historycznego układu urbanistycznego obejmuje w pierwszej kolejności Starówkę Bytomską, historyczne ciągi ulic i placów, zabytki sakralne oraz budynki użyteczności publicznej. Zachowane dla przyszłych pokoleń zostaną historyczne dzielnice i kolonie robotnicze, zabytki przemysłowe oraz zabytki techniki kolejowej.

Przywrócenie miastu estetycznego wyglądu odnosi się do budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz przestrzeni Śródmieścia i kwartałów kamienic wokół Rynku, a także wyeliminowania w całym mieście ruin i pustostanów. Odbudowa lokalnego rynku nieruchomości gruntowych i budynkowych wymagać będzie radykalnego uporządkowania stanu prawnego nieruchomości, przygotowania atrakcyjnej oferty popartej polityką zachęt i dogodnymi warunkami sprzedaży nieruchomości oraz szeroko zakrojonej kampanii promocyjnej wykraczającej poza Aglomerację Górnośląską i województwo śląskie.

Rewitalizacja miasta Bytomia w aspekcie rozwoju działalności kulturalnej odnosi się do kultury wysokiej, to jest opery, teatru, tańca i baletu, a także działalności artystycznej rozwijanej w zabytkowych obiektach przemysłowych i w zdegradowanych dzielnicach. W odniesieniu do działalności turystycznej dotyczy to, licznie występujących na terenie miasta, zabytków przemysłowych oraz urządzonych terenów rekreacyjno-sportowych.

Odbudowa pozytywnego wizerunku Bytomia w wymiarze kulturowym polegać będzie w dużej mierze na przywróceniu miastu historycznej zabudowy i walorów estetycznych, przywróceniu piękna tkwiącego w układach urbanistyczno-architektonicznych. Dotyczyć to będzie estetyki i wyglądu całych kwartałów budynków. Polegać będzie na odbudowie ładu przestrzennego dzielnic miasta i poprawie estetyki terenów zielonych, w tym na przywróceniu funkcji rekreacyjnej i funkcjonalności parków miejskich.

Rewitalizacja środowiskowa miasta Bytomia dotyczy głównie:

- terenów zdegradowanych na skutek eksploatacji górniczej,
- nagromadzonych odpadów,

- zanieczyszczeń środowiska, powietrza, gleb i cieków wodnych,
- dziedzictwa przyrodniczego w postaci terenów zielonych, rezerwatów przyrody, terenów leśnych i parków.

Grupami docelowymi rewitalizacji środowiskowej Bytomia są:

- społeczności lokalne w zasobach mieszkaniowych dotkniętych skutkami szkód górniczych,
- mieszkańcy poddani skutkom zanieczyszczeń środowiska i negatywnych oddziaływań ze strony składowisk odpadów i terenów przemysłowych,
- społeczności lokalne pozbawione możliwości zdrowej i aktywnej rekreacji,
- mieszkańcy zasobów mieszkaniowych wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Celem strategicznym rewitalizacji środowiskowej miasta Bytomia jest zdecydowana poprawa ekologicznych warunków zamieszkania i umożliwienie mieszkańcom zdrowego i czynnego wypoczynku na terenach zielonych miasta.

Poprawa ekologicznych warunków zamieszkania nastąpi poprzez rekultywację terenów przemysłowych i udostępnienie ich inwestorom dla rozwoju nowych funkcji i działalności. Generalnego uporządkowania wymaga gospodarka odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi. Poprawa warunków zamieszkania nastąpi wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych poprzez eliminowanie lub znaczną redukcję hałasu komunikacyjnego. Nastąpi odbudowa funkcji rekreacyjnej na terenach zielonych, w szczególności odtworzona zostanie funkcja rekreacyjna parków miejskich oraz zachowane zostaną tereny o najwyższych walorach przyrodniczo-krajobrazowych.

Rewitalizacja środowiskowa miasta ukierunkowana będzie na likwidację niskiej emisji, odbudowę funkcji rekreacyjnych na terenach zielonych, remont i modernizację zużytej oraz budowę nowej (w tym na terenach przemysłowych) sieci wodociągowo-kanalizacyjnej i uciepłnienie znacznej części substancji mieszkaniowej, zwłaszcza w Śródmieściu.

Rysunek 4. Cele strategiczne rewitalizacji miasta Bytomia

3.8 Cele operacyjne rewitalizacji miasta Bytomia

3.8.1 Cele operacyjne rewitalizacji gospodarczej

Miasto Bytom uzyska **wysoką atrakcyjność inwestycyjną i biznesową** poprzez realizację celów operacyjnych:

1. Udostępnienie inwestorom przygotowanych terenów inwestycyjnych pod: duże inwestycje przemysłowe, inwestycje rekreacyjne i budownictwo mieszkaniowe.
2. Dobre skomunikowanie przygotowanych terenów inwestycyjnych w lokalnym i regionalnym układzie drogowym.
3. Zasoby mieszkaniowe dla biznesu (dla średniej kadry zarządzającej w dużych przedsiębiorstwach).
4. Stworzenie nowych powierzchni mieszkaniowych i użytkowych dla biznesu.
5. Adaptacja zabytków przemysłowych na lofty mieszkaniowe.

Rozwój przedsiębiorczości oraz wzrost dynamiki małych i średnich przedsiębiorstw osiągnięte zostaną poprzez realizację celów operacyjnych:

1. Wzmocnienie potencjału istniejących małych i średnich firm.
2. Dostosowywanie nowej generacji zasobów ludzkich do oczekiwań przedsiębiorców.
3. Udostępnianie na preferencyjnych warunkach najmu i dzierżawy nieruchomości komunalnych przedsiębiorcom.
4. Kreowanie nowych obszarów aktywności gospodarczych w obszarze wysokich technologii.

3.8.2 Cele operacyjne rewitalizacji społecznej

Radykalne polepszenie jakości życia mieszkańców nastąpi w wyniku realizacji celów operacyjnych:

1. Poprawa jakości obsługi mieszkańców miasta Bytomia w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.
2. Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej.
3. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych.
4. Rozszerzenie oferty aktywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży.
5. Integracja transportu publicznego w mieście.
6. Przebudowa wewnętrznej i zewnętrznej komunikacji szynowej.
7. Odnowa i uzdrowienie tkanki miejskiej wraz z przestrzenią publiczną.
8. Poprawa poziomu bezpieczeństwa publicznego mieszkańców.

Wzmocnienie spójności społecznej miasta zapewni realizacja celów operacyjnych:

1. Kreowanie postaw obywatelskich w społecznościach lokalnych.
2. Przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji.

3.8.3 Cele operacyjne rewitalizacji kulturowej

Odnowa historycznego układu urbanistycznego miasta będzie możliwa poprzez realizację celów operacyjnych:

1. Atrakcyjna przestrzeń publiczna placów i skwerów bytomskich.
2. Poprawa wizerunku i estetyki miasta.
3. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego ze Śródmieścia.
4. Zachowanie i odnowa bytomskich nekropolii.

Zachowanie zabytków przemysłowych miasta zapewni realizacja celów operacyjnych:

1. Utrzymanie zabytkowej zabudowy poprzemysłowej.
2. Oferta turystyczno-rekreacyjna oparta na dziedzictwie kulturowym.

Bytom odzyska **pozycję jednego z centralnych miast Aglomeracji Górnośląskiej w dziedzinie kultury** dzięki realizacji celów operacyjnych:

1. Wzbogacenie oferty kulturalnej miasta dla mieszkańców Bytomia i Aglomeracji Górnośląskiej.
2. Budowa zaplecza infrastrukturalnego dla obsługi ruchu turystycznego (parkingi, hotele).

Odbudowa krajobrazu i klimatu miejskiego nastąpi w rezultacie osiągnięcia celów operacyjnych:

1. Poprawa walorów użytkowych i wizualnych ulic poprzez odtworzenie nawierzchni ulic z zachowaniem ich historycznego charakteru.
2. Wypełnienie luk w zabudowie poprzez przygotowanie oferty dla inwestorów nowych obiektów w historycznej zabudowie śródmiejskiej.
3. Zachowanie i poprawa stanu zabytkowych obiektów poprzemysłowych.

3.8.4 Cele operacyjne rewitalizacji środowiskowej

Zdecydowana poprawa ekologicznych warunków zamieszkania zostanie osiągnięta w efekcie realizacji celów operacyjnych:

1. Ograniczenie negatywnego oddziaływania gospodarki i mieszkalnictwa na środowisko naturalne.
2. Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi.
3. Przywracanie wartości środowiskowych obszarom zdegradowanym ekologicznie.
4. Wykorzystanie terenów cennych przyrodniczo w zgodzie z zasadami ekorozwoju.

Umożliwienie mieszkańcom zdrowego i czynnego wypoczynku na terenach zielonych miasta możliwe będzie poprzez realizację celów operacyjnych:

1. Uporządkowanie i wzbogacenie przyrodnicze terenów zielonych.
2. Infrastrukturalne przygotowanie terenów zielonych dla realizacji funkcji rekreacyjnych.
3. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa spędzania wolnego czasu na terenach rekreacyjnych.
4. Dostosowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych do standardów pozwalających na organizowanie imprez sportowych, rozrywkowych i kulturalnych.

IV. Typy projektów rewitalizacji miasta Bytomia

Rdzeń „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” stanowią typy projektów określone w czterech wyróżnionych rodzajach rewitalizacji. Typy projektów rewitalizacji określają w sposób kierunkowy przedsięwzięcia, jakie należy podjąć dla realizacji celów strategicznych i operacyjnych niniejszego programu rewitalizacji oraz wskazują tereny i obiekty miasta, które powinny zostać poddane procesowi rewitalizacji. W ramach każdego typu projektu mogą występować konkretne projekty, których przedmiotem są przekształcenia rewitalizacyjne, którym podlegają dzielnice miasta.

Typy projektów są zdeterminowane ustalonymi priorytetami tematycznymi w każdym z wyróżnionych rodzajów rewitalizacji miasta Bytomia. Selekcja i wybór konkretnych projektów powinny zostać podporządkowane osiągnięciu założonych celów strategicznych i operacyjnych rewitalizacji miasta. W ramach wyróżnionych typów projektów miasto umożliwiło potencjalnym beneficjentom składanie kart projektów, które będą przedmiotem starań o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”, Działanie 6.2 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Do współpracy zostały zaproszone wszystkie strony zainteresowane rewitalizacją miasta. W wyniku bezpośredniej współpracy warsztatowej z podmiotami zaproszonymi do współpracy oraz w rezultacie zrealizowanej ankiety powstał bank projektów rewitalizacyjnych, który ma charakter otwarty (karty projektów zamieszczono w Załączniku nr 2).

4.1 Typy projektów rewitalizacji gospodarczej

Wszystkie typy przedsięwzięć w dziedzinie rewitalizacji gospodarczej nakierowane są na budowanie nowych fundamentów ekonomicznych miasta, a w szczególności:

- nowy biznes w Śródmieściu i na terenach przemysłowych,
- nowe kreatywne aktywności oparte na nauce i kulturze,
- rozwój przedsiębiorczości ludzi młodych i w kryzysowych dzielnicach,
- oferta rezydencjalna dla nowej generacji kapitału ludzkiego.

W ramach kształtowania nowego biznesu na starych terenach przemysłowych użyte zostaną instrumenty takie jak strefa ekonomiczna i parki przemysłowe wykorzystując rozległe tereny pokopalniane i pohutnicze w dzielnicach: Szombierki, Rozbark, Miechowice, Łagiewniki i Bobrek. Ponadto tereny przemysłowe będą elementem oferty miasta skierowanej do inwestorów. Rozwój nowego biznesu w zabytkowych kamienicach Śródmieścia przyczyni się do uatrakcyjnienia centrum miasta, zagospodarowania obiektów Starówki Bytomskiej, a w konsekwencji do wzmocnienia funkcji metropolitalnych Bytomia. Ukształtowanie „Śląskiego klastra kultury” dokona się w oparciu o potencjał bytomskich instytucji kultury o znaczeniu regionalnym i środowisk artystycznych w mariażu ze środowiskiem biznesowym. W kreowaniu nowych aktywności w sektorze nowych technologii wykorzystany zostanie potencjał uczelni wyższych, w szczególności Politechniki Śląskiej i Polsko-Japońskiej Wyższej Szkoły Technik Komputerowych oraz rodzimych firm i inwestorów zewnętrznych. Do pobudzenia aktywności przedsiębiorczej ludzi młodych i w kryzysowych dzielnicach wykorzysta się całościowy pakiet dostępnych instrumentów wspierania przedsiębiorczości. Typy projektów rewitalizacji gospodarczej domyka oferta rezydencjalna skierowana do przedsiębiorców i nowej generacji kapitału ludzkiego. U podstaw tej oferty leży wykorzystanie pustostanów w kamienicach śródmiejskich, unikatowych obiektów przemysłowych zaadaptowanych na lofty mieszkaniowe i zabytkowych osiedli robotniczych.

Tabela 9. Typy projektów rewitalizacji gospodarczej¹⁵

Nazwa typu projektu	Lokalizacje projektów (dzielnice)	Syntetyczna zawartość typów projektów	RPO	PO
1 Nowy biznes na terenach przemysłowych	- Bobrek - Łagiewniki - Miechowice - Rozbark - Stroszek - Szombierki	- Dostępność komunikacyjna terenów przemysłowych - Inwestorzy na terenach przemysłowych	1.1.1. 6.2.	IiŚ, IG
2 Nowy biznes w kamienicach Śródmieścia	- Śródmieście	- Przygotowanie powierzchni użytkowych dla biznesu w kamienicach w Śródmieściu	1.1.1. 6.2.	IiŚ, IG
3 Śląski kłaster kultury	- Miechowice - Rozbark - Śródmieście	- Współpraca instytucji kultury z biznesem - Skomercjalizowane produkty kultury - Oferta kulturalna miasta	4.1. 6.2.	IiŚ, KL
4 Kreowanie nowych aktywności w sektorze wysokich technologii	- Wszystkie dzielnice	- Politechnika Śląska, Wydział Inżynierii Materiałowej i Metalurgii oraz Wydział Transportu - Polsko-Japońska Szkoła Technik Komputerowych, Wydział Zamiejscowy Informatyki - Innowacyjne firmy i inwestorzy	1.3. 8.1. 6.2.	IiŚ, IG
5 Pobudzanie aktywności przedsiębiorczej młodych ludzi	- Wszystkie dzielnice	- Oferta wspierająca założycieli firm i wzmacniająca dynamicznie rozwijające się małe firmy - Oferta powierzchni użytkowych dla ludzi młodych zakładających firmy	1.2.1. 1.2.2. 6.2.	KL
6 Rozwój przedsiębiorczości w kryzysowych dzielnicach	- Bobrek - Rozbark - Szombierki	- Centra inicjatyw lokalnych	1.2.1. 1.2.2. 6.2.	KL
7 Oferta rezydencjalna dla przedsiębiorców i nowej generacji kapitału ludzkiego	- Bobrek - Łagiewniki - Rozbark - Śródmieście	- Pustostany w kamienicach śródmiejskich - Zagospodarowanie unikatowych obiektów przemysłowych na lofty - Zabytkowe osiedla robotnicze	6.2.	KL

¹⁵ W tabelach następujące skróty oznaczają:

RPO – Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013

PO – Programy Operacyjne

IiŚ – Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko”

IG – Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka”

KL – Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”

Numery w kolumnie RPO odpowiadają poszczególnym Działaniom i Poddziałaniom zawartych w „Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”.

4.2 Typy projektów rewitalizacji społecznej

Na kierunkowe przedsięwzięcia rewitalizacji społecznej składają się typy projektów miękkich i twardych. Projekty miękkie koncentrują się na:

- aktywizacji środowisk zmarginalizowanych,
- animowaniu aktywności obywatelskiej mieszkańców,
- rozwoju talentów.

Projekty twarde dotyczą:

- osiedlowych zasobów mieszkaniowych,
- infrastruktury społecznej,
- komunikacji publicznej,
- bezpieczeństwa publicznego.

Aktywność obywatelska mieszkańców będzie w jeszcze większym stopniu animowana przez działające w mieście organizacje pozarządowe i działaczy społecznych. Dotyczy to wszystkich dzielnic miasta. W skali całego miasta powinny być realizowane działania wspierające rozwój talentów i zainteresowań dzieci i młodzieży. Wiodącą rolę w kreowaniu takich projektów odgrywać będą szkoły, domy kultury i środowiska twórcze. Aktywizacja zmarginalizowanych środowisk społeczno-zawodowych zostanie skoncentrowana w czterech kryzysowych dzielnicach miasta, a mianowicie w: Śródmieściu, Rozbarku, Bobrku i Karbiu. Prozdrowotna rewitalizacja osiedli mieszkaniowych polegać będzie na odnowie przestrzeni osiedlowej oraz na proekologicznej termomodernizacji budynków w osiedlach (w tym zastępowanie azbestowych elementów budynków materiałami zdrowymi dla człowieka). Odnowienie infrastruktury usług publicznych obejmie modernizację szpitali, przychodni, szkół i domów pomocy społecznej. Rozbudowa i modernizacja układu komunikacyjnego przyczyni się do poprawy skomunikowania dzielnic miasta z jego centrum, a także połączenia Bytomia z sąsiednimi miastami Aglomeracji oraz Międzynarodowym Portem Lotniczym Katowice w Pyrzowicach. Poprawa bezpieczeństwa publicznego w dzielnicach Bytomia zostanie osiągnięta m.in. dzięki stworzeniu monitoringu wizyjnego.

Tabela 10. Typy projektów rewitalizacji społecznej

Nazwa typu projektu	Lokalizacje projektów (dzielnice)	Syntetyczna zawartość typów projektów	RPO	PO
1 „Razem damy radę” - Animowanie aktywności obywatelskiej i wspieranie różnych form gospodarki społecznej	- Wszystkie dzielnice	- Indywidualne projekty organizacji pozarządowych i działaczy społecznych	6.2.	KL
2 „Masz przyszłość w Bytomiu” - Wspieranie rozwoju talentów i zainteresowań dzieci i młodzieży	- Wszystkie dzielnice	- Indywidualne projekty szkół, domów kultury i środowisk twórczych	6.2.	KL
3 „Poradzisz sobie w Bytomiu” – Aktywizacja zmarginalizowanych środowisk społeczno-zawodowych	- Bobrek - Karb - Rozbark - Śródmieście	- Rewitalizacja kryzysowych dzielnic i rejonów miasta	6.2.	KL

4 Rewitalizacja zdegradowanych osiedli mieszkaniowych	- Łagiewniki - Miechowice - os. Gen. Ziętka - Stroszek - Sucha Góra - Szombierki - Śródmieście	- Demontaż i utylizacja płyt acekolowych, stanowiących elewacje budynków i wykonanie elewacji ekologicznej (budynki gminne, spółdzielcze i wspólnot mieszkaniowych) - Rewitalizacja osiedlowych przestrzeni publicznych	6.2.	KL
5 Odnowienie infrastruktury usług publicznych	- Wszystkie dzielnice	- Edukacja, zdrowie, pomoc społeczna, w tym modernizacje szkół, szpitali, przychodni i domów pomocy społecznej	8.2. 8.3. 9.1. 9.2. 9.3.	liŚ
6 Modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego	- Karb - Łagiewniki - Miechowice - Rozbark - Śródmieście	- Linia tramwajowa łącząca Śródmieście z Miechowicami - Linia tramwajowa łącząca Śródmieście ze Stroszkiem - Parkingi naziemne i podziemne - Obwodnica południowa łącząca miasto z DTŚ - Szybkie połączenie miasta z Międzynarodowym Portem Lotniczym Katowice w Pyrzowicach	7.1. 7.2. 6.2.	liŚ
7 Bezpieczeństwo publiczne w dzielnicach Bytomia	- Śródmieście - Rozbark - Stroszek - Bobrek - Karb - Stroszek - Sucha Góra	- Systemy monitoringu wizyjnego w dzielnicach Bytomia	6.2.	KL

4.3 Typy projektów rewitalizacji kulturowej

Typy projektów służące rewitalizacji kulturowej obejmują szerokie spektrum kierunkowych przedsięwzięć związanych z odtwarzaniem wartości kulturowych miasta i przywracaniem wysokiej rangi miasta w Aglomeracji Górnośląskiej w oparciu o jego dziedzictwo kulturowe oraz rozwijanie wysokiej i popularnej kultury.

W ramach rewitalizacji kulturowej wyodrębniono sześć typów projektów:

- wizytówkowe przestrzenie i miejsca,
- kulturalna przestrzeń publiczna,
- kultura w obiektach i na terenach przemysłowych,
- zabytkowe osiedla robotnicze,
- zabytkowe obiekty sakralne,
- historyczna infrastruktura transportowa.

Reprezentacyjne przestrzenie i miejsca koncentrują się w Śródmieściu, przywracając miastu siłę atrakcyjną w skali Aglomeracji Górnośląskiej. Kulturalna przestrzeń miasta obejmuje odnowę i modernizację infrastruktury kultury o randze regionalnej. Adaptacja obiektów i terenów przemysłowych zmierza do rozwoju funkcji kulturalnych w oparciu o dziedzictwo cywilizacji przemysłowej. Rewitalizacja zabytkowych osiedli robotniczych ma na celu zachowanie tradycyjnego układu urbanistycznego z równoczesnym podwyższeniem standardu mieszkaniowego. Renowacja zabytkowych obiektów sakralnych jest powiązana z tworzeniem

wizytówkowych przestrzeni miasta, modernizacją obiektów, ich eksponowaniem oraz wzmacnianiem funkcji kulturalnych i więzi społecznych w dzielnicach.

Tabela 11. Typy projektów rewitalizacji kulturowej

Nazwa typu projektu	Lokalizacje projektów (dzielnice)	Syntetyczna zawartość typów projektów	RPO	PO
1 Reprezentacyjne przestrzenie publiczne i punkty recepcyjne miasta	- Śródmieście	- „Salon Miasta” na Bytomskiej Starówce - rewitalizacja Starówki Bytomia - Reprezentacyjne place bytomskie: Rynek, Sikorskiego, Kościuszki, Akademicki, Jana III Sobieskiego, Grunwaldzki - Odnowienie kamienic wokół reprezentacyjnych placów - Historyczne trakty miejskie - „Odsłonięte bruki” wraz z infrastrukturą podziemną - Zintegrowany dworzec komunikacji - Szlaki dziedzictwa kulturowego i przemysłowego, w tym zespół schronów bojowych	6.1. 6.2. 7.2. 4.1.	IiŚ
2 Kulturalna przestrzeń publiczna miasta	- Bobrek - Łagiewniki - Miechowice - Rozbark - Szombierki - Śródmieście	Odnowa i modernizacja infrastruktury kultury: - Opera Śląska - Muzeum Górnośląskie - Bytomskie Centrum Kultury, - Śląski Teatr Tańca, - młodzieżowe domy kultury - filie biblioteki publicznej - Szkoła Muzyczna i IV Liceum Ogólnokształcące - adaptacja zespołu pałacowo-parkowego w Miechowicach na cele kulturalne i rekreacyjne Kultura w „środku” miasta (kulturalne wydarzenia i instalacje uliczne)	3.1.2. 4.1. 6.1. 6.2. 8.2.	IiŚ
3 Adaptacja obiektów i terenów poprzemysłowych na cele kulturalne i inne funkcje odpowiadające walorom obiektów	- Rozbark - Szombierki - Łagiewniki	Zabytki poprzemysłowe o najwyższych walorach: - cechownia wraz z zespołem zabudowań po byłej KWK Rozbark - dawny budynek siłowni Huty Bobrek przy ul. Konstytucji - teren Elektrociepłowni Szombierki - dawna oczyszczalnia ścieków - wieża ciśnień przy ul. Powstańców Śląskich - wieża ciśnień przy pl. Jana w Stolarzowicach - zabytkowe szyby kopalniane (Szyb „Bolko”, Szyb „Witczak”, Szyb „Krystyna”) - Geopark UNESCO - Bytomsko-Tarnogórskie tereny dawnego górnictwa kruszcowego „Srebrne Miasta” - pole golfowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą	4.1. 6.1. 6.2.	IiŚ
4 Rewitalizacja zabytkowych osiedli	- Łagiewniki - Bobrek	- Kolonia robotnicza Zgorzelec - Osiedle robotnicze Bobrek - Kompleks modernistycznej zabudowy	6.2.	IiŚ

robotniczych		usytuowany po północnej i zachodniej części Śródmieścia oraz w dzielnicy Bobrek		
5 Renowacja zabytkowych obiektów sakralnych i cmentarzy	- Śródmieście - Rozbark	- Kościół pw. św. Jacka - Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny - Kościół pw. św. Wojciecha - Kościół pw. Świętej Trójcy - Cmentarz przy ul. Staffa - Cmentarz Mater Dolorosa - Cmentarz przy ul. Powstańców Śląskich - Historyczne cmentarze przy ul. Piekarskiej - Cmentarz komunalny	3.1.2. 4.1. 6.1. 6.2.	liŚ
6 Historyczne połączenia szynowe	- Bytom - Miasteczko Śląskie - Tarnowskie Góry	- Odtworzenie i modernizacja szlaku Górnośląskiej Kolejki Wąskotorowej - Modernizacja linii tramwajowej nr 38 (unikatowej w skali kraju)	4.1. 6.1. 6.2. 7.2.	liŚ

4.4 Typy projektów rewitalizacji środowiskowej

Program rewitalizacji środowiskowej miasta obejmuje trzy typy projektów. Są to kierunkowe przedsięwzięcia dotyczące:

- rekultywacji terenów przemysłowych,
- zespołu parków i terenów rekreacyjnych,
- obiektów sportowo-rekreacyjnych.

Tereny przemysłowe objęte rekultywacją, stanowiące pozostałość po zlikwidowanych kopalniach i hutach, obejmują obszar o powierzchni około 320 ha. Zespół parków i terenów rekreacyjnych tworzą w podstawowym zakresie zdegradowane parki miejskie o wartości historycznej oraz tereny o wysokiej wartości przyrodniczo-krajobrazowej. Zespół parków i terenów rekreacyjnych, w tym lasów, zajmuje około 25% powierzchni miasta. Rewitalizacja przestarzałych obiektów sportowo-rekreacyjnych pozwoli na dostosowanie ich parametrów technicznych i funkcjonalnych do współczesnych standardów.

Tabela 12. Typy projektów rewitalizacji środowiskowej

Nazwa typu projektu	Lokalizacje projektów (dzielnice)	Syntetyczna zawartość typów projektów	RPO	PO
1 Rekultywacja terenów przemysłowych: pogórnictwa, hutniczych i innych zlikwidowanych przedsiębiorstw	- Bobrek - Miechowice - Rozbark - Stroszek - Szombierki	Rekultywacja środowiska terenów przemysłowych po byłych kopalniach i hutach: - tereny po byłej KWK „Powstańców Śląskich” - tereny po byłej KWK „Szombierki” - tereny po byłej KWK „Rozbark” - tereny po byłej KWK „Miechowice” - tereny po byłej Hucie „Bobrek” - tzw. Pola Szombierskie	1.1.1. 1.2.3. 1.3. 5.2. 6.2.	liŚ, IG
2 Zespół parków i terenów rekreacyjnych skomunikowanych ścieżkami rowerowymi	- Łagiewniki - Miechowice - Rozbark - Stroszek - Sucha Góra - Szombierki	Rewitalizacja zieleni miejskiej wraz z infrastrukturą towarzyszącą: - Park Miejski im. Kachla (zabytkowy) - Park Fazaniec (zabytkowy) - Park Ludowy (zabytkowy) - Park Miejski im. Mickiewicza	3.1.1. 3.1.2. 3.2.1. 3.2.2. 4.1. 6.1.	liŚ

	- Śródmieście	- Park Łagiewnicki - Park Grota - place, skwery i aleje poza Śródmieściem - Las Miechowski, w tym Dolina Trzech Stawów - Zespół Krajobrazowo-Przyrodniczy „Żabie Doły” - Rezerwat Segiet - ścieżki rowerowe	6.2. 9.3.	
3 Urządzone tereny sportowo-rekreacyjne	- Rozbark - Śródmieście - Szombierki - Inne dzielnice ze względu na hale sportowe i baseny	Remonty i modernizacje obiektów sportowych i rekreacyjnych, w tym: - przyszkolne sale gimnastyczne i baseny - wielofunkcyjne boiska sportowe - stadiony i hale sportowe - lodowisko miejskie - korty tenisowe - tor łuczniczy	8.2. 8.3. 9.3.	liś

4.5 Lista planowanych na obszarze miasta Bytomia projektów rewitalizacyjnych w latach 2007-2013 i dalszych

Zdecydowana większość projektów rewitalizacji, objętych programem, jest zgodnych z założeniami „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013”, w tym z Działaniem 6.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, Poddziałanie 6.2.1 Rewitalizacja – „duże miasta”, w ramach którego dostępne są środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na ich realizację (zarówno w drodze konkursu, jak i w ramach Programu Rozwoju Subregionu Centralnego). Każdy z projektów składających się na niniejszy program realizuje cele strategiczne oraz cele operacyjne, a także wpisuje się w jeden z typów projektów rewitalizacji, wypracowanych w trakcie warsztatów strategicznych, w których uczestniczyli przedstawiciele władz miasta, członkowie organizacji społecznych oraz reprezentanci środowisk biznesu, kultury i nauki. Kompletny opis projektów znajduje się w Załączniku nr 2.

Rewitalizacja gospodarcza

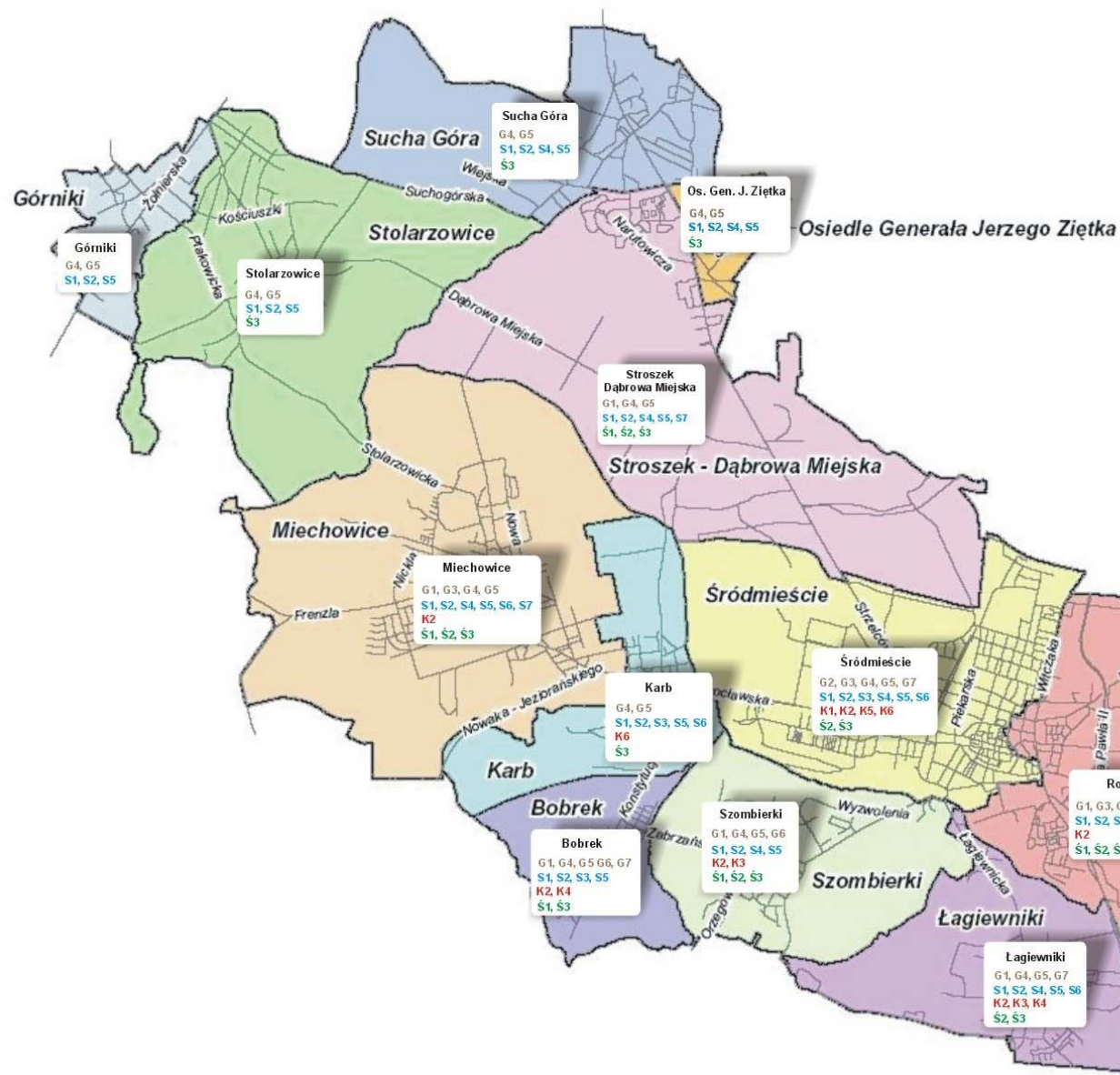
Typ projektu: **Rozwój przedsiębiorczości w kryzysowych dzielnicach**

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RG.1	Utworzenie centrum konferencyjno-szkoleniowego na obszarach zdegradowanych w Bytomiu	Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi Wydział Zamiejscowy w Bytomiu	Karb	2011	5 100,00

Rewitalizacja społeczna

Typ projektu: **Rewitalizacja zdegradowanych osiedli mieszkaniowych**

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RS.1	Rewitalizacja zasobów użytkowo - mieszkaniowych Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Szymanowskiego 2 w Bytomiu	Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa	Śródmieście	2010-2011	1 192,37

Rewitalizacja gospodarcza

- G1 Nowy biznes na terenach przemysłowych
- G2 Nowy biznes w kamienicach Śródmieścia
- G3 Ślaski klastrowy kultury muzycznej i przemysłów muzycznych
- G4 Kreowanie nowych aktywności w sektorze nowych technologii
- G5 Pobudzanie aktywności przedsiębiorczej młodych ludzi
- G6 Rozwój przedsiębiorczości w kryzysowych dzielnicach
- G7 Oferta rezydencjalna dla przedsiębiorców i nowej generacji kapitału ludzkiego

Rewitalizacja społeczna

- S1 "Razem damy radę" - Animowanie aktywności obywatelskiej i wspieranie różnych form gospodarki społecznej
- S2 "Masz przyszłość w Bytomiu" - Wspieranie rozwoju talentów i zainteresowań dzieci i młodzieży
- S3 "Poradzisz sobie w Bytomiu" - Aktywizacja zmarginalizowanych środowisk społeczno-zawodowych
- S4 Rewitalizacja zdegradowanych osiedli mieszkaniowych
- S5 odnowienie infrastruktury usług publicznych
- S6 Modernizacja i rozbudowa układu komunikacyjnego
- S7 Bezpieczeństwo publiczne w dzielnicach Bytomia

Rewitalizacja kulturowa

- K1 Reprezentacyjne przestrzenie publiczne i punkty recepcyjne miasta
- K2 Kulturalna przestrzeń publiczna miasta
- K3 Adaptacja obiektów i terenów przemysłowych na cele kulturalne i inne funkcje odpowiadające walorom tych obiektów
- K4 Rewitalizacja zabytkowych osiedli robotniczych
- K5 Renowacja zabytkowych obiektów sakralnych i ementarzy
- K6 Historyczne połączenia szynowe

Rewitalizacja środowiskowa

- S1 Rekultywacja terenów przemysłowych: pogórnicznych pólnych i innych zlikwidowanych przedsiębiorstw
- S2 Zespół parków i terenów rekreacyjnych skomunikowanych ścieżkami rowerowymi
- S3 Urządzone tereny sportowo-rekreacyjne

Mapa 9. Typy projektów rewitalizacji Bytomia

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RS.2	Rewitalizacja zasobów użytkowo- mieszkaniowych Wspólnot Mieszkaniowych przy ul. Olimpijskiej (etap I: nr 1-11; etap II: nr 13-23; etap III: nr 25-37) w Bytomiu	Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa	Śródmieście	2011-2014	13 556,10
RS.3	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Górnicznej Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Łużyckiej (etap I: nr 52-66; 58-64; etap II: nr 66-68; 70-74; 76-82)	Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa	Śródmieście	2010-2011	5 210,00
RS.4	Rewitalizacja zasobów użytkowo-mieszkaniowych Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Alei Legionów 14 - Strzelców Bytomskich 33a w Bytomiu	Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa	Śródmieście	2010-2011	471,47
RS.5	Demontaż i utylizacja płyt acekolowych stanowiących elewacje budynków i wykonanie elewacji ekologicznej	Bytomska Spółdzielnia Mieszkaniowa	Szombierki, Łagiewniki	2010-2013	26 572,00
RS.6	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej „Centrum” przy ul. Łużyckiej 2a w Bytomiu	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Centrum”	Śródmieście	2010	1 286,75
RS.7	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych Spółdzielni Mieszkaniowej „Miechowice” przy ul. Felińskiego - etap I: nr 165-187	Spółdzielnia Mieszkaniowa Miechowice	Miechowice	2010-2011	2 721,94
RS.8	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Drzewna 6-24)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2014-2016	1 439,72
RS.9	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Modrzewiowa 33-43b, 51a-53b, Leszczyka 34-40b, Hlonda 104-110)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Osiedle Gen. Ziętka	2014-2016	2 641,22
RS.10	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Okólna 29-41, 32-50, Tysiąclecia 11-21)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2014-2017	3 406,62
RS.11	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Rydza-Śmigłego 4-42)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2010-2012	11 176,98
RS.12	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Strzelców Bytomskich – 223 – 247)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2010-2012	6 058,40
RS.13	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Spółdzielców 4-12, Tysiąclecia 23-29)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2014-2016	2 258,99
RS.14	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (pl. Żeromskiego 4, 5, 6, 7, ul. Strzelców Bytomskich 192-196, 205, 209-215)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Stroszek	2014-2017	2 283,92
RS.15	Rewitalizacja przestrzeni osiedlowej (ul. Szymały – 111a – 161)	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nasz Dom”	Osiedle Ziętka	2014-2016	3 771,34
RS.16	Demontaż i utylizacja osłon acekolowych zawierających azbest i docieplenie budynków mieszkalnych metodą lekką-mokrą (materiałami izolacyjnymi)	Międzyzakładowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Monolit”	Łagiewniki	2010	2 165 ,00
RS.17	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych – Budynek Mieszkalny Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Worpie 45	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Worpie 45	Karb	2009	1 669,07
RS.18	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych – Budynek Mieszkalny Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Worpie 47	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Worpie 47	Karb	2012-2013	1 630,00
RS.19	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych – Budynek Mieszkalny Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Sikorskiego 9a-h	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Sikorskiego 9 a-h	Stroszek	2008	1 376,13
RS.20	Wymiana azbestowych elementów budynków zlokalizowanych w Bytomiu przy ul. Cichej 16-18, 20, 26-42; Świętochłowickiej 17; Armii Krajowej 54b; Szymały 190-194; Tysiąclecia 12-18 (a, b, c); Miechowskiej 13, 15, 19, 21, 23; Pocztovej 5-9, 13-15; Braci Śniadeckich 1-7, 4-6; Katowickiej 13-15; (projekt zintegrowany)	Zakład Budynków Miejskich sp. z o.o.	Karb, Łagiewniki, Stroszek, Szombierki, Miechowice	2010-2014	6 370,00

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RS.21	Rewitalizacja zaniedbanych przestrzeni miejskich poprzez utworzenie „Kolorowych Podwórek”	Wydział Realizacji Inwestycji i Remontów	Dzielnice Bytomia	2008-2010	2 800,00
RS.22	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych – budynki wspólnot mieszkaniowych przy ul. Felińskiego 189, 191, 193	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Felińskiego 193 - lider	Miechowice	2010	608,28
RS.23	Rewitalizacja zasobów mieszkaniowych – budynek Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. Harcerskiej 7	Wspólnota Mieszkaniowa przy ul. Harcerskiej 7	Szombierki	2010	733,60

Typ projektu: **Odnowienie infrastruktury usług publicznych**

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RS.24	Kompleksowa modernizacja infrastruktury dydaktycznej i sportowej Wydziału Zamiejscowego w Bytomiu Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi	Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi Wydział Zamiejscowy w Bytomiu	Rozbark	2011-2012	12 860,50
RS.25	Rewaloryzacja, adaptacja przestrzenna i modernizacja budynku wraz z otoczeniem Komendy Miejskiej Policji w Bytomiu przy ul. Powstańców Warszawskich 72-74	Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach	Śródmieście	2011-2013	5 000,00
RS.26	Rewaloryzacja, adaptacja przestrzenna i modernizacja budynku wraz z otoczeniem Komisariatu II Policji w Bytomiu przy ul. Chrzanowskiego 1a	Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach	Śródmieście	2011-2013	2 216,00
RS.27	Rewaloryzacja, adaptacja przestrzenna i modernizacja budynku wraz z otoczeniem Komisariatu III Policji w Bytomiu przy ul. Rostka 14	Komenda Wojewódzka Policji w Katowicach	Śródmieście	2007-2009	1 656,00
RS.28	Przebudowa części administracyjno-dydaktycznej budynku internatu oraz zmiana sposobu użytkowania na Centrum Inicjatyw Społecznych w Bytomiu, ul. Zielna 25A	Wydział Realizacji Inwestycji i Remontów	Szombierki	2010	2 470,14

Typ projektu: **Bezpieczeństwo publiczne w dzielnicach Bytomia**

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RS.29	Rozbudowa i modernizacja systemu monitoringu wizyjnego miasta Bytomia	Wydział Gospodarki Komunalnej, Wydział Realizacji Inwestycji i Remontów	Śródmieście, Rozbark, Stroszek, Sucha Góra, Miechowice, Karb, Bobrek	2010-2011	8 504,20
RS.30	Poprawa bezpieczeństwa na terenie spółdzielni mieszkaniowych w aglomeracji śląskiej	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego „E-Południe”	Śródmieście, Szombierki, Rozbark	2010-2012	600,00

Rewitalizacja kulturowa

Typ projektu: Reprezentacyjne przestrzenie i punkty recepcyjne miasta

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RK.1	Odtworzenie nawierzchni jezdni z kostki kamiennej wraz z wymianą towarzyszącej infrastruktury (chodniki, oświetlenie, zieleń, sieć podziemna wod.-kan.) – etap I	Miejski Zarząd Dróg i Mostów, Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.	Śródmieście	2011-2013	10 970,00
RK.2	Budowa przyłącza sieci ciepłowniczej oraz węzła ciepłego dla obiektu wielofunkcyjnego, realizowanego w ramach „Rewitalizacji kwartału zabudowy pomiędzy ulicami: Jainty, Dzieci Lwowskich, Piekarską oraz placem Kościuszki” w Bytomiu	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o w Bytomiu	Śródmieście	2010	700,00

Typ projektu: Kulturalna przestrzeń publiczna miasta

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RK.3	Rewitalizacja gmachu Bytomskiego Centrum Kultury przy ul. Żeromskiego 27 w Bytomiu	Bytomskie Centrum Kultury	Śródmieście	2010-2011	5 512,78

Typ projektu: Adaptacja obiektów i terenów poprzemysłowych na cele kulturalne i inne funkcje, odpowiadające walorom obiektów

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RK. 4	Zagospodarowanie zespołu architektonicznego i terenu Elektrociepłowni Szombierki do celów społecznie użytecznych	Zespół Elektrociepłowni Bytom S.A.,	Szombierki	2009-2013	58 100,00
RK. 5	Geopark UNESCO: Bytomsko-Tarnogórskie tereny dawnego górnictwa kruszcowego "Srebrne Miasta"	Uniwersytet Śląski	Bytom	2008-2009	50,00
RK. 6	Rewitalizacja terenów po byłej KWK Rozbark	Wydział Realizacji Inwestycji i Remontów	Rozbark	2010-2012	17 814,60
RK. 7	Rewitalizacja dzielnicy Szombierki poprzez utworzenie założenia parkowego z funkcją sportowo-rekreacyjną	Miejski Zarząd Dróg i Mostów	Szombierki	2013-2015	6 300,00

Typ projektu: Renowacja zabytkowych obiektów sakralnych i cmentarzy

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RK.8	Rewitalizacja zespołu parkowo-cmentarnego Parafii św. Jacka przy ul. Staffa w Bytomiu	Parafia Rzymsko-Katolicka św. Jacka w Bytomiu	Rozbark	2010-2012	8 716,68

Typ projektu: Historyczne połączenia szynowe

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RK.9	Rewitalizacja Górnosląskiej Kolei Wąskotorowej na terenie Bytomia – etap I - Przebudowa zespołu 3 obiektów mostowych na odcinku od ulicy Składowej do dzielnicy Szombierki w Bytomiu	Wydział Gospodarki Komunalnej	Śródmieście, Szombierki	2013-2014	5 749,44

Rewitalizacja środowiskowa

Typ projektu: **Zespół parków i terenów rekreacyjnych skomunikowanych ścieżkami rowerowymi**

Nr	Tytuł projektu	Wnioskodawca	Dzielnica	Lata realizacji	Koszt (w tys. zł)
RE.1	Rewaloryzacja środowiskowa, historyczna oraz botaniczna zabytkowych parków miejskich: Parku im. Franciszka Kachla, parku „Fazaniec” oraz Parku Ludowego w Miechowicach	Miejski Zarząd Dróg i Mostów	Śródmieście, Szombierki, Miechowice	2010-2013	19 384,00

V. System wdrażania, komunikacji społecznej i aktualizacji programu rewitalizacji Bytomia

5.1 Forma prawno-organizacyjna zarządzania procesem rewitalizacji Bytomia

Rewitalizacja miasta Bytomia wiąże się z poniesieniem dużego wysiłku organizacyjnego. Wynika on z:

- objęcia procesem rewitalizacji całego obszaru miasta,
- prowadzenia działań rewitalizacyjnych w wymiarze gospodarczym, społecznym, kulturowym i środowiskowym,
- długiego okresu wdrażania programu (lata 2007-2020),
- zaangażowania w proces rewitalizacji podmiotów sektora publicznego, gospodarczego i obywatelskiego.

Z powyższych względów konieczne jest koordynowanie podejmowanych działań rewitalizacyjnych, polegające na:

- dynamizowaniu działań wszystkich partnerów uczestniczących w procesie rewitalizacji,
- zgłaszaniu gminnych projektów rewitalizacyjnych do programu inwestycyjnego oraz projektu budżetu miasta,
- przygotowywaniu raportów okresowych i raportów końcowych dotyczących wdrażania programu,
- przygotowywaniu projektów aktualizacji programu,
- organizacji upowszechniania „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” oraz informowaniu społeczności lokalnej o przebiegu prac z nim związanych.

5.2 Zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i obywatelskim

„Program Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” został uspołeczniony już na etapie jego opracowywania. Do prac nad programem zaproszono szerokie grono osób. Byli to przedstawiciele samorządu lokalnego, radni Rady Miejskiej, przedsiębiorcy i liderzy organizacji społecznych. Aktywnie uczestniczyli oni w formułowaniu programu, w tym jego celów strategicznych i operacyjnych, typów projektów oraz wskaźników postępu w realizacji. Alternatywną formą wzięcia udziału w pracach nad programem była możliwość zgłaszania swoich pomysłów w postaci ankiety rewitalizacyjnej oraz propozycji projektów rewitalizacyjnych. W ankiecie udział wzięli przedstawiciele środowisk gospodarczych i społecznych. Ponadto szczegółowe informacje nt. aktualizacji programu zostały zamieszczone na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Bytomiu. Sam projekt „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” był przedmiotem konsultacji z udziałem radnych Rady Miejskiej oraz przedstawicieli środowisk społecznych i gospodarczych. W trakcie przeprowadzonej procedury strategicznej oceny oddziaływania programu na środowisko, był on poddany szerokim konsultacjom społecznym. W efekcie uzyskał pozytywne opinie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Katowicach. Mieszkańcy miasta mieli możliwość zapoznania się z projektem programu, bądź na miejscu w Urzędzie Miejskim w Bytomiu, bądź poprzez miejską stronę internetową, gdzie był on zamieszczony.

Proces implementacji „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” powinien uwzględniać następujące zasady wdrażania:

1. **Partycypację lokalnych społeczności i sektora biznesu** następującą między innymi w aspektach związanych z identyfikacją, wyborem i zarządzaniem szczegółowymi rozwiązaniami przyjmującymi formy projektów. Podejście partycypacyjne w procesie rewitalizacji miasta zakłada aktywne uczestnictwo środowisk lokalnych, firm, instytucji, grup nieformalnych, organizacji pozarządowych, jak również podmiotów zewnętrznych (instytucje regionalne, krajowe, międzynarodowe). Podstawowa korzyść podejścia partycypacyjnego wiąże się ze skutecznym dopasowaniem realizowanych projektów do potrzeb społeczności lokalnych oraz zapewnia niezbędne ich zaangażowanie w proces wdrożenia programu. Partycypacja może polegać m.in. na tworzeniu lokalnych grup działań, inicjowaniu współpracy pomiędzy organizacjami o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturowym i środowiskowym. Niskie zaangażowanie szerokiego grona partnerów w procesie wdrażania programu, może przejawiać się w braku podmiotowości procesu rewitalizacji, niezrozumieniu jej celów, niedostrzeganiu korzyści, narzucaniu rozwiązań, wreszcie w braku rozpoznania rzeczywistych potrzeb mieszkańców i sektora biznesu.
2. **Zintegrowane i uproszczone podejście do zagadnień zarządzania projektami rewitalizacyjnymi.** Zasada znajduje zastosowanie zarówno na etapie identyfikacji, jak i realizacji projektów. Wykorzystanie kompleksowego podejścia w dziedzinie zarządzania projektami przy równoczesnej dbałości o jego społeczne zrozumienie i akceptację, sprzyja zapewnieniu wysokiej efektywności procesu podejmowania decyzji oraz minimalizacji zaangażowania administracji, przyspieszając proces pożądanych zmian. Zintegrowane zarządzanie przedsięwzięciami powinno zostać połączone z tworzeniem elastycznych struktur wyspecjalizowanych w zakresie zarządzania zadaniami, związanymi m.in. z pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania oraz zachęcaniem partnerów do aktywnego współdziałania.
3. **Silną koordynację.** Budowanie długookresowego i skutecznego partnerstwa oznacza konieczność zapewnienia koordynacji działań podejmowanych przez wielu uczestników procesu wdrażania programu. Realizacja partnerskich projektów wiąże się ze współpracą wielu decydentów, środowisk i aktorów życia lokalnego. Koordynacja powinna zostać ukierunkowana na realizację struktur organizacyjnych, zapewniających szybki przepływ informacji, dobór efektywnych kanałów i środków komunikacji, adekwatny podział funkcji i zakresu odpowiedzialności.
4. **Przewodnictwo liderów w bieżącym zarządzaniu projektami i wdrożeniu całego programu.** Jakość przywództwa menedżerów projektów oraz osób odpowiedzialnych za realizację programu jest determinowana m.in. przez angażowanie osób o silnej motywacji i zdolnościach kierowniczych, komunikatywnych, przedsiębiorczych. Zapewnienie dobrego przywództwa na poziomie operacyjnym i strategicznym sprzyja: lepszemu koordynacji działań, szybkiemu rozwiązywaniu konfliktów, przyspieszeniu procesu wdrażania programu, utożsamianiu się uczestników procesu wdrażania programu z jego ostatecznymi efektami.

5.3 System okresowej aktualizacji programu rewitalizacji Bytomia

Zgodnie z przyjętą koncepcją „Program Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmian wymogów prawnych, pojawienia się nowych problemów oraz wykreowania nowych projektów będzie on aktualizowany.

Celem usprawnienia procesu aktualizacji, polegającego przede wszystkim na dodawaniu nowych projektów w niniejszym programie, w pierwszej kolejności wskazano typy projektów. Dla projektów, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Działania 6.2 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013” opracowano karty projektów, które stanowią Załącznik nr 2 do niniejszego programu.

VI. Monitoring i ocena programu rewitalizacji Bytomia

6.1. Ocena programu rewitalizacji Bytomia – wskaźniki realizacji celów operacyjnych

Podstawę systemu ewaluacji realizacji niniejszego programu stanowi zbiór wskaźników określonych dla celów operacyjnych oraz wskaźniki produktu i rezultatu określone każdorazowo dla projektów uzyskujących wsparcie z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Na podstawie pomiaru wskaźników określany będzie postęp we wdrażaniu założonych celów rewitalizacyjnych.

Tabela 13. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji gospodarczej

Wysoka atrakcyjność inwestycyjna i biznesowa miasta		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Udostępnienie inwestorom przygotowanych terenów inwestycyjnych pod: duże inwestycje przemysłowe, inwestycje rekreacyjne i budownictwo mieszkaniowe	- powierzchnia terenów poddanych rekultywacji, - powierzchnia terenów o uregulowanym statusie prawnym, - powierzchnia terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, - powierzchnia terenów udostępnionych inwestorom
2	Dobre skomunikowanie przygotowanych terenów inwestycyjnych w lokalnym i regionalnym układzie drogowym	- skrócenie czasu dojazdu z centrum miasta do Katowic i innych miast ościennych, lotniska w Pyrzowicach, - skrócenie czasu przejazdu przez miasto
3	Zasoby mieszkaniowe dla biznesu (dla średniej kadry zarządzającej w dużych przedsiębiorstwach)	- powierzchnia udostępnionej zabudowy mieszkaniowej dla biznesu
4	Stworzenie nowych powierzchni mieszkaniowych i użytkowych dla biznesu	- ilość nowych nieruchomości mieszkaniowych i użytkowych udostępnionej dla biznesu - powierzchnia udostępnionej zabudowy użytkowej dla biznesu
5	Adaptacja zabytków przemysłowych na lofty mieszkaniowe	- powierzchnia mieszkaniowa zaadaptowanych obiektów poprzemysłowych na lofty, - liczba osób mieszkających w loftach
Rozwój przedsiębiorczości oraz dynamika i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Wzmocnienie potencjału istniejących małych i średnich form	- liczba MŚP w Bytomiu, - ilość zatrudnionych w sektorze MŚP
2	Tworzenie nowej generacji zasobów ludzkich w dostosowaniu do oczekiwań przedsiębiorców	- ilość zawartych umów o zatrudnienie między przedsiębiorcami a PUP¹⁶ i CKU¹⁷, - ilość osób, które znalazły zatrudnienie, - liczba praktyk zrealizowanych u pracodawców
3	Udostępnianie na preferencyjnych warunkach najmu i dzierżawy nieruchomości komunalnych przedsiębiorcom	- powierzchnia udostępnionych komunalnych lokali użytkowych, - liczba przedsiębiorców korzystających z preferencyjnych warunków dzierżawy nieruchomości
4	Kreowanie nowych obszarów aktywności gospodarczych w obszarze wysokiej technologii	- liczba zrealizowanych projektów

¹⁶ Powiatowy Urząd Pracy w Bytomiu.

¹⁷ Centrum Kształcenia Ustawicznego w Bytomiu.

Tabela 14. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji społecznej

Radykalne polepszenie jakości życia mieszkańców		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Poprawa jakości obsługi mieszkańców miasta Bytomia w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej	- liczba dostępnych miejsc w placówkach pomocy społecznej, - liczba nowo utworzonych placówek, - liczba TPPŚ¹⁸ wyposażonych w sprzęt komputerowy i urządzenia techniczne, - liczba TPPŚ dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych
2	Poprawa jakości infrastruktury edukacji	- ilość specjalistycznych pracowni i laboratoriów, - ilość czynnych obiektów sportowych
3	Aktywizacja zawodowa bezrobotnych	- liczba osób trwale bezrobotnych, która znalazła zatrudnienie, - liczba bezrobotnych pobierających zasiłki z pomocy społecznej, - ilość porozumień zawartych między PUP, a pracodawcami, - ilość szkoleń zawodowych dla bezrobotnych oraz dla osób zagrożonych utratą pracy, - liczba przekwalifikowanych osób, - liczba firm utworzonych przez osoby bezrobotne
4	Rozszerzenie oferty aktywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży	- ilość dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych, - ilość punktów oferujących zajęcia
5	Integracja transportu publicznego w mieście	- ilość połączeń autobusowych i tramwajowych, - długość linii autobusowych i tramwajowych
6	Przebudowa wewnętrznej i zewnętrznej komunikacji szynowej	- ilość zmodernizowanego taboru, - długość zrealizowanych linii
7	Odnowa i uzdrowienie tkanki miejskiej wraz z przestrzenią publiczną	- liczba budynków, z których usunięty został azbest, - powierzchnia budynków, z których usunięty został azbest, - liczba osób mieszkających w budynkach poddanych renowacji, - powierzchnia budynków poddanych renowacji, - powierzchnia przestrzeni osiedlowych poddanych rewitalizacji
8	Poprawa poziomu bezpieczeństwa publicznego mieszkańców	- wykrywalność przestępstw, - minimalizacja czasu dojazdu do zdarzenia, - liczba ofiar kolizji drogowych

¹⁸ Terenowe Punkty Pomocy Środowiskowej w Bytomiu.

Wzmocnienie spójności społecznej miasta		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Kreowanie postaw obywatelskich w społecznościach lokalnych	- ilość projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, - ilość nowopowstałych organizacji pozarządowych, - bilans migracyjny
2	Przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji	- liczba zrealizowanych projektów na rzecz integracji społecznej, - liczba osób poddanych leczeniu uzależnień, - liczba osób objętych pomocą psychologiczną, - liczba dzieci umieszczonych w domach dziecka i rodzinach zastępczych, - liczba dzieci ze środowisk objętych pomocą społeczną uczestniczących w projektach, - liczba zrealizowanych projektów pomocy społecznej

Tabela 15. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji kulturowej

Odnowa historycznego układu urbanistycznego miasta		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Atrakcyjna przestrzeń publiczna placów i skwerów bytomskich	- kubatura zrewitalizowanych budynków, - powierzchnia zrewitalizowanych placów, - powierzchnie użytkowe, których standard został podwyższony, - długość wyremontowanych ciągów ulic, - powierzchnia przebudowanych placów, - ilość odnowionych lub podświetlonych elewacji
2	Poprawa wizerunku i estetyki miasta	- powierzchnia wyremontowanych fasad kamienic, - liczba obiektów małej architektury podlegająca remontom
3	Wyprowadzenie ruchu tranzytowego ze Śródmieścia	- długość wybudowanych dróg tranzytowych, - zmniejszenie natężenia ruchu tranzytowego w Śródmieściu
4	Bytomskie Nekropolie	- liczba wyremontowanych cmentarzy, - liczba zabytków poddanych renowacji na zabytkowych cmentarzach
Zachowanie zabytków przemysłowych		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Utrzymanie zabytkowej zabudowy przemysłowej	- kubatura zrewitalizowanych obiektów przemysłowych, - powierzchnia zrewitalizowanych terenów, - powierzchnie użytkowe, których standard został podwyższony, - nowe powierzchnie utworzone dla biznesu, kultury, mieszkalnictwa, - liczba nowych podmiotów (MŚP) powstających w przygotowanych obiektach
2	Oferta turystyczno-rekreacyjna oparta na dziedzictwie kulturowym	- liczba i powierzchnia lokali udostępniona pod działalność kulturalną, - liczba nowych ofert kulturalnych
Bytom jednym z centralnych miast Aglomeracji Górnośląskiej w dziedzinie kultury		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Wzbogacenie oferty kulturalnej miasta dla mieszkańców Bytomia i Aglomeracji Górnośląskiej	- liczba spektakli, - liczba przedstawień premierowych, - liczba uczestników wydarzeń kulturalnych/widzów

2	Budowa zaplecza infrastrukturalnego dla obsługi ruchu turystycznego (parkingi, hotele)	- liczba miejsc na widowni, - liczba sprzedanych biletów, - liczba nowych obiektów na cele kulturalne, - liczba miejsc parkingowych w sąsiedztwie placówek kultury, - liczba nowo wybudowanych hoteli, - liczba dostępnych miejsc noclegowych
Odbudowa krajobrazu i klimatu miejskiego		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Poprawa walorów użytkowych i wizualnych ulic poprzez odtworzenie nawierzchni ulic z zachowaniem ich historycznego charakteru	- powierzchnia odtworzonych nawierzchni, - długość wyremontowanych ciągów komunikacyjnych, - długość zmodernizowanej sieci wodno-kanalizacyjnej, - długość zmodernizowanej sieci ciepłowniczej, - długość zmodernizowanej sieci gazowej
2	Wypełnienie luk w zabudowie poprzez przygotowanie oferty dla inwestorów nowych obiektów w historycznej zabudowie	- powierzchnia odnowionej zabudowy, - liczba lokali mieszkalnych w nowej zabudowie, - liczba lokali użytkowych w nowej zabudowie
3	Zachowanie i poprawa stanu zabytkowych obiektów przemysłowych	- powierzchnia odnowionych obiektów

Tabela 16. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji środowiskowej

Zdecydowana poprawa ekologicznych warunków zamieszkania		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Ograniczenie negatywnego oddziaływania gospodarki i mieszkalnictwa na środowisko naturalne	- % udziału przestrzeni miasta wykorzystywanej na realizację funkcji gospodarczych w całkowitej powierzchni miasta, - % udziału przestrzeni miasta wykorzystywanej na realizację funkcji osadniczych w całkowitej powierzchni miasta, - ilość ścieków wytwarzanych przez gospodarstwa domowe, - powierzchnia obszarów typu <i>greenfield</i> przeznaczanych pod nowe inwestycje i działalności w stosunku do obszarów poddawanych rekultywacji
2	Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi	- liczba, wielkość i masa likwidowanych dzikich wysypisk, - liczba gospodarstw domowych przyłączonych do sieci wodno-kanalizacyjnej, - udział odpadów segregowanych w odpadach wytwarzanych na terenie miasta
3	Przywracanie wartości środowiskowych obszarom zdegradowanym ekologicznie	- powierzchnia zrehabilitowanych obszarów przemysłowych, - powierzchnia zrehabilitowanych terenów przeznaczonych na nowe funkcje przyrodnicze lub rekreacyjne
4	Wykorzystanie terenów cennych przyrodniczo w zgodzie z zasadami ekorozwoju	- nasycenie w infrastrukturę sanitarną na terenach cennych przyrodniczo wykorzystywanych rekreacyjnie, - powierzchnia terenów cennych przyrodniczo przejmowanych pod nowe funkcje gospodarcze, osadnicze i rekreacyjne

Umożliwienie mieszkańcom zdrowego i czynnego wypoczynku na terenach zielonych miasta		
Lp.	Cele operacyjne	Wskaźniki
1	Uporządkowanie i wzbogacenie przyrodnicze terenów zielonych	- powierzchnia uporządkowanych terenów zielonych
2	Infrastrukturalne przygotowanie terenów zielonych dla realizacji funkcji rekreacyjnych	- liczba, powierzchnia, długość obiektów infrastruktury rekreacyjnej oddawanej do użytku na terenach rekreacyjnych według typu obiektów, - szacunkowa liczba osób korzystających z infrastruktury rekreacyjnej
3	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa spędzania wolnego czasu na terenach rekreacyjnych	- powierzchnia terenów rekreacyjnych objęta całodobowym monitoringiem
4	Dostosowanie obiektów sportowo-rekreacyjnych do standardów pozwalających na organizowanie imprez sportowych, rozrywkowych i kulturalnych	- liczba obiektów sportowych spełniających najwyższe standardy krajowych związków sportowych, - liczba obiektów sportowych spełniających standardy uprawniające do organizacji imprez międzynarodowych, - liczba miejsc na widowni obiektów sportowych i rekreacyjnych spełniających nowoczesne standardy, - liczba mieszkańców uczestniczących w imprezach organizowanych w obiektach sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych miasta

6.2 Zasady monitoringu programu rewitalizacji Bytomia

Złożoność „Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” wymaga implementacji sprawnego systemu monitoringu, zgodnego z następującymi zasadami:

1. Realizowanie monitoringu w trzech ujęciach nawiązujących do:

- osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych programu,
- efektów realizacji projektów,
- uwarunkowań wdrażania programu.

Ten ostatni aspekt jest niezbędny dla identyfikowania, zachodzących w czasie wdrażania programu, zmian w obrębie oczekiwań mieszkańców, a także szans i zagrożeń dla procesu rewitalizacji. W konsekwencji, może sugerować konieczność wprowadzania modyfikacji do treści programu.

2. Prowadzenie monitoringu w ujęciu porównawczym, polegającym na:

- kontrolowaniu zgodności rezultatów uzyskiwanych w wyniku wdrażania projektów z zakładanymi celami strategicznymi i operacyjnymi; porównanie takie pozwoli określić poziom korelacji pomiędzy realizowanymi projektami a efektami zakładanymi w programie;
- porównywaniu wielkości ponoszonych nakładów z uzyskiwanymi wynikami, także z uwzględnieniem tzw. rachunku ciągnionego, uwzględniającego efekty pośrednie podejmowanych działań;
- porównywaniu wielkości, zaangażowanych w realizację programu, środków budżetowych gminy ze środkami pozyskanymi w postaci wsparcia zewnętrznego.

Dokonywanie porównań w wyżej wymienionych ujęciach przyczyni się do podniesienia efektywności działań podejmowanych w ramach procesu rewitalizacji miasta.

3. Badanie kształtowania się zainteresowania programem podmiotów lokalnych wyrażającego się poprzez:

- liczbę i wartość projektów zgłaszanych przez podmioty lokalne w formie wypełnionej karty projektu;
- liczbę podmiotów zgłaszających projekty oraz przejawiających zainteresowanie udziałem w realizacji projektów.

Wyniki monitoringu aktywności podmiotów w procesie rewitalizacji będą podstawą do podjęcia decyzji o zmianach w sposobie promowania programu wśród mieszkańców miasta bądź też do dostosowywania programu do ewoluujących oczekiwań społeczności lokalnej.

4. Skonstruowanie systemu monitoringu w oparciu o układ wielopodmiotowy, pozwalający na gromadzenie informacji z różnych źródeł, w tym: wydziałów i jednostek odpowiedzialnych ze realizację projektów oraz beneficjentów końcowych.

5. Przyjęcie jasnego systemu sprawozdawczości z realizacji projektów obejmującego:

- składanie przez koordynatorów projektów, sprawozdań z wykonania założonych zadań;
- składanie wyjaśnień dotyczących odchyłeń od założonego przebiegu realizacji projektów lub przyczyn zaniechania projektów.

Przestrzeganie tej zasady pozwoli nie tylko na gromadzenie aktualnej informacji o przebiegu procesu rewitalizacji, ale umożliwi także gromadzenie doświadczeń w długim horyzoncie czasu, wyciąganie wniosków i usprawnianie wdrażania programu.

6. Skoncentrowanie funkcji związanych z szeroko rozumianym procesem zarządzania programem rewitalizacji w rękach pełnomocnika ds. rewitalizacji miasta. Podstawą dla takiego zarządzania są wyniki uzyskiwane w ramach monitoringu. Pełnomocnik ds. rewitalizacji miasta powinien mieć pełny dostęp do informacji będących w dyspozycji wydziałów Urzędu Miejskiego oraz koordynatorów projektu.

Spis tabel

Tabela 1. Liczba pracujących w mieście Bytomiu	8
Tabela 2. Stan ludności i przyrost naturalny mieszkańców miasta Bytomia.....	12
Tabela 3. Migracje (wewnętrzne i zagraniczne) na pobyt stały wg typu, kierunku i płci.....	12
Tabela 4. Struktura wiekowa mieszkańców miasta Bytomia.....	12
Tabela 5. Dokumenty strategiczne, programowe, planistyczne i studialne nawiązujące do procesu rewitalizacji miasta Bytomia.....	23
Tabela 6. Dane dotyczące kryterium „Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia.....	39
Tabela 7. Dane dotyczące kryterium „Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia.....	39
Tabela 8. Dane dotyczące kryterium „Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego” dla wybranych obszarów rewitalizacji miasta Bytomia	40
Tabela 9. Typy projektów rewitalizacji gospodarczej.....	51
Tabela 10. Typy projektów rewitalizacji społecznej	52
Tabela 11. Typy projektów rewitalizacji kulturowej.....	54
Tabela 12. Typy projektów rewitalizacji środowiskowej	55
Tabela 13. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji gospodarczej	65
Tabela 14. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji społecznej.....	66
Tabela 15. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji kulturowej.....	67
Tabela 16. Wskaźniki oceny realizacji celów operacyjnych rewitalizacji środowiskowej.....	68

Spis rysunków

<i>Rysunek 1. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców...</i>	<i>10</i>
<i>Rysunek 2. Rewitalizacja miasta Bytomia wobec wyzwań sanacyjnych i aspiracyjnych</i>	<i>43</i>
<i>Rysunek 3. Priorytety tematyczne rewitalizacji miasta Bytomia</i>	<i>44</i>
<i>Rysunek 4. Cele strategiczne rewitalizacji miasta Bytomia</i>	<i>47</i>

Spis map

Mapa 1. Bytom na tle województwa śląskiego.....	7
Mapa 2. Bytom w Aglomeracji Górnośląskiej.....	8
Mapa 3. Ważniejsze zabytki i instytucje kultury Śródmieścia Bytomia.....	15
Mapa 4. Ważniejsze zabytki, instytucje kultury i obiekty sportowe Bytomia.....	16
Mapa 5. Tereny zielone i tereny przemysłowe w mieście Bytomiu.....	21
Mapa 6. Śródmieście i Starówka Bytomska	28
Mapa 7. Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego miasta Bytomia (wg stanu na listopad 2009r.) ...	29
Mapa 8. Dzielnice miasta Bytomia - obszar rewitalizacji.....	37
Mapa 9. Typy projektów rewitalizacji Bytomia.....	57

Spis załączników

Załącznik nr 1 Indykatywna tabela finansowa Programu Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020
Załącznik nr 2 Karty projektów rewitalizacyjnych miasta Bytomia

„Program Rewitalizacji Bytomia na lata 2007-2020” jest wynikiem prac uczestników warsztatów programowych przeprowadzonych w Bytomskim Centrum Kultury w dniach 12 i 13 kwietnia 2007r. oraz zespołu współpracującego przy opracowaniu dokumentu końcowego. Całość prac nadzorował zespół koordynujący. Metodologię przeprowadzenia warsztatów oraz prezentacji ich wyników w postaci dokumentu końcowego opracował zespół badawczo-metodyczny.

W warsztatach programowych wzięli udział:

Radni Rady Miejskiej w Bytomiu (25 osób)

Prezydent i zastępcy (4 osoby)

Przedstawiciele sektorów: publicznego, prywatnego i obywatelskiego (54 osoby)

Zespół koordynujący (3 osoby)

Zespół badawczo-metodyczny

prof. zw. dr hab. Andrzej Klasik

dr Krzysztof Wrańa

dr Adam Polko

Centrum Badawcze Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego
Górnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości
im. K. Goduli w Chorzowie
ul. Raławicka 23, 41-506 Chorzów
Tel/fax 247 25 56
e-mail: cbpirr@gwsp.edu.pl